

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
М.П.ДРАГОМАНОВА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ЩЕРБАК ЛЮДМИЛА ВАЛЕРІЇВНА

УДК 377.016: 338.48- 057.212 (043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ
ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ
ТУРИЗМУ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ У
ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук

Л.В. Щербак

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

Науковий керівник: **Обозний Василь Васильович,**
доктор педагогічних наук, професор

Київ – 2017

АНОТАЦІЯ

Щербак Л. В. Формування готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів у професійній діяльності. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова, Київ, 2017.

Зміст анотації

Дисертацію присвячено проблемі професійної підготовки фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів. У зв'язку зі зростанням конкуренції, система підготовки фахівців сфери туризму вимагає перманентної перебудови, здатної адаптуватися до вимог внутрішнього і міжнародного ринку. Відповідно система підготовки майбутніх менеджерів туризму повинна забезпечувати готовність до різноцільового інвестиційного проектування, спрямованого на появу перспективних видів туристичної діяльності. Встановлено, що реалізація інвестиційної складової у сучасній туристичній освіті вимагає від майбутніх менеджерів туризму знань і вмінь щодо інвестиційного проектування, важливим чинником ефективності якого є створення сприятливого для професійної самореалізації майбутніх фахівців сфери туризму освітнього контексту. Виявлено, що у туристичній освіті є ряд невирішених проблем, пов'язаних із готовністю фахівців до створення і реалізації інвестиційних проектів, зокрема, щодо цілей, змісту, технологій навчання. Обґрунтовано авторську позицію, що основою змісту підготовки майбутнього менеджера туризму має бути проектувальна діяльність як така, що дає змогу розкритися їхньому творчому потенціалу і втілитися у конкретному туристичному продукті.

У дослідженні теоретично обґрунтовано структурні компоненти готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів у професійній діяльності: мотиваційно-особистісний, який стимулює майбутніх менеджерів туризму до здійснення проектувальної діяльності; змістово-когнітивний, який передбачає оволодіння майбутніми фахівцями сфери туризму знаннями про основи інвестиційного менеджменту; діяльнісно-практичний, який передбачає використання отриманих умінь і навичок у професійній діяльності.

Обґрунтовано, що ефективність підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до інвестиційної діяльності забезпечується використанням в навчальному процесі алгоритму інвестиційного проектування. Визначено, що алгоритм складається з наступних етапів: збір і вивчення матеріалів щодо інвестиційних можливостей регіону; дослідження інфраструктури регіону; дослідження маркетингового середовища; розробка інвестиційного проекту; складання кошторису інвестиційного проекту; реклама нового проекту; реалізація нового проекту.

Розроблена технологія ґрунтується на моделі підготовки фахівців сфери туризму в інвестиційній діяльності на основі інвестиційного менеджменту, спрямована на формування у студентів мотиваційно-особистісного, змістовно-когнітивного і діяльно-практичного компонентів готовності до зазначеного виду діяльності. Її структурними складовими були визначені зміст, форми, методи та педагогічні умови професійної підготовки студентів до реалізації інвестиційних проектів.

Пропонована технологія включала наступні етапи: діагностичний (розробка карти самооцінки, анкет, тестових та перевірних завдань); змістово-підготовчий (розробка спецкурсу «Інвестиційний менеджмент в туризмі»); індивідуально-груповий (написання спільних наукових публікацій викладача зі студентами, курсових і дипломних проектів); навчально-практичний (формування у студентів практичних умінь і навичок у процесі виробничої практики).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що: вперше розроблено модель поетапної підготовки фахівців сфери туризму до інвестиційного проектування та відповідну технологію; уточнено базові поняття дослідження: «професійна підготовка менеджерів туризму», «інвестиційна підготовка», «алгоритм інвестиційного проектування», «готовність майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів»; визначені компоненти, критерії, показники та рівні сформованості готовності у майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів; удосконалено форми та методи професійної підготовки фахівців сфери туризму до інвестиційного

проектування; дістали подальшого розвитку наукові уявлення про зміст і структуру підготовки майбутніх менеджерів туризму до інвестиційного проектування.

Практичне значення результатів дослідження полягає у впровадженні в навчально-виховний процес: навчальної програми авторського спецкурсу «Інвестиційний менеджмент в туризмі»; розробленого алгоритму інвестиційного проектування; системи творчих проектних завдань для самостійної роботи студентів та відповідного контрольно-діагностичного комплексу.

Результати дослідження можуть бути використані для оновлення змісту й підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх менеджерів туризму у вищих навчальних закладах, у самоосвітній діяльності студентів, у процесі перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців туристичної сфери.

Ключові слова: професійна підготовка майбутніх фахівців сфери туризму, інвестиційний менеджмент в туризмі, алгоритм інвестиційного проектування, технологія підготовки фахівців туристичної галузі до реалізації інвестиційних проектів; готовність фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДОСЛІДЖЕННЯ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Герасимчук Л. В. Підготовка майбутніх менеджерів туризму до інвестиційно-управлінської діяльності / Л. В. Герасимчук // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Вип. «Туризм і краєзнавство». – Переяслав-Хмельницький. – 2012. – С. 388 - 391.

2. Герасимчук Л. В. Пошук джерел фінансування інвестиційних проектів у розрізі підготовки майбутніх менеджерів туризму / Л. В. Герасимчук // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Вип. «Туризм і краєзнавство». – Переяслав-Хмельницький. – 2013. – С. 418 - 421.

3. Герасимчук Л. В. Міжнародний досвід інвестування туристичної діяльності / Л.В. Герасимчук // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Вип. «Туризм і краєзнавство». – Переяслав-Хмельницький. – 2014. – С. 355 - 358.

4. Герасимчук Л. В. Технологія підготовки майбутніх менеджерів туризму до інвестиційної діяльності / Л. В. Герасимчук // Наукові записки : [зб. наук. стат.] / М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова ; укл. Л. Л. Макаренко. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – (Серія педагогічні та історичні науки). – Випуск СХХІ (121). – С. 31 - 37.

5. Герасимчук Л. В. Підвищення інвестиційної привабливості Свалявського району Закарпатської області на основі формування туристичного кластеру / Л. В. Герасимчук, Н. М. Салатова, К. В. Яцканич // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Вип. «Туризм і краєзнавство». – Переяслав-Хмельницький. – 2015. – С. 410 - 415.

6. Герасимчук Л. В. Інвестиційна політика України у галузі туристичної індустрії / Л. В. Герасимчук, С. В. Костючик // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Вип. «Фізичне виховання, спорт і туристсько-краєзнавча робота в закладах освіти». – Переяслав-Хмельницький. – 2016. – С. 24 - 28.

7. Щербак Л. В. Загальна характеристика процесу проектування у розрізі підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів / Л. В. Щербак // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Вип. «Фізичне виховання, спорт і туристсько-краєзнавча робота в закладах освіти». – Переяслав-Хмельницький. – 2017. – С. 281 - 285.

Стаття в іноземному науковому фаховому виданні

8. Gerasymchuk L. The model of investment training for future tourism manager / L. Gerasymchuk // *Economical and social analysis of Southern Caucasus : referred journal*. – Tbilisi, Georgia. – 2014. – November-december. – P. 8 - 14.

Матеріали науково-практичних конференцій

9. Герасимчук Л. В. Інвестиції як сприятливий фактор розвитку Малинського району / Л. В. Герасимчук // М. М. Миклухо-Маклай – вчений, мандрівник, гуманіст : науковий збірник «Велика Волинь». Праці Житомирського науково-краєзнавчого товариства дослідників Волині. – Вип. 46, 2011. – С. 220 - 223.

10. Герасимчук Л. В. Підготовка майбутніх менеджерів туризму до інвестиційної діяльності в умовах Науково-навчального центру «Синевир» / Л.В. Герасимчук // Єдність навчання та наукових принципів - головний принцип університету : зб. наук. праць звіт.-наук. конф. викладачів університету 9 - 10 лютого 2012 року. Ч. 2. / Ін-т природничо-географічної освіти та екології. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. – С. 109 - 111.

11. Герасимчук Л. В. Чинники впливу на залучення іноземних інвестицій в туристичну галузь Житомирської області / Л. В. Герасимчук // Культурний простір Житомирщини-Волині ХІХ-ХХ ст. : матеріали Всеукр. наук.-краєзнав. конференції (Житомир, 24 квітня 2012 року). – Т.2. – 2012. – Вип.47. – С. 176 -180.

12. Герасимчук Л. В. Застосування інноваційних технологій як інструмент популяризації етнографічних музеїв Закарпатської області / Л. В. Герасимчук // Розвиток етнотуризму : проблеми та перспективи : зб. матер. ІІ Всеукр. наук.-практ. конф. молод. вчених. – Л. : ЛІЕТ, 2012. – С. 233 - 237.

13. Герасимчук Л. В. Особливості формування інвестиційного туристичного ринку гірського регіону / Л. В. Герасимчук, М. Ю. Нечай //

Розвиток етнотуризму : проблеми та перспективи : зб. матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. молод. вчених. – Л. : ЛІЕТ, 2013. – С. 191 - 195. – 2 авт.с.

14. Герасимчук Л. В. Оптимізація державної політики у сфері інвестування музейної справи Житомирщини / Л. В. Герасимчук // Природниче краєзнавство Житомирщини-Волині : історія та сучасність : матеріали Всеукр. наук.-краєзнав. конф. – Житомир : М. Косенко, 2014. – С. 140 - 142.

15. Герасимчук Л. В. Інвестиційні проблеми та перспективні напрями трансформації природоохоронної діяльності на прикладі НПП «Синевир» / Л. В. Герасимчук // Проблеми та перспективи розвитку Науково-навчального центру «Синевир» : матеріали наук.-практ. конф. виклад. і студ. – К. : НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. – С. 115-120.

16. Герасимчук Л. В. Інноваційно-інвестиційний механізм розвитку туристичної індустрії в Україні / Л. В. Герасимчук, С. В. Костючик // Розвиток етнотуризму : проблеми та перспективи : зб. матер. IV Всеукр. наук.-практ. конф. молод. вчених. – Л. : ЛІЕТ, 2016. – С. 113 - 118. – 3 авт.с.

17. Щербак Л. В. Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку вітчизняних туристичних підприємств / Л. В. Герасимчук, С. В. Костючик // Актуальні наукові дослідження у сучасному світі : зб. матер. XXIII Міжнар. наук. конф. – Переяслав-Хмельницький, 2017. – Вип. 3(23), ч.4 – С. 51 - 56. – 3 авт.с.

ABSTRACT

Shcherbak L.V. The formation of future tourism specialists' readiness for implementation of investment projects in professional activity. — The manuscript.

Thesis for the scientific degree of candidate of pedagogic sciences, specialty 13.00.04 — Theory and methodology of professional education. – National Teachers' Training University named after M.P. Dragomanov, Kyiv, 2017.

The contents of the annotation

The scientific research is oriented towards the problem of professional tourism specialists' training for investment activity.

In the conditions of market development of any enterprise is related directly to investment activity. A main task of enterprise is providing of efficiency of him further development and functioning that can be carried out only at a professional management. Activity of enterprise needs the considerable volume of investment resources, and it is related to the risks in relation to realization of investment projects and programs on the whole.

Skills failing the professional managers of tourism in preparation, acceptance and realization of decisions in relation to the effective use of investment resources. Taking into scale of sourcings (including foreign) of various projects and programs, there is a necessity for a capture world and home experience from an investment management. Therefore this course in preparation of managers of tourism in the conditions of pedagogical institution of higher learning is actual.

The analysis of the problem of professional training of tourism specialists for investment activity has been presented; the framework of categories and concepts of scientific research has been defined; the comparative analysis of theoretical and methodological basis concerning to the higher education establishments curriculum of Ukraine and abroad has been conducted; the essence, structure and algorithm of investment project development has been clarified; the condition of readiness of future tourism specialists for investment activity has been characterized on the basis of certain criteria and indicators; the model of future specialists' training for investment activity in the tourism has been worked out and its technology has been theoretically grounded and experimentally tested.

Key words: professional training of tourism specialists for investment activity, investment management in tourism, algorithm of investment project development, technology of tourism specialists' training for investment activity, readiness of future tourism specialists for implementation of investment projects.

ЗМІСТ

ВСТУП	11
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИЗМУ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ	18
1.1. Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду професійної підготовки менеджерів туризму.....	18
1.2. Зміст і структура готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів.....	29
1.3. Загальна характеристика процесу алгоритмізації інвестиційного проектування в туризмі.....	47
Висновки до першого розділу.....	55
Список використаних джерел до першого розділу.....	57
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИЗМУ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ	65
2.1. Організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів.....	65
2.2. Критерії та показники готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів.....	74
2.3. Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх менеджерів туризму.....	102
Висновки до другого розділу.....	112
Список використаних джерел до другого розділу	115
РОЗДІЛ 3. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИЗМУ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ	123
3.1. Експериментальна технологія підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів.....	123
3.2. Аналіз та оцінка впливу експериментальної технології на рівень	

готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів.....	10 147
Висновки до третього розділу.....	160
Список використаних джерел до третього розділу.....	162
ВИСНОВКИ	168
ДОДАТКИ	172

ВСТУП

Актуальність теми. Інтернаціоналізація освіти як закономірне явище сучасного розвитку суспільства та орієнтир освітньої політики в країнах Європейського Співтовариства зумовили новий комплекс вимог до формування професійної компетентності майбутніх менеджерів туризму з боку суспільства, що зазнає трансформації, туристичних фірм, діяльність яких модернізується, а також туристичного контингенту, котрий якісно змінюється. У зв'язку з впровадженням Європейської кредитно-трансферної системи освіти в Україні (ECTS) та освітніх послуг програм MBA (Management of Business Administration) виникла необхідність удосконалення процесу підготовки фахівців туристичного профілю.

Формування регіональних туристичних комплексів в Україні насамперед залежить від інвестиційного забезпечення, яке повинно спрямовуватися на раціональне поєднання туристсько-рекреаційних ресурсів, становлення малого туристичного підприємництва, розбудову туристичної інфраструктури, розвиток краєзнавства, шкільного і молодіжного туризму.

Успішна реалізація окреслених завдань значною мірою залежить від обґрунтованих інвестиційних рішень на рівні окремих підприємств, галузей, регіонів. Особливої актуальності набуває питання розвитку та оцінки інвестиційної привабливості окремих туристичних об'єктів і видів туристичної діяльності, яке повинні виконувати кваліфіковані фахівці. Одним із шляхів його вирішення, на нашу думку, є вдосконалення процесу формування готовності майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів, що сприятиме популяризації та розвитку туризму в Україні.

Як свідчить практика, професійним менеджерам туризму бракує знань і навичок щодо підготовки, прийняття та реалізації рішень стосовно ефективного використання регіональних туристичних ресурсів у проектній інвестиційній діяльності. При цьому, враховуючи наявність різних джерел фінансування, різноцільових проектів та програм, виникає необхідність в отриманні майбутніми менеджерами туризму інвестиційних знань з туристичного

менеджменту. Відповідно стає актуальною підготовка фахівців сфери туризму, здатних на професійному рівні розробляти інвестиційні проекти на основі залучення ресурсів (фінансових, інвестиційних, туристичних, трудових). Зокрема, майбутнім менеджерам туризму доцільно враховувати потенціал шкільної (позашкільної) туристсько-краєзнавчої роботи як ресурсу для створення внутрішнього туристичного продукту і розвитку самодіяльного туризму, який поєднує різні форми екскурсійної діяльності та стає основною для становлення професійного туризму як галузі економіки.

На основі аналізу наукового доробку вітчизняних і зарубіжних учених з'ясовано, що проблема формування готовності до професійної діяльності науковцями розглядалася в різних аспектах: філософському (В. Андрущенко, І. Бех, І. Зязюн, В. Кремень та ін.); психологічному (Г. Балл, В. Моляко, В. Рибалка та ін.); професійно-педагогічному (В. Бондар, Л. Вовк, О. Падалка, Ю. Шапран та ін.); технологічному (Ю. Бабанський, В. Загвязінський, В. Краєвський та ін.).

Методологічні та загальнотеоретичні аспекти інвестиційного менеджменту досліджували такі українські й іноземні фахівці, як І. Бланк, В. Гриньова, В. Коюда, Т. Лепейко, С. Погасій, М. Ушакова та інші. Разом з тим, аналіз досліджень із проблем професійної підготовки менеджерів туризму показав, що коло інтересів науковців обмежується переважно стандартом вузькопрофільного становлення особистості. Таким чином, проблема формування готовності фахівця сфери туризму до створення інноваційно-інвестиційних проектів не була предметом окремого дослідження й на сьогодні залишається не розв'язаною в педагогічній теорії і практиці.

Практичний досвід формування готовності майбутніх менеджерів туризму до інвестиційного проектування виокремлює низку суперечностей між: потребами туристичної галузі у фахівцях, які здатні ефективно здійснювати інвестиційне проектування, і професійним рівнем їхньої готовності до цього виду діяльності; накопиченими теоретичними знаннями й галузевим досвідом інвестування та реальним їхнім використанням у практиці підготовки майбутніх менеджерів туризму до цієї діяльності; вимогами туристичного

ринку щодо професійної готовності фахівців до інвестиційного проектування і нерозробленістю технології підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів.

Актуальність означеної проблеми, недостатній рівень її теоретичної і практичної розробленості та виявлені суперечності зумовили вибір теми дисертаційної роботи: **«Формування готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів у професійній діяльності».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до тематичного плану науково-дослідної роботи у рамках комплексної програми НПУ імені М.П. Драгоманова «Розробка наукових основ туристсько-географічного краєзнавства та підготовки фахівців для сфери туризму у вищих педагогічних навчальних закладах (державний реєстраційний номер 0106U000905) та відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри туризму НПУ імені М.П. Драгоманова «Підготовка фахівця для сфери туризму в умовах педагогічного університету» (протокол № 4 від 23 грудня 2015 року).

Тему дисертаційної роботи затверджено Вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 4 від 29 листопада 2012 року) та узгоджено в бюро Міжвідомчої ради з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 4 від 26 травня 2015 року).

Мета дослідження полягає у розробці, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці моделі і технології підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів.

Відповідно до мети визначено такі **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати стан розробки досліджуваної проблеми в теорії і практиці професійної підготовки майбутніх менеджерів туризму.
2. Теоретично обґрунтувати структурні компоненти готовності та визначити критерії, показники та рівні сформованості готовності фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів.

3. Розробити алгоритм інвестиційного проектування у професійній діяльності майбутніх менеджерів туризму.
4. Науково обґрунтувати та експериментально перевірити модель і технологію підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів.

Об'єкт дослідження — професійна підготовка майбутніх менеджерів туризму в умовах педагогічного університету.

Предмет дослідження — технологія підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів.

Для вирішення поставлених завдань на різних етапах наукового пошуку використовувався комплекс взаємопов'язаних **методів дослідження**: *теоретичні* (аналіз, систематизація й порівняння положень науково-педагогічної літератури) — для розкриття стану розробленості досліджуваної проблеми, визначення поняттєво-категоріального апарату дисертаційної роботи і з'ясування сутності та структури діяльності менеджерів туризму з інвестиційного проектування; *узагальнення й систематизація* теоретичних аспектів дослідження — для обґрунтування технології підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів; *емпіричні*: (анкетування, тестування, експертне оцінювання) — для діагностування рівня сформованості студентів як майбутніх фахівців з інвестиційного менеджменту; *педагогічного експерименту* — з метою перевірки ефективності розробленої технології підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів; *графічні* — оформлення результатів дослідження у вигляді таблиць, рисунків, діаграм; *математичної статистики* — для визначення статистичної значущості отриманих у процесі експерименту результатів.

Методологічну і теоретичну основу дослідження становлять фундаментальні положення у сфері професійної освіти, основні підходи до підготовки фахівців у вищій школі, педагогічні концепції впливу освітнього середовища на становлення та розвиток особистості, концептуальні положення

туристичної освіти та професійної підготовки фахівців для сфери туризму, прикладні аспекти інвестиційного менеджменту.

Експериментальна база дослідження. Дослідно-експериментальна робота проводилася на базі Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова впродовж 2011-2016 рр. На різних етапах експерименту взяли участь 386 студентів, 15 викладачів ВНЗ, 64 представники фірм туроператорів і туристичних агенцій.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що:

- *вперше* проаналізовано стан розробленості проблеми формування готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів; *розроблено* алгоритм інвестиційного проектування в професійній діяльності менеджерів туризму, модель поетапної підготовки фахівців сфери туризму до інвестиційного проектування та відповідну технологію, яка включає розробку спецкурсу «Інвестиційний менеджмент в туризмі», контрольного-діагностичного комплексу (карта самооцінки, анкети, тестові, перевірні, творчі проектні завдання), плану індивідуально-групової роботи;

- *уточнено* сутність і зміст основних понять дослідження: «професійна підготовка менеджерів туризму», «інвестиційна підготовка», «алгоритм інвестиційного проектування», «готовність майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів»;

- *визначені* компоненти, критерії, показники та рівні сформованості готовності у майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів;

- *удосконалено* форми та методи професійної підготовки фахівців сфери туризму до інвестиційного проектування на основі аналізу та узагальнення вимог до їх професійної підготовки;

- *подальшого розвитку* набули наукові уявлення про зміст і структуру підготовки майбутніх менеджерів туризму до інвестиційного проектування у процесі фахової підготовки.

Результати дослідження впроваджено в навчальний процес Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідки №

102 від 25.09.2013 р. та № 213 від 24.03.2017р.), Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Г.Сковороди (довідка № 352 від 11.04.2017р.) та використано в природоохоронній діяльності Національного природного парку «Синевир» (довідка № 6 від 17.05.2013 р.).

Практичне значення результатів дослідження полягає у тому, що розроблено та впроваджено у процес фахової підготовки майбутніх менеджерів туризму: модель підготовки фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів та відповідну технологію; оновлений зміст освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра зі спеціальності «Туризм»; навчальну програму авторського спецкурсу «Інвестиційний менеджмент в туризмі»; алгоритм інвестиційного проектування; методичні рекомендації з виробничої практики.

Результати дослідження можуть бути використані для оновлення змісту й підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх менеджерів туризму у вищих навчальних закладах, самоосвітній діяльності студентів, у процесі перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців туристичної сфери.

Особистий внесок здобувача. Наукові результати дисертаційного дослідження, ідеї та положення, які є результатом досліджень здобувача вказані в авторефераті у переліку основних публікацій. У спільних публікаціях автором: розроблено практичні рекомендації щодо інвестиційної привабливості Свалявського району [5]; проаналізовано систему управління інвестиційної політики в Україні [6]; визначено переваги формування інвестиційного туристичного ринку гірського регіону [13]; систематизовано основні шляхи поліпшення розвитку туристичних підприємств [17] та вцілому туристичної індустрії в Україні [16].

Апробація результатів дослідження. Основні результати та теоретичні положення дисертаційного дослідження висвітлено та обговорено на науково-практичних конференціях різних рівнів: *міжнародних* науково-практичних конференціях: «Економічний і соціальний аналіз південного Кавказу» (Грузія, 2014 р.); «Туризм і краєзнавство» (Переяслав-Хмельницький, 2012-2017 рр.); «Розвиток етнотуризму: проблеми та перспективи» (Львів, 2012 р.); «Актуальні наукові дослідження в сучасному світі» (Переяслав-Хмельницький, 2017);

всеукраїнських: «Культурний простір Житомирщини-Волині XIX-XX ст.» (Житомир 2012 р.); «Природниче краєзнавство Житомирщини-Волині: історія та сучасність» (Житомир, 2013 р.); *науково-практичні конференції НПУ імені М. П. Драгоманова*: «Єдність навчання та наукових принципів — головний принцип університету» (Київ, 2013 р.); «Проблеми та перспективи розвитку Науково-навчального центру „Синевир”» (Київ, 2014 р.); «Екологічні проблеми сучасності» (Київ, 2016); засіданнях кафедри туризму факультету природничо-географічної освіти та екології НПУ імені М. П. Драгоманова.

Публікації. Основні положення та результати дослідження висвітлено в 17 публікаціях, зокрема 7 статей опубліковано в наукових фахових виданнях України, 1 стаття - у зарубіжному науковому фаховому виданні, 9 статей - у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів і висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел (208 найменувань, з них 19 — іноземною мовою), 16 додатків на 57 сторінках. Робота містить 16 таблиць, 6 рисунків. Загальний обсяг дисертації — 228 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИЗМУ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

1.1. Аналіз вітчизняного та зарубіжного досвіду професійної підготовки менеджерів туризму

Від професійної компетентності менеджерів залежить успіх або занепад розвитку тієї чи іншої організації. З позицій удосконалення діяльності у сфері туризму, вирішення питань підготовки кадрів для цієї галузі є своєчасним та актуальним.

У процесі нашого дослідження ми виокремили основні складові для аналізу готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів:

1) першим напрямом теоретичного аналізу науково-педагогічних праць стала проблема підготовки фахівців для сфери туризму вітчизняними вченими;

2) другим напрям спрямовувався на дослідження зарубіжного досвіду підготовки фахівців для сфери туризму;

3) третім напрямком дослідження стала проблема вивчення інвестиційної підготовки і, як її кінцевий результат, готовність менеджерів до реалізації інвестиційних проектів.

Аналізуючи перший напрям дослідження, ми опиралися на роботи у сфері фахової підготовки майбутніх менеджерів туризму вітчизняних науковців Л. Кнодель, О. Любіцевої, В. Обозного, В. Федорченка.

Проаналізовані В. Федорченком світові тенденції розвитку туризму та особливості підготовки фахівців для туристичної галузі в різних країнах світу дали змогу означити чинники, що впливають на структуру професійної підготовки фахівців для сфери туризму. Науковець розробив і теоретично обґрунтував концепцію неперервної туристичної освіти та модель ступеневої туристичної освіти; розглянув теоретичні засади відбору і структурування змісту навчання фахівців для сфери туризму. Він дидактично обґрунтував стандарти туристичної освіти та проаналізував основні підходи до їхньої підготовки; розглянув технології розробки навчальних планів і програм

напряму «Туризм», науково-методичне забезпечення впровадження галузевих стандартів і виклав педагогічні умови їхнього впровадження. У коло його наукових інтересів потрапили також положення щодо цілісності та наступності у ступеневій підготовці фахівців у комплексі, зміст ступеневої підготовки фахівців для сфери туризму в умовах навчально-науково-виробничого комплексу. На думку В. Федорченка, «професійна підготовка фахівців для сфери туризму включає чотири компоненти: пізнавальний, функціональний, діяльнісний та особистісний. При цьому пізнавальний компонент відображає зміст професійної підготовки фахівців сфери туризму; функціональний — професійну підготовку фахівців сфери туризму до виконання професійних функцій; діяльнісний — професійну підготовку майбутніх фахівців сфери туризму до здійснення різних видів професійної діяльності в умовах реального виробництва; особистісний — формування особистості фахівця сфери туризму, його особистісних якостей та професійної культури» [72, с. 4].

Необхідність вирішення вищезазначених завдань підтверджує і В. Бабарицька: насамперед тих, що спрямовані на створення вітчизняної системи підготовки фахівців для сфери туризму. На думку дослідника, це потребує обґрунтування наукових засад їхньої підготовки відповідно до сучасних світових тенденцій і національних інтересів України, а також розвитку й структуризації мережі навчальних закладів та інститутів перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, організації практики студентів і шляхів її вдосконалення.

Питання зарубіжного досвіду туристичної освіти висвітлено в роботах Л. Кнодель. Так, у монографії «Теорія і практика підготовки фахівців сфери туризму в розвинутих країнах світу» авторка розглянула питання теоретико-методологічної основи аналізу проблеми професійної підготовки кадрів для туристичної галузі, проаналізувала сучасні досягнення та проблеми професійної підготовки, дослідила сучасний стан розвитку туристичної освіти в країнах ВТО, а також з'ясувала стан розвитку технологій професійної підготовки фахівців у цих країнах [46]. На її думку, «підготовка фахівців сфери туризму виходить на якісно нові рубежі в країнах-членах ЮНВТО, тому

системний аналіз функціонування дидактичних освітніх систем буде надзвичайно корисним для України» [46, с. 29].

У контексті розробки змісту професійної освіти фахівців туристичної галузі значущими є дослідження В. Обозного, Т. Сокол, С. Кобзової. Так, В. Обозний визначає важливість краєзнавчої підготовки майбутніх менеджерів туризму. Трансформаційні процеси у аграрному виробництві і суттєві зміни в історично усталених формах життєдіяльності сільського населення, що відбуваються в останні десятиліття, ставлять питання не тільки перспективного соціально-економічного розвитку конкретних територій, але й збереження культурно-духовного потенціалу українського села, формування розвинутої національно-історичної самосвідомості, що передбачає закріплення у знаннях, інтересах, потребах, цінностях дітей, молоді та дорослого населення позитивного регіонально-соціумного культурно-історичного досвіду, перетворення його у повсякденні норми поведінки і критерії самооцінки. Адже тільки покоління, сформоване на духовних надбаннях народу, зможе продовжувати і розвивати його культурно-історичні традиції.

Ми погоджуємося з думкою В.Обозного, що у внутрішніх регіонах України розв'язання соціально-економічних проблем, зокрема сільської місцевості, повинно відбуватися на основі створення дієвих механізмів реалізації економічних, соціальних, екологічних та інших заходів, зокрема і в галузі туризму. Їх здійснення повинно характеризуватись визначенням та обґрунтуванням пріоритетних для сільських територій видів туризму, розвиток яких сприятиме перетворенню туризму в галузь економіки району, зокрема: підвищення конкурентоспроможності галузі, збільшенням на цій основі фінансування розвитку сільських територій, зменшення трудової міграції за рахунок зайнятості населення у туризмі, розробці першочергових заходів охорони довкілля та відтворення природних ресурсів тощо. Відповідно до стратегії сталого розвитку регіону розвиток туристично-орієнтованого підприємництва та музеєзнавчо-краєзнавчого туризму буде сприяти відновленню та збереженню об'єктів історичної, природної та культурної спадщини.

При цьому слід враховувати, що у регіонах створення національно орієнтованого туристичного продукту та відповідних систем туристичної гостинності є процесом досить тривалим. З цих позицій особливо важливими стають зусилля щодо залучення місцевого населення, зокрема учнівської молоді, до збереження і використання природно-матеріальних і культурно-духовних цінностей рідного краю на основі краєзнавчо-туристичної діяльності. Розвиток туризму повинен не тільки сприяти формуванню в регіоні туристично-орієнтованої сфери послуг, але й супроводжуватися створенням нових робочих місць, зокрема, для випускників місцевих шкіл. Зокрема шкільна туристсько-краєзнавча діяльність повинна бути спрямована на формування місцевого туристичного продукту, а на його основі - розвитку самодіяльного туризму. Самодіяльний туризм, який поєднує різні форми краєзнавчої та екскурсійної діяльності, стає основою для становлення професійного туризму як галузі економіки регіону.

У педагогічному вищому навчальному закладі досвід підготовки фахівців для сфери туризму показує важливість одержання майбутніми менеджерами туризму знань і умінь здійснювати інвестиційну діяльність в розвиток туризму в сільській місцевості із залученням шкільних (позашкільних) навчальних закладів місцевого населення [58, с.24].

Моделювання краєзнавчо-туристської підготовки майбутнього менеджера туризму включає як проектування, так і впровадження пропонованої моделі в освітню практику. Стратегія цього процесу досягається за рахунок інтеграції дисциплін науково-світоглядної, регіонально-культурологічної, професійної туристської та спеціальної підготовки. Таким чином визначаються наукові засади краєзнавчої підготовки, яка спроможна забезпечити туристичну галузь фахівцями належного рівня відповідно до регіональних умов.

Теорія та практика професійної туристичної освіти розглядалися в працях Л. Лук'янової, Я. Олійника, Л. Поважної, І. Смирнова, Н. Хмілярчук, Г. Цехмістрової. Рациональне використання туристичних ресурсів у професійній освіті майбутнього фахівця з туризму представлено в дослідженнях І.Смирнова, О. Бейдика, В. Стафійчука, Є. Панкової, О. Малиновської.

Стрімкий розвиток глобалізаційних та інтеграційних процесів породжує нові виклики в усіх сферах життєдіяльності суспільства і передусім — в освітній. В усіх цивілізованих країнах здійснюється інтенсивний пошук нових моделей розвитку освіти, нетрадиційних підходів до їхнього впровадження на основі інформаційних, інвестиційних та інноваційних технологій. Гостро постають питання про взаємозв'язок освітніх систем, що розвиваються на різних континентах, їхня багатовимірність та порівнянність, а також забезпечення взаємного визначення їхніх складових. Поряд із тим важливим і безумовним, на наш погляд є не лише визнання, прийняття і утвердження європейських цінностей як таких, що відповідають потребам і запитам українства, його базовим духовним пріоритетам, а й використання тих же принципів та підходів для їхнього досягнення.

Впливає також, що підготовка повинна базуватися на програмах, що враховують перспективні проблеми економіки, та готувати майбутніх фахівців до діяльності на міжнародному ринку праці, забезпечити майбутнім спеціалістам всебічний розвиток шляхом оволодіння знаннями та вміннями, що дозволяють оптимально професійно діяти, заохочувати до самостійного мислення та поведіння методом створення ситуацій з якомога більшою участю їхньої власної ініціативи та активності. Якщо професійна підготовка фахівців туризму відповідатиме цим критеріям, фахівці туризму будуть конкурентоспроможними на світовому ринку праці.

Однак аналіз вищезазначеної літератури показує про недостатність у фаховій підготовці інвестиційного компонента. Розробники навчальних програм з напрямку підготовки «Туризм» розглядають лише окремі частини його економічного циклу, тому другим напрямом нашого теоретичного дослідження науково-педагогічних праць став зарубіжний досвід підготовки фахівців для сфери туризму.

Так, окрему групу джерел за темою дисертаційної роботи склали наукові праці зарубіжних учених, присвячені питанням підготовки фахівців для сфери туризму (роботи С. Hsu , С. Carr, Ch. Jayawardena, G. Williams) [80; 82; 83; 84]. Позитивним у цих роботах є ґрунтовне висвітлення системи підготовки

фахівців для сфери туризму в різних країнах світу. Аналіз робіт цієї групи надав також можливість розглянути теоретичні й практичні питання проведення наукових досліджень у галузі туризму за кордоном, зокрема: методологію, сучасні методи та методику проведення досліджень, рекомендації щодо обробки та інтерпретації отриманих результатів, шляхи їх впровадження у практику. Однак у жодному з видань ґрунтовно не було розглянуто питання підготовки фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проєктів у туристичній індустрії.

Світова практика дає дві моделі підготовки кадрів управлінського рівня: 1) у спеціалізованих вищих навчальних закладах; 2) в університетах. Перший варіант переважає в західно-європейських країнах. У США, постсоціалістичних країнах Європи та СНД переважає другий варіант. Широка університетська підготовка дає можливість поєднати базові та спеціальні знання з організації та економіки туризму, індустрії гостинності, маркетингу та менеджменту туризму і на цій основі готувати туризмологів та маркетингологів з питань дослідження туристичних ринків. Бізнес в туризмі тісно пов'язаний з готельним бізнесом, тому в багатьох країнах фахівців у цій сфері готують на основі спільних базових програм (особливо в спеціалізованих вузах). Популярність, престижність фахової професії в останні десятиріччя в світі пояснюється тією роллю, що відіграє туризм як в світовій економіці, так і в господарстві окремих країн [264].

Питання підготовки сучасного персоналу в державах ЄС вирішується на найвищому політичному рівні Європейського Союзу, оскільки вони є складовою загальноєвропейської стратегії зайнятості й економічного розвитку. Розроблені стратегії і прийняті рішення спираються на реальний досвід, традиції і потенціал національних освітніх систем держав-членів Європейського Союзу. Спрямованість України до вимог ЄС потребує розробки нових освітніх моделей професійної підготовки фахівців туризму, здатних забезпечити сталий розвиток туризму. Нинішня проблема освітньої системи пов'язана з тим, що випускники навчальних закладів, зустрівшись і з вимогами сучасного ринку, часто відчують труднощі у вирішенні професійних проблем

та започаткуванні власного бізнесу. Тому складається думка, що сьогодні недостатньо лише теоретичних знань. Головним є конкурентоспроможність фахівців на ринку праці. Усі ці обставини вимагають формування у майбутніх менеджерів туризму істотно нових якостей.

Третім напрямком дослідження стала проблема вивчення інвестиційної підготовки. До цієї групи джерел були віднесені роботи, у яких науковці розглядали методологічні та загальнотеоретичні аспекти інвестиційного менеджменту. Питання теорії і практики інвестиційного менеджменту досліджували такі зарубіжні вчені, як: Г. Александер, Г. Бірман, Д. Бейлі, Л. Гітман, М. Джонк, Л. Крушвіц, Д. Норткотт, У. Шарп, С. Шмідт, Ф. Фабоцци, М. Яхяєв та інші. Вагомий внесок в теорію інвестиційної діяльності, зокрема, управління фінансовим забезпеченням інвестиційного процесу, зробили вітчизняні науковці: І.Бланк, Т. Майорова, Л. Борщ, В. Галушко, Г. Підлісецький, А. Пересада, О. Погасій, П. Саблук, П. Стецюк, В. Савчук, А. Третяк, А. Чупіс, І.Шалигіна та інші українські фінансисти.

Зокрема, І. Бланк у своїй праці «Інвестиційний менеджмент» зазначає, що ефективна діяльність підприємств у довгостроковій перспективі, забезпечення високих темпів їхнього розвитку і підвищення конкурентоспроможності в умовах ринкової економіки у значній мірі визначаються рівнем їхньої інвестиційної активності і діапазоном інвестиційної діяльності. Комплекс питань, пов'язаних із здійсненням інвестиційної діяльності підприємства, потребує досить глибоких знань теорії і практичних навиків прийняття управлінських рішень в області інвестиційної стратегії, вибору її ефективних напрямків, форм розробки ціленаправленої програми реального інвестування і формування збалансованого портфеля фінансових інвестицій. Знання і практичне використання сучасних принципів, механізмів і методів ефективного управління інвестиційною діяльністю дозволяє забезпечити перехід підприємств до нової якості економічного розвитку у ринкових умовах [7].

Процес формування інвестиційних проектів, бізнес-планів та ухвалення інвестиційних рішень розглядалося В. Коюдою, О. Коюдою, Т. Лепейко. Вчені-економісти зазначають, що розробка бізнес-планів можливих форм реальних

інвестицій та вимоги до цього стандартного документу передують вибору потенційних інвесторів, щодо прийняття рішення про вкладання коштів в об'єкти господарювання [50]. Система показників оцінки реальних інвестиційних проектів та їхнього використання потребує врахування особливостей підприємства, факторів внутрішнього та зовнішнього середовища, форм реального інвестування, а відтак необхідні фахові знання у цій сфері.

Теоретичні та прикладні основи функціонування організацій і підприємств, інвестиційних взаємовідносин та питання покращення інвестиційного клімату заклали дослідники: О. Бандурін, О. Березін, О. Виноградова, В. Гавран, О. Данілов, Е. Демінг, Дж. Джуран, С. Дібб, Г. Івашина, К. Ісікава, В. Карсекін, В. Коюда, Ф. Кросбі, М. Макарова, І. Маркіна, С. Мельниченко, С. Ніколенко, Л. Петкова, М. Рогоза, Т. Сейфі, Л. Сімкін, Т. Тагуті, А. Фейгенбаум, Б. Чуб, М. Чумаченко та ін. Науковці визначають, що діяльність будь-якого підприємства потребує значного обсягу інвестиційних ресурсів, а це пов'язано з ризиками щодо реалізації інвестиційних проектів та програм в цілому. В процесі інвестиційної діяльності необхідно забезпечити ефективне управління реальними та фінансовими інвестиціями. Звідси виходить, що вивчення економічної сутності інвестицій, мети та функції інвестиційної діяльності дозволять обґрунтувати її головні завдання на усіх рівнях: держава – галузь – регіон – підприємство.

Дослідженням різних аспектів інвестиційної діяльності приділяється значна увага зарубіжними вченими-економістами, зокрема варто виділити наукові роботи, присвячені проблемам залучення інвестицій та формування інвестиційної політики: Т. Ackerman , L. Altinay, P. Bernstein, N. Carr [77; 78; 79].

Розроблена і прийнята інвестиційна політика, як зазначають вчені, має бути виконана з урахуванням чіткого механізму її реалізації [77], що включає себе:

- вибір надійних джерел і методів фінансування інвестицій;

- визначення термінів і вибір органів, відповідальних за реалізацію інвестиційної політики;
- створення необхідної нормативно-правової бази для функціонування ринку інвестицій;
- створення сприятливих умов для залучення інвестицій. Проте інвестиційну діяльність вчені розглядають виходячи із фінансового менеджменту і науково-технічного прогресу.

Зокрема, Р. Bernstein у своїй праці «Investment Management» дає характеристику фінансових інструментів та фондового ринку, методів визначення курсової вартості цінних паперів, взаємозв'язку ризику і доходності та сутності управління портфелем інвестицій, — це головні складові, на його думку, для побудови ефективної системи управління фінансовими інвестиціями підприємства. У своєму дослідженні автор розглядає специфіку інвестиційної галузі з точки зору економіки, однак майже не зазначає особливостей туристичної діяльності [79].

Варто зазначити, що інвестиційна діяльність має певні галузеві особливості. Останнім часом все більше дослідників працює над проблемами інвестиційної діяльності саме у сфері туризму, зокрема: М. Біль, В. Гавран, А. Ганієва, Т. Гнатюк, О. Кальченко, М. Мальська, Ю. Миронов, О. Охріменко, Н. Свірідова, Н. Судова-Хом'юк, Й. Петрович та інші.

Проте незважаючи на значний обсяг наукових здобутків у цій сфері, ряд теоретичних і практичних аспектів активізації інвестиційної діяльності недостатньо висвітлений, особливо в плані формування ефективного механізму залучення інвестиційних ресурсів, специфічності інвестиційного процесу в туризмі. Наприклад, В.Федоренко в навчальному посібнику «Іноземне інвестування економіки України» висвітлив проблеми, пов'язані із залученням іноземних інвестицій в економіку України та їх ефективним використанням [69], але не присвятив достатньої уваги туристичній галузі. Праця В. Квартальнова «Туризм» розглядає менеджмент туризму та економічні аспекти його функціонування [44], але не відображає проблеми інвестування туристичної галузі. Навчальний підручник Г. Поляка «Фінансовий

менеджмент» [63] визначає основні напрямки управління фінансами організації та приділяє особливу увагу фінансовим показникам, які використовуються в фінансовому менеджменті. В праці О. Соболевої «Фінансово-економічний аналіз діяльності турфірми» оцінено стан діяльності суб'єктів господарювання туристичної галузі з точки зору інвестиційної привабливості [65], однак не розроблений інтегральний показник інвестиційної привабливості туризму. В науковій праці Д. Коробкова «Інвестиційна привабливість підприємств енергетичної галузі» такий показник наведений, але він призначений для оцінки інвестиційної привабливості підприємств промисловості.

Керівники всіх підрозділів підприємства повинні брати участь у процесі планування інвестиційної діяльності. Але які б фахівці не залучалися до розробки окремих параметрів інвестиційної стратегії організації, її реалізацію повинні забезпечувати підготовлені фахівці. Роль такого фахівця в процесі інвестування полягає в управлінні реальними інвестиціями підприємства, оцінці ефективності інвестиційних проектів та інвестиційного ринку в цілому, здатності формувати інноваційну програму розвитку підприємства та оцінювати її можливі ризики.

Відтак, передумовами економічного зростання є створення нових інноваційних підприємств із впровадженням механізмів інвестування.

З огляду на достатню складність сучасних інноваційних процесів, сформулюємо основні завдання фахівців, які займаються різноманітними організаційно-економічними аспектами нововведень:

- сприяння просуванню інноваційного процесу;
- прогнозування можливих перешкод та шляхів їх подолання;
- ринковий відбір нововведень;
- впровадження, розповсюдження та реалізація інновацій у нових умовах та місцях застосування.

Отже, актуалізується проблема професійної підготовки нової генерації менеджерів, які вирішили присвятити себе підприємництву, науково-технічній сфері та управлінню інноваційно-інвестиційними процесами.

Водночас динамічний процес суспільних перетворень в Україні та реформування економічних відносин зумовлює не лише потребу в теоретичному осмисленні суті та змісту сфери туристичних послуг, а й ставить на порядок денний питання розроблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо формування ефективного ринкового механізму економічного регулювання і розвитку цієї сфери, зокрема через систему вдосконалення освітнього середовища. Саме такий спосіб активізації використання потужного туристичного потенціалу є сьогодні найбільш реальним, враховуючи вкрай обмежені можливості держави у фінансовому забезпеченні розвитку туристичної сфери.

Необхідність пошуку раціональних шляхів стимулювання туристичних процесів диктується також перспективою отримання відчутної економічної вигоди від туристичної індустрії, яка може стати вагомим засобом оздоровлення всієї національної економіки.

Стає зрозумілим, що стратегічна мета розвитку туризму в Україні полягає у створенні продукту, конкурентоспроможного на світовому ринку, що, безумовно, висуває нові вимоги до підготовки кадрів у галузі.

Сучасний туристичний бізнес формує стійкий попит на високоякісних фахівців. Їхня підготовка часто виявляється недостатньою — переважній більшості випускників навчальних закладів незавжди вистачає досвіду, практичної підготовки та складових знань із базової менеджерської освіти, професіоналізму, розуміння інвестиційних процесів у галузі. Сьогодні керівник турфірми, туроператор не може бути виключно фахівцем зі знаннями турів та цін. Сучасний працівник туристичної галузі може здійснювати конкурентоспроможну діяльність тільки за умов глибокого опанування знань у галузі економіки туризму, управління, регулювання, інвестиційного менеджменту, глобальних інформаційних та інноваційних технологій, навиками практичної та економічної підготовки. Тепер якість освіти та її похідна — рівень професіоналізму працівника туризму — стають найважливішими чинниками успішності бізнесу, якості туристичних послуг.

Окрім цього, вища освіта повинна передбачати еволюцію потреб людини і суспільства. Основними рисами сучасного менеджера повинні стати адаптивність, динамічність, самоорганізація, саморегуляція та саморозвиток.

Проте проблеми визначення педагогічних умов навчально-педагогічного забезпечення інвестиційної підготовки фахівців туристичного менеджменту, розроблення змісту спеціальних туристичних дисциплін, їх інтеграції у загальну програму професійної підготовки менеджера туристичної індустрії, створення відповідних навчально-методичних матеріалів у педагогічних дослідженнях практично не розглядалися, тому актуальність здійснення ефективної професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму у ВНЗ у сучасних умовах обумовила пошук відповідних методів (метод проектів, кейсів, ділових ігор, конкретних ситуацій, тестових завдань, комунікативних тренінгів, технологій дистанційного навчання, бізнес-планування, комп'ютерних та інтернет-технологій тощо).

Таким чином, аналізуючи джерельну базу щодо проблеми професійної підготовки фахівців сфери туризму, ми дійшли висновку, що розгляду вищезазначених питань присвячено велику кількість робіт вітчизняних і зарубіжних авторів. Проте зміст і структура готовності фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів не стала предметом спеціальних наукових досліджень.

1. 2. Зміст і структура готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів

Для визначення складових готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів ми визначили та згрупували основні об'єкти аналізу: *професійна підготовка менеджера туристичної індустрії* (похідні поняття — туристична індустрія, менеджер туристичної індустрії, напрямки діяльності менеджера туристичної індустрії, професійна підготовка); *інвестиційна підготовка майбутніх менеджерів туризму* (похідні поняття—

інвестиційна освіта, інвестиційна діяльність в туризмі, інвестиційний менеджмент в туризмі, інвестиційна підготовка менеджерів туризму, інвестиційний проект, інвестиційне проектування, модель підготовки менеджера туризму до реалізації інвестиційних проектів, готовність майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів).

У сучасному світовому господарстві туристична індустрія впевнено утримує провідні позиції. Особливо швидкими темпами вона розвивається тоді, коли відсутні або вичерпані природні та соціально-економічні передумови для розвитку промисловості чи сільського господарства.

Існує значна кількість визначень індустрії туризму, зокрема, короткий словник міжнародної туристичної термінології визначає туристичну індустрію як сукупність виробництв різних галузей господарства, закладів культури, освіти і науки, що забезпечують створення матеріально-технічної бази туризму, підготовку робочої сили та процес виробництва, збуту та споживання туристичного продукту на основі використання природних багатств, матеріальних і духовних цінностей суспільства [45, с. 41].

Дещо ширше розглядають індустрію туризму українські дослідники Л. Лук'янова та О. Бейдик. Так, Л. Лук'янова визначає індустрію туризму як сукупну діяльність: з одного боку, різних галузей соціально-економічної системи; з іншого — виробничу туристичну потужність підприємств туризму, спрямовану на формування нових форм, видів і типів туризму [53, с. 21]. Тоді як О. Бейдик подає визначення індустрії туризму як комплексу туристичного господарства, що включає інфраструктуру, органи управління, органи реалізації туристичних послуг, навчальні заклади, що здійснюють підготовку кадрів для туристичної індустрії, рекреаційно-туристські ресурси та інші елементи [5, с. 89].

Вітчизняні автори стверджують, що туристична індустрія — це сукупність різних суб'єктів туристичної діяльності (готелі, туристичні комплекси, кемпінги, мотелі, пансіонати, підприємства харчування, транспорт, заклади культури, спорту тощо), які забезпечують прийом, обслуговування та перевезення туристів [5; 45; 53; 64].

Ми підтримуємо думку Л. Лук'янової про те, що індустрія туризму — це міжгалузевий господарський комплекс, який спеціалізується на створенні турпродукту, здатного задовольняти потреби населення у проведенні дозвілля, у подорожах, відпочинку та оздоровленні шляхом виробництва та реалізації товарів і послуг туристичного призначення (рис. 1.1).

Як визначає Г. Цехмістрова, в туристичній індустрії людина і людський фактор набувають питомішої ваги, ніж сучасні мультимедійні засоби або інноваційні теорії індустрії гостинності. Професіонали туризму — своєрідна частина турпродукту, який пропонує туристська фірма [75, с. 56]. Зазначене актуалізує важливість якісної професійної підготовки менеджерів туристичної індустрії.

Рис. 1.1. Структура туристичної індустрії [53]

Не можна не погодитися з тим, що соціально-економічні трансформації суспільства, розвиток економіки на ринкових засадах, зростання сектора туристичних послуг і поява ринку праці в туризмі вимагають розробки концептуальних засад професійної підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців сфери туризму [62, с. 248]. На думку провідних фахівців туристичної освіти, суперечності, що виникають між зростаючими потребами населення у туристичних послугах і можливостями їх задоволення туристичною індустрією, між змінами в конкурентній ситуації та недостатньою компетентністю кадрів у різних сферах туристичної діяльності: управлінській, економічній, екологічній, правовій, фаховій, — визначили необхідність

удосконалення кадрової політики і створення системи базової професійної освіти в туризмі [58, с. 62].

Оскільки послуга є формою суспільно-корисної праці, то у процесі праці повинні поєднуватися засоби виробництва та трудові ресурси. Організувати цей процес, управляти ним, контролювати та координувати з метою досягнення найкращих результатів — завдання менеджменту. У спрощеному розумінні менеджмент — це вміння досягати поставлених цілей, використовуючи працю, розумові здібності, уміння і навички, партнерські зв'язки та матеріально-фінансові ресурси виробництва (рис. 1.2).

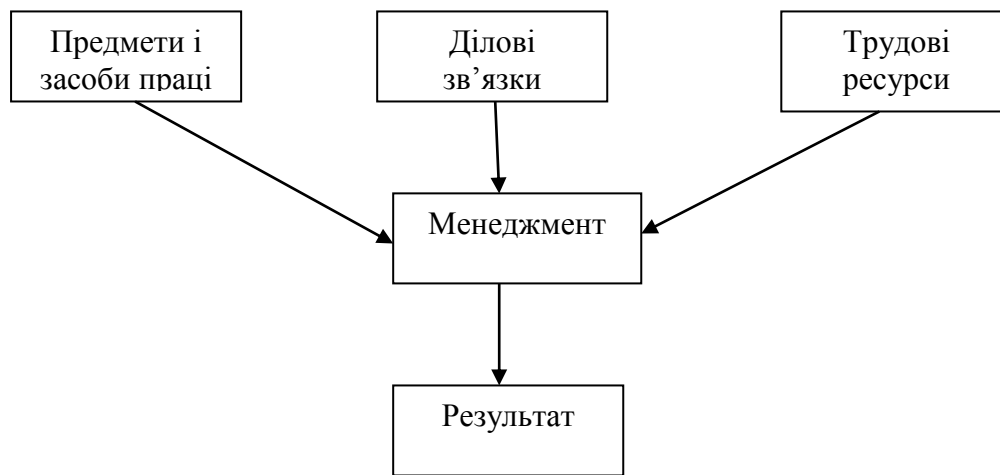

Рис.1.2. Менеджмент як результат управління підприємством

Джерело: розроблено автором

Говорячи про менеджмент, завжди мають на увазі особу *менеджера*— суб'єкта управління. Представники американської школи менеджменту відводять менеджеру роль керівника організації, управлінця [80, с. 161]. У вітчизняних дослідників зустрічаємо визначення менеджера як керівника або управлінця, який обіймає постійну посаду на контрактній основі та наділений повноваженнями в галузі прийняття рішень з конкретних видів діяльності фірми [74, с. 81]; особи, яка керує виробничим колективом, виконуючи функції планування, організації, мотивації, контролю для досягнення цілей організації [67, с. 106].

Туристичний менеджмент — це особлива, відносно відокремлена діяльність, цілеспрямований вплив на працівників, управління та координацію операцій туристичних фірм (підприємств) в умовах ринку. Менеджер туризму— це керівник ринкової орієнтації, який забезпечує реалізацію головної мети туристичного підприємства — одержання прибутку через ринок, тобто через надання туристичних послуг клієнтам [73, с. 53].

Сучасна ринкова економіка вимагає від менеджера туризму таких здібностей:

- керування собою;
- розумних особистісних цінностей;
- чітких особистих цілей;
- постійного особистого зростання (розвитку);
- навичок рішення проблем;
- творчого підходу;
- здатності впливати на оточуючих;
- знання теорії управління;
- організаторських здібностей;
- здатності навчати підлеглих;
- здатності формувати і розвивати трудовий колектив[73].

Виходячи із вище зазначеного, ми визначили, що **менеджер туризму** — *це професійний організатор-управлінець (власник або найманий працівник) туристичного підприємства, який розробляє (або бере участь у розробці) політику компанії, організовує діяльність та здійснює управління на основі господарського і економічного механізму ринкових відносин для досягнення головного результату — одержання прибутку та надання якісних туристичних послуг споживачам.*

Діяльність у сфері туризму (як туроператорська, так і турагентська) в цілому спрямована на формування туристичного продукту, його реалізацію та організацію його споживання. Якість туристичного продукту, яка у туризмі найчастіше набуває форми корисного ефекту праці його розробників, напряду залежить від якості цієї праці та професіоналізму виконавців.

Професіоналізм діяльності менеджера туризму — це якісна характеристика, перш за все, працівника туристичної індустрії як суб'єкта, якому притаманні висока професійна кваліфікація і компетентність, розмаїтість ефективних професійних навичок і умінь, володіння сучасними технологіями і способами розв'язання професійних завдань, що дозволяє організовувати загальнодоступний і повноцінний відпочинок та оздоровлення населення, а також ознайомлювати з історико-культурною спадщиною та сьогоденням нашого народу і держави. Для набуття професіоналізму майбутній менеджер туризму повинен мати здібності і бажання постійно вчитися та удосконалюватися [73, с.176].

При цьому в процесі розвитку менеджера туризму як професіонала необхідно розрізняти тенденції його становлення як:

1. суб'єкта професійного розвитку;
2. фахівця певної кваліфікації;
3. зрілої особистості;

Ми розділяємо думку Л. Кнодель в тому, що у процесі формування сучасних національних систем туристичної освіти необхідно враховувати такі загальні закономірності:

- 1) фундаментальні знання у сфері туризму (маркетинг, менеджмент, діловодство, правові знання, стратегічне прогнозування, технологічна підготовка);
- 2) технічні вміння та знання (знання комп'ютерних, комунікативних технологій, іноземних мов);
- 3) особистісні характеристики (мотивація та ініціатива, функціонування у мультикультурному полі, робота у команді, здатність навчати інших та працювати системно, відданість компанії, гнучкість, вміння приймати рішення й контролювати їх виконання) [36].

В результаті вищезазначених умінь майбутнього менеджера формується його професійна підготовка — здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки або спеціальністю — це специфічний вид освіти, який і в подальшому, спираючись на загально фундаментальні засади освітнього

процесу, водночас істотно доповнює їх конкретними спеціалізованими знаннями, що відображають особливості конкретної професії [1, с. 138].

Професійна підготовка менеджерів туризму висвітлювалася в працях В. Бабарицької, О. Бейдика, В. Лозовецької, О. Любцевої, В. Обозного, І. Смирнова, П. Шищенка [5; 54; 58; 64] та ін. Концепцію підготовки фахівців у сфері туризму вони спрямовували на виконання організаційної та управлінської роботи на підприємстві, що діє в галузі туризму або рекреації. В. Федорченко вбачає мету професійної підготовки фахівця галузі туризму в умовах навчально-виробничого комплексу у формуванні його особистісної та професійної компетентності [64].

Професійна підготовка кадрів туристичної сфери — це передусім процес відтворення та виховання таких кваліфікованих працівників, які б максимально відповідали вимогам, що пред'являються до технології обслуговування туристів і екскурсантів [54, с. 82]. На думку В. Федорченка, фахівець туристичної справи — це передусім кваліфікований технолог-організатор, менеджер [73, с. 118].

У процесі нашого дослідження ми визначили, що **професійна підготовка менеджерів туризму** — *цілеспрямований процес формування у фахівців сфери туризму теоретичних знань та практичних навичок за допомогою спеціальних форм і методів в умовах аудиторного навчання і виробничої практики.*

Результатом професійної підготовки менеджера туризму є його готовність до цілеспрямованих дій.

Другим важливим напрямом в аспекті нашого дослідження є інвестиційна підготовка майбутніх менеджерів туризму, яка включає ряд необхідних понять. Ключовим поняттям є «інвестиційна освіта», оскільки вона є найважливішим засобом становлення інтелектуальних якостей студентів та формує індивідуальне сприйняття світу, можливості його творчого перетворення.

Дане поняття визначається різними авторами по-різному:

- як цілеспрямований процес формування у студентів систематизованих знань з інвестиційного менеджменту [6, с.52]. Завдання якого полягає в умінні:

- дати в необхідному обсязі теоретичний матеріал, вивчення якого дозволить студентам опанувати методологічні аспекти інвестицій, державне регулювання інвестиційних процесів, в тому числі, Закони України, що регулюють інвестиційну діяльність, форми інвестицій та їхню роль у відтворенні економіки, опанувати інвестиційне проектування, методи проектного аналізу і визначення ефективності і ризиковості інвестиційних проектів, економічні та організаційні механізми управління інвестиційною діяльністю;
- розкрити концептуальні основи аналізу інвестиційних проектів;
- визначити абсолютну величину ризику та доходу інвестиційного проекту, засвоїти засоби та методи вибору альтернативних інвестиційних проектів в умовах ризику;
- дати аналіз фінансового забезпечення реалізації інвестиційних проектів та скласти їхні бізнес-плани;
- як процес і результат практичної реалізації інвестиційної стратегії суб'єктів підприємницької діяльності [41, с. 23].

Ми визначаємо *інвестиційну освіту* як цілеспрямований процес і результат формування інвестиційної підготовки особистості та засвоєння знань, умінь і навичок про процес управління всіма аспектами інвестиційної діяльності суб'єкта підприємництва.

Невід'ємною складовою інвестиційної освіти є уміння і навички здійснювати інвестиційну діяльність (інвестування). Т. Майорова зазначає, що інвестиційна діяльність — це сукупність практичних дій громадян, юридичних осіб та держави щодо реалізації інвестицій [56, с. 23]. Аналіз підходів до визначення поняття «інвестицій» вітчизняними та закордонними вченими наведено в Додатку А (Таблиця А.1).

На нашу думку, в Україні інвестиціям у туристичну галузь приділяють мало уваги, не проводяться належні дослідження та поглиблений аналіз ефективності інвестиційних процесів саме в туристичній індустрії. Відтак постає необхідність у визначенні наступних термінів.

Інвестиційний менеджмент в туризмі — це процес управління всіма

аспектами інвестиційної діяльності з метою забезпечити найефективнішу реалізацію інвестиційної стратегії суб'єктів туристичної індустрії [56, с. 40].

Звідси ми можемо визначити, що *інвестиції в туризм* — це *цілеспрямований вклад на визначений термін капіталу інвесторів у туристичний бізнес з метою створення умов для підвищення ефективності його функціонування та одержання прибутку.*

Потенційно можливі шляхи вкладання коштів у туристичну галузь представлені у блок-схемі (рис. 1.3).

Об'єктивно сьогодні держава не має реальної можливості задоволення усіх наявних потреб туристичної індустрії за рахунок бюджетних коштів. Тому виникає потреба пошуку інших механізмів залучення фінансових потоків, головним з-поміж яких є інвестиційна діяльність. Інвестиційна та фінансова діяльність — основні складові розвитку економіки туристичної галузі нашої держави. За умови реалізації концепції політики у галузі туристичного бізнесу такий рушійний елемент як інвестування стає надзвичайно важливим.

Інвестиційна діяльність властива практично будь-якій фірмі, що діє в просторі з ринковою економікою. Щоб вистояти в конкурентній боротьбі, фірма повинна постійно направляти кошти (свої й позикові) на закупівлю матеріальних цінностей, необхідних для відновлення, розширення й диверсифікації виробництва. Із цією метою необхідна певна інвестиційна стратегія. А керування інвестиціями є важливою формою ведення бізнесу, що потребує підготовки кваліфікованих кадрів у цій сфері.

Звідси стає необхідним, на нашу думку, тлумачення поняття «інвестиційна підготовка майбутніх менеджерів туризму».

Інвестиційну підготовку майбутніх менеджерів туризму пропонуємо визначити як механізм формування у студентів теоретичних знань, умінь та практичних навичок на основі вивчення інвестиційного менеджменту засобами навчальної проектної діяльності.

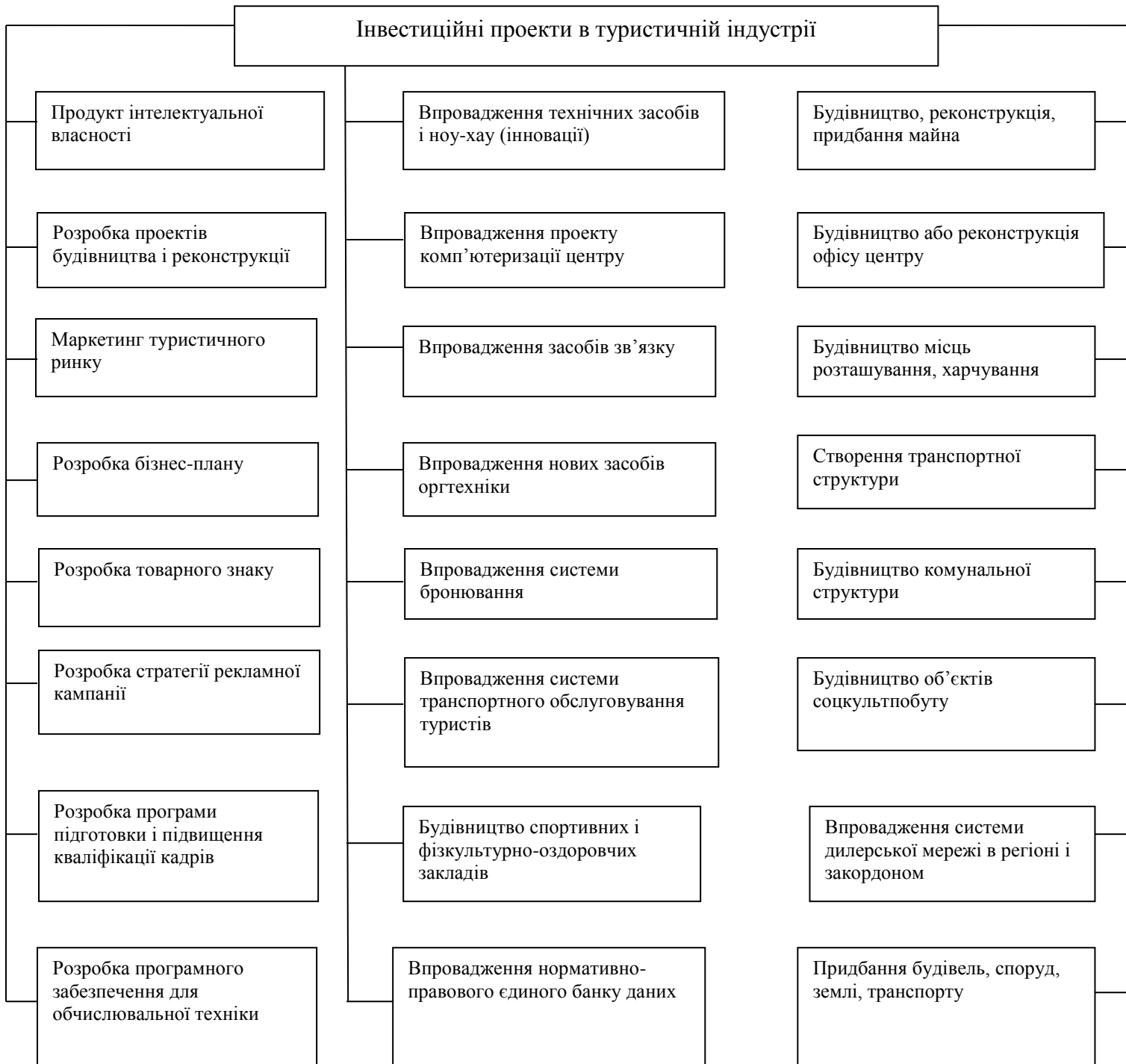

Рис. 1.3. Потенційно можливі шляхи вкладання коштів у туристичну галузь

[76 с.15]

У навчальному процесі ВНЗ така підготовка має реалізовуватися під час навчання студентів окремого курсу «Інвестиційний менеджмент в туризмі», який повинен забезпечити усвідомлення майбутніми фахівцями сфери туризму змісту інвестиційної діяльності й алгоритму своїх дій. Здійснення інвестиційної

діяльності вимагає наявності у майбутніх менеджерів туризму проєктувальних знань і вмінь, які необхідно сформувати у процесі відповідної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму.

Вцілому, інвестиційна підготовка менеджерів туризму повинна включати чотири компоненти: пізнавальний, функціональний, діяльнісний та особистісний. При цьому пізнавальний компонент відображає зміст професійної підготовки фахівців сфери туризму; функціональний — професійну підготовку фахівців сфери туризму до виконання професійних функцій; діяльнісний — професійну підготовку майбутніх фахівців сфери туризму до здійснення різних видів професійної діяльності в умовах реального виробництва; особистісний — формування особистості фахівця сфери туризму, його особистісних якостей та професійної культури.

Інвестиційна діяльність забезпечується шляхом реалізації інвестиційних проєктів. Сучасна організація може існувати й успішно конкурувати на ринку лише за умови постійного розвитку й адаптації до умов ведення бізнесу. А це означає, що керівництво компанії повинно планувати інвестиційну стратегію на майбутнє, створювати та реалізовувати бізнес-проєкти або ж займатися пошуком потенційних інвесторів. Таким чином можна стверджувати, що *інвестиційний проєкт* — це комплекс взаємопов'язаних заходів, який передбачає вкладення ресурсів з метою досягнення певного запланованого результату впродовж заданого часу.

У навчальному процесі ВНЗ підготовка має реалізовуватися під час навчання студентів методики інвестиційного проєктування, яка повинна забезпечити усвідомлення майбутніми фахівцями сфери туризму змісту проєктної діяльності й алгоритму своїх дій. Здійснення проєктної діяльності вимагає наявності у майбутніх менеджерів проєктувальних знань і вмінь, які необхідно сформувати у процесі відповідної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму.

Інвестиційний проєкт є складовою *інвестиційного проєктування*, що ми розглядаємо як діяльність зі створення проєкту в межах обраного регіону (передбачає визначення студентами інвестиційного потенціалу регіону та

проведення маркетингового дослідження туристичного ринку, розробку змісту самого проекту, складання технічної документації, визначення ризиків, економічного розрахунку його ефективності) та визначення потенційних шляхів його реалізації.

Серед чинників, що впливають на процес інвестиційного проектування, доцільно визначити: соціальне замовлення та громадську думку; туристичні ресурси регіону, у межах якого створюється проект; матеріально-технічну базу; рівень допомоги адміністративних органів різних рівнів; особистісну зацікавленість працівників туристичних компаній; рівень професійної підготовки менеджерів з туризму, які працюють над розробкою нового проекту тощо. Ці чинники, залежно від конкретних обставин, можуть стимулювати або гальмувати процес проектування.

Результатом професійної підготовки є готовність до здійснення тієї чи іншої діяльності. Готовність досягається у ході моральної, психологічної, професійної та фізичної підготовки та є результатом всебічного особистісного розвитку особистості з урахуванням вимог, обумовлених особливостями діяльності, професії, вона передбачає також активну самоосвіту і самовиховання.

Практично всі дослідники вказують на наявність в структурі готовності адекватної мотивації, що обумовлює позитивне ставлення до успішної професійної діяльності, необхідного об'єму спеціальних знань, що визначають рівень сформованості професійних умінь та навичок.

В. Ортинський стверджує, що готовність — це складне особистісне утворення, багаторівнева та багатопланова система якостей і властивостей особистості, які у своїй сукупності дозволяють певному суб'єкту ефективно виконувати конкретну діяльність [60, с. 49].

О. Мороз вважав, що готовність до праці — це еліпс трьох понять, що мають різні значення, (широкому, більш конкретному, найбільш конкретному). У більш широкому значенні — це бажання працювати, розуміння необхідності брати участь у трудовій діяльності, в конкретному — це потреба в праці; найбільш конкретному — результат психологічної підготовки та психологічної

мобілізації [57, с. 120]. Ми розділяємо підхід В. Лозової щодо визначення готовності до праці — це наявність загальних та політехнічних знань про професії, загальнотрудові знання та вміння [52, с. 26].

Узагальнюючи наукові підходи до визначення проблеми готовності можна виділити два основних.

I. Готовність розглядається як складне утворення, що включає в себе когнітивний, мотиваційний та емоційно-вольовий компоненти, як сукупність знань, вмінь, навичок, професійно значущих якостей особистості, якими повинен володіти випускник вузу для успішної адаптації до діяльності. Цей підхід використовується у роботах, присвячених вивченню готовності до професійної діяльності у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців.

II. Представники другого підходу визначають готовність як функціональний стан, який сприяє успішній діяльності, забезпечує високий її рівень що може бути довготривалим або короткочасним, залежить від індивідуальних особливостей, а також від умов, в яких проходить діяльність.

Ураховуючи все вищевказане, вважаємо за доцільне подати визначення готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проєктів, що буде використане нами в подальшому в межах дисертаційної роботи. Таким чином, *готовність майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проєктів — це цілеспрямований вияв особистості, що забезпечує перехід від системи університетської підготовки в систему професійної діяльності на основі одержання професійних знань та практичних навичок, формування особистісно значущих якостей щодо створення і реалізації інвестиційних проєктів.*

Ми виокремили основні структурні компоненти готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проєктів: мотиваційно-особистісний, змістово-когнітивний та діяльнісно-практичний.

Мотиваційно-особистісний компонент. Мотивація — це загальна назва процесів, методів, засобів, що спонукають студентів до продуктивної пізнавальної діяльності, активного засвоєння змісту освіти. Як процес зміни стану та відношень особистості мотивація ґрунтується на мотивах, під якими

розуміють конкретні причини, що спонукають особистість до дії [60, с. 360]. Основними мотивами будь-якої діяльності є потреби та інтереси, а отже для того, щоб у студента з'явилося бажання вчитися розробляти інвестиційну стратегію підприємства, він повинен відчувати потребу в таких знаннях і виявляти інтерес до них.

Мотиваційний компонент можна розглядати з точки зору двох аспектів. По-перше, як бажання отримати нові знання з інвестиційного менеджменту. Виокремлення цього компонента зумовлено тим, що реалізація сучасних програм підвищення інтересу студентської молоді до інвестування стає важливим напрямком у вирішенні актуальних питань становлення малого підприємництва, адже саме через дослідження інвестиційних ресурсів конкретної території молодь має більше можливостей для пошуку інвесторів, залучення додаткових інвестицій і, як наслідок,— створення власного підприємства.

По-друге, як мотиваційний механізм здійснення інвестиційного процесу, оскільки із мотивів вивчення цього процесу виникають уміння і навички керування ним. Проблеми мотивації інвестиційної діяльності у своїх працях розвивають Т. Майорова, М. Баскова, І. Анохов, А. Гайдучкий, І. Іващук, Ю. Петруня.

Питання мотивації інвестиційної діяльності є надзвичайно актуальним, оскільки багато авторів вважають мотивацію першою стадією інвестиційного процесу.

Якщо розглядати мотиваційний механізм підприємництва, то він визначається як внутрішнє чи зовнішнє спонукання економічного суб'єкта до діяльності з метою досягнення певних цілей; інтерес до певної діяльності та способи його ініціювання, спонукання [61].

Виходячи з цього, мотивація інвестиційної діяльності — це ті важелі, що спонукають економічний суб'єкт до здійснення інвестиційної діяльності з метою досягнення певних економічних та інших цілей.

Схематично мотиваційна складова інвестиційного процесу подана на рис. 1.4.

Рис. 1.4. Мотиваційна складова інвестиційного процесу

Джерело: розроблено автором

Отже, посилення навчальної мотивації розглядають як важливий засіб підвищення ефективності підготовки. Адже сильний мотив суттєво впливає на мету діяльності, підкріплює її. Зазначимо, що для того, щоб підвищити рівень професійної підготовки фахівців сфери туризму до інвестиційної діяльності, потрібна не будь-яка, а глибока, сильна, змістовно цінна мотивація, бажання отримати нові знання та набути практичних навичок щодо інвестиційного процесу з метою подальшого застосування їх у професійній діяльності, стійкі пізнавальні інтереси, сформоване особистісне переконання в необхідності отримання таких знань і навичок.

Сприяти цьому можливо, якщо чітко пояснити актуальність та аргументувати студентам практичну значущість уміння управляти інвестиційним процесом. Активізації процесу професійної підготовки сприяє також алгоритмізація навчального процесу. Організація самостійної роботи студентів дає значні результати у процесі підготовки майбутніх менеджерів туризму до інвестиційної діяльності, оскільки стимулює творчу активність студентів. Ми поділяємо думку, що студентів можна навчити розробляти інвестиційні проекти, і починати необхідно саме з уміння приймати оптимальні технологічні рішення. Стимулювати пізнавальну діяльність студентів можна також за допомогою використання у процесі професійної підготовки різних

педагогічних прийомів та методів, зокрема методу проектів, тематичних дискусій з відеомодулями, розв'язання проблемних ситуацій регіонального рівня тощо.

Отже, основними елементами мотиваційно-особистісної готовності студентів до інвестиційної діяльності ми визначили усвідомлення потреби в підготовці до інвестиційного процесу, інтерес до теорії та практики проектної діяльності та ціннісні орієнтації, зокрема забезпечення власної відповідності фахівця вимогам суспільства та спрямованість на подальше постійне самовдосконалення у цій сфері.

Змістово-когнітивний компонент готовності передусім висвітлює комплекс знань у сфері інвестування, сприяє розумінню його сутності, передбачає засвоєння методики проектування. Отримані та засвоєні студентом на особистісному рівні знання сприяють усвідомленню навчальної інформації щодо методик дослідження туристичного та інвестиційного потенціалу місцевості; визначення інвестиційної привабливості об'єкта інвестування; послідовність виконання процесу управління інвестиціями; аналізу нормативно-правової документації здійснення інвестиційної діяльності тощо. Отже, доцільно визначити спочатку склад базових (загальних) знань. До них належать: знання концепцій, законів і закономірностей, основних категорій та понять економіки; знання сутності, змісту, форм, методів та технологій діяльності менеджера з туризму; знання методики проектування. Комплекс спеціальних знань, які необхідно засвоїти майбутньому фахівцю з туризму для здійснення інвестиційної діяльності, складається зі знань про інвестиційний понятійний апарат, який використовується в туристичній практиці; сучасні тенденції та особливості національного і світового інвестиційного ринку; нормативно-правові аспекти здійснення інвестиційної діяльності; особливості управління фінансовими інвестиціями; механізм функціонування інвестиційного ринку; специфіку інвестиційних ризиків; методи та інструменти інвестиційного управління туристичним бізнесом.

Кількісно теоретичний компонент готовності фахівців сфери туризму до інвестиційної діяльності може бути представлений у межах одного предмета

(спецкурсу) або в системі навчальних дисциплін.

Діяльнісно-практичний компонент визначає вміння й навички управляти інвестиційним процесом, а отже, використати отримані під час навчання знання у професійній діяльності. Найчастіше вміння розглядають як здатність особистості до ефективного виконання визначеної діяльності на основі наявних знань у змінених чи нових умовах, а навички — як здатність виконувати ці дії автоматично [59].

Отже, визначимо спочатку склад загальних умінь, які повинні бути сформовані під час вивчення базових дисциплін у всіх майбутніх фахівців сфери туризму як основа для виконання фахових завдань інвестиційного характеру: уміння аналізу, прогнозування, планування, пошуку інформації, реалізації розроблених планів, самооцінки, корекції тощо.

На базі виділених загальних умінь майбутніх фахівців сфери туризму, змісту освітньо-кваліфікаційної характеристики бакалавра та освітньо-професійної програми підготовки за галуззю знань 24 «Сфера обслуговування», фахового спрямування 242 «Туризм» [58] було укладено перелік функціональних (специфічних) умінь, яких повинні набути студенти, щоб професійно здійснювати інвестиційну діяльність. До них належать: уміння аналізувати наявний інвестиційний потенціал територій; застосовувати систему економічних показників для характеристики інвестиційного процесу на підприємстві; управляти портфелем фінансових інвестицій; аналізувати та оцінювати інвестиційну привабливість об'єктів ринку інвестицій; використовувати методи та шляхи підвищення ефективності ресурсного потенціалу; характеризувати основні показники інвестиційної діяльності підприємств туристичної галузі; критично оцінювати діючі механізми планування діяльності підприємств та можливі інвестиційні ризики.

У Додатку Г представлено перелік цих умінь, рівень сформованості кожного та визначено дисципліни, у рамках яких названі вміння формуються. Наведені дані переконливо засвідчили, що процес підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до інвестиційної діяльності є доволі складним; комплекс умінь формується під час вивчення значної кількості дисциплін, що, у

свою чергу, вимагає від студентів постійного розумового контролю своїх дій та необхідності під час своєї діяльності спиратися на матеріальні носії інформації.

Наведений чималий перелік умінь, які необхідно сформувати у процесі підготовки студентів до інвестиційної діяльності, доводить необхідність виокремлення діяльнісно-практичного компонента у структурі готовності студентів до інвестиційної діяльності. Розвиток цього компонента вказує на те, що майбутній фахівець у галузі туризму засвоїв методологію дослідження інвестиційного потенціалу регіону, може визначати ефективні методи обґрунтування інвестиційної програми підприємств; здатний розробляти базові стратегії інвестиційного розвитку туристичних підприємств; уміє розробляти інвестиційні проекти, а отже, застосовувати алгоритм проектування на практиці.

Отже, діяльнісно-практичний компонент спрямований на розвиток здатності до розв'язання професійного завдання — управління інвестиційним процесом на підприємстві. Формування цього компонента має вирішальне значення для збагачення професійного потенціалу майбутніх фахівців сфери туризму. Оцінити рівень його сформованості у студентів можна шляхом аналізу розроблених ними проектних завдань, виконаних під час вивчення спеціалізованих дисциплін та проходження виробничо-технологічних практик на різних курсах.

Зауважимо, що визначені структурні компоненти готовності майбутніх фахівців сфери туризму до інвестиційної діяльності ми не розглядали як відокремлені частини, вони, навпаки, є взаємодоповнюваними та являють собою одне ціле. Ці компоненти взаємопов'язані внутрішніми зв'язками. Теоретична й практична готовність майбутніх фахівців сфери туризму успішно формуються в них за наявності відповідної мотиваційно-особистісної готовності. Лише в цьому випадку засвоювані студентами знання, уміння й навички до інвестиційної діяльності стають усвідомленими й набувають особистісного сенсу. Разом із тим, наявна у студентів мотивація до здійснення інвестиційної діяльності не підкріплена знаннями щодо методик управління

інвестиціями та алгоритму інвестиційного проектування, а також відповідними практичними вміннями, не може дати очікуваного позитивного результату. Формування компонентів досліджуваної готовності дозволить також підвищити ефективність підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів, оскільки готує базу для успішного вступу до професійного середовища, адаптації до нього, подальшого планування кар'єри.

Визначити основні складові інвестиційної підготовки у формуванні освітньої парадигми для фахівців туристичного менеджменту допоможе розробка алгоритму інвестиційного проектування в туризмі, зміст якого представлено у наступному підрозділі.

1. 3. Загальна характеристика процесу алгоритмізації інвестиційного проектування в туризмі

Проектування не є принципово новим видом людської діяльності. Проект починається із творчого задуму чи якоїсь ідеї щось практично втілити у життя. У загальних рисах будь-який проект — це спочатку ідея чи задум, а вже лише потім — план для її реалізації та власне технічна чи практична реалізація плану.

Розв'язання проблеми проектування передбачає, з одного боку, обґрунтування її актуальності, а з іншого — використання сукупності різноманітних методів дослідження, експериментальну перевірку можливих шляхів її розв'язання, винайдення нових технологій для реалізації проекту.

Проект (proect у перекладі з латинської означає «кинутий вперед задум») — це сукупність певних дій, документів, попередніх текстів, задум чи план на створення матеріального об'єкту, предмету, створення різного роду теоретичного продукту. Проект неможливо створити та реалізувати без творчої діяльності [30].

Проект — це обґрунтоване конструювання системи параметрів майбутнього об'єкта, процесу чи явища в єдності зі шляхами його досягнення. Саме таке багатогранне тлумачення проекту відкриває широкі можливості для

його використання в різних сферах наукових досліджень, виробництва і життєдіяльності людини [44].

Діяльність, під час якої обґрунтовується і розробляється проект, називається проектуванням. Проектування як творча, інноваційна діяльність завжди націлена на створення якісно нового продукту, що має суттєве значення або для людини, або для суспільства.

Основний зміст проектування полягає в обґрунтуванні сукупності засобів, що дозволяють розв'язати поставлені завдання та проблеми, досягти визначеної мети. Ці засоби фіксуються у двох формах: як система параметрів проектованого об'єкта та їхніх кількісних показників; як сукупність конкретних заходів, які забезпечують реалізацію проектованих показників та якісних характеристик майбутнього об'єкта [47].

Для того щоб навчити студентів розробляти інвестиційні проекти, необхідно створити універсальний алгоритм проектування, вивчення та застосування якого гарантувало б високий рівень засвоєння необхідної інформації, розвиток творчих здібностей студентів та оволодіння навичками розробки аналогічних проектів.

Саме поняття «алгоритм» визначає порядок, чітку послідовність виконання конкретних дій для досягнення поставленої мети — підготувати студентів до процесу розробки інвестиційних проектів.

У теорію та практику навчання поняття алгоритму увійшло у 50-х рр. ХХ ст. Під алгоритмізацією навчального процесу розуміють використання в навчанні алгоритмів, тобто певної системи правил, яка веде до розв'язання задачі. Алгоритмізація підготовки полягає в тому, що студентів готують не лише до розуміння суттєвих ознак і властивостей певних об'єктів, а й алгоритмів, за якими ці ознаки й властивості поєднуються з діями, необхідними для вирішування задач. До алгоритмів висунуто вимоги конструктивності, результативності й масовості. Їхня розробка базується на врахуванні закономірностей процесу засвоєння. Алгоритми для студентів поділяються на дві групи: алгоритми, які пов'язані з предметом, що вивчається, та дозволяють вирішувати характерні для цього предмета завдання, та алгоритми навчання,

засвоєння, що приписують дії, необхідні для засвоєння матеріалу цього предмета й накреслених алгоритмів [51, с. 22].

Проблемою теорії та практики алгоритмізації навчальних процесів займалися Г. Альтшуллер, Л. Ланда, Н. Тализіна, Т. Ільїна та інші [51; 68; 39]. Ключовим у розрізі застосування алгоритмів під час підготовки фахівців сфери туризму стає питання сумісності алгоритмізації навчання та розвитку у студентів при цьому творчого мислення. З цього приводу існують різні точки зору: частина вчених протиставляє алгоритмізацію творчій діяльності; інші вважають, що алгоритмізація виступає засобом навчання студентів творчого мислення; ми, погоджуючись із думкою Г. Магерімова [55], розглядаємо алгоритмізацію як необхідну умову активізації творчої діяльності студентів. Вважаємо, що навчання студентів алгоритмам значно прискорює процес підготовки до професійної діяльності.

Запропонований нами *алгоритм інвестиційного проектування* складається із семи етапів (Додаток В). Його можна асоціювати із орієнтовною основою дій викладача, пов'язаною із відпрацюванням етапів конкретного процесу навчання без його деталізації.

На першому етапі студенти повинні навчитися проводити дослідження щодо визначення інвестиційних можливостей регіону та аналізувати альтернативні варіанти.

Інвестиційні можливості регіону формують такі індивідуальні потенціали:

- трудовий потенціал характеризується чисельністю зайнятого населення та рівнем його освіти і визначається часткою осіб із повною вищою освітою у загальній чисельності працюючих;
- споживчий потенціал пов'язаний із оцінкою купівельної спроможності населення. Він виявляє рівень споживчого попиту й визначається за обсягом реалізованих товарів і послуг на одну особу;
- виробничий потенціал є критерієм економічної потужності регіону. Визначається загальним обсягом виробництва продукції промисловості, сільського і лісового господарства, будівництва та

наданих послуг;

- інноваційний потенціал (рівень розвитку науки і впровадження досягнень НТП у регіоні) є важливою складовою інвестиційного потенціалу, оскільки інвестиційна діяльність завжди тісно пов'язана з інноваційною. Інвестиції в інновації підвищують сприйняття людьми нових ідей, здатність і готовність підтримати та реалізувати нововведення в усіх сферах життя;
- фінансовий потенціал (податкова база і рентабельність підприємств регіону) визначається часткою у загальному сальдо прибутків і збитків підприємств та організацій;
- інституційний потенціал відображає розвиток інфраструктури ринкової економіки і може бути оцінений кількістю банків та їхніх філій [56];
- ресурсно-сировинний потенціал визначає рівень забезпеченості регіону виробничими і сировинними ресурсами.

Необхідно також дослідити інформацію щодо рекреаційних можливостей регіону, зокрема джерела з історії, мистецтва та культури регіону, природно-рекреаційний потенціал місцевості. Наприклад, образотворче мистецтво, музика і танці, народні промисли, література, релігія, індустрія та бізнес, освіта і наука, національна кухня можуть викликати туристичний інтерес. Тому необхідно оцінити всі рекреаційні ресурси регіону, визначити основні напрямки подальшого розвитку туризму.

Таку оцінку ресурсів з туристичними цілями можна проводити двома основними методами: 1) ранжируванням ресурсів за їхнім місцем у світовій і вітчизняній культурі; 2) необхідним і достатнім часом для огляду визначних пам'яток, що дозволяє порівнювати різні території за перспективністю історико-культурного потенціалу для туризму. Ці методи багато в чому суб'єктивні, оскільки туристичні ресурси, високо оцінювані фахівцями, не завжди викликають адекватну реакцію в туристів. Необхідний і достатній час для огляду об'єктів певною мірою визначається їхньою доступністю й побудовою туристичних маршрутів. Уявлення про цінність туристичних

об'єктів буде також залежати від рівня освіти, національних особливостей туристів, моди [5, с. 12]. Для того щоб навчити студентів досліджувати та оцінювати рекреаційно-туристичні ресурси, були використані методики й технології О. Бейдика, В. Данільчука та Г. Олейникової, Н. Фоменко, І. Яковенко, М. Костриці та В. Обозного (методика роботи з історичними, речовими, писемними джерелами), С. Hsu та Ch. Jayawardena (таблиці оцінки туристичних ресурсів) тощо [58; 82; 83].

Отже, ми вважаємо, що мінімальний набір ресурсів для розвитку туризму наявний у будь-якій місцевості. Серед них виділимо пам'ятники археології, культову та цивільну архітектуру, пам'ятники ландшафтної архітектури, музеї, театри, виставкові зали, об'єкти етнографії, центри прикладного мистецтва, технічні комплекси й споруди. Однак ці об'єкти повинні бути представлені розумно та творчо і, щоб користуватися попитом серед туристів, мають відповідати таким вимогам: 1) привабливість (атракція) для туристів; 2) пізнавальна цінність (зв'язок об'єкта з конкретним історичним суб'єктом, життям і творчістю відомих людей, естетичні якості); 3) рекреаційна цінність (можливість використання об'єкта з метою відпочинку й оздоровлення туристів); 4) популярність (попит серед туристів); 5) незвичайність (екзотичність); 6) виразність (взаємодія об'єкта з навколишнім середовищем, будинками, спорудами, природою); 7) збереженість (стан об'єкта, його підготовленість до прийому туристів); 8) місце розташування (відстань до об'єкта, зручність під'їзду до нього, придатність дороги для пересування автотранспорту, природне середовище) [54].

Таким чином ми погоджуємося з Л. Лук'яною, що комплексний системний підхід до аналізу різних видів туристичних ресурсів регіону — це принципова ідея для розроблення регіональних інноваційних проектів, програм і моделей регіонального розвитку та їхнього технологічного забезпечення [53, с. 42].

Після того як було досліджено всі ресурси, що можуть бути використані в конкретній місцевості з туристичною метою, студентам необхідно детально дослідити інфраструктуру регіону: сучасний стан транспортної мережі в

регіоні, готельні підприємства, ресторани, оздоровчі комплекси, розважальні заклади тощо. І лише на третьому етапі слід проводити дослідження пропозицій, що існують на туристичному ринку. Такий підхід до послідовності виконання технологічних операцій відмінний від загальноприйнятого, оскільки більшість теоретиків маркетингу вважає, що процес розробки будь-якого продукту чи послуги потрібно починати саме з маркетингових досліджень. Однак, на нашу думку, в інвестиційному проектуванні проводити дослідження ринку туристичних пропозицій необхідно лише після детального вивчення регіональних турсресурсів та інфраструктури. У цьому випадку майже відразу студенти можуть побачити, які саме ресурси на момент дослідження не використовуються для розвитку туризму. Вони достатньо легко визначають нові перспективні напрямки розвитку туризму в регіоні, у них автоматично виникає можливість створити унікальний для певної місцевості туристичний проект, а при комплектуванні пакету послуг швидко добирається найкращий ціновий варіант.

Наступний етап є найбільш трудомістким, оскільки включає основний процес щодо розробки нового проекту. Спочатку студенти складають резюме (визначення мети та коротка характеристика майбутнього проекту); характеризують продукцію чи послуги (відмінні риси та привабливість для споживачів, переваги у порівнянні з іншими продуктами, товарами чи послугами, конкурентоспроможність продукції, період життєвого циклу й удосконалення техніки та технології); планують трудові ресурси (визначення необхідної кількості працівників, визначення фаху, спеціальності, критерії відбору, методи стимулювання персоналу, розмір заробітної плати); обсяг і структура виробництва продукції чи послуг (визначається загальний обсяг запланованого випуску продукції в середньому за рік при виході об'єкта на проектну потужність. Результати диференціюються за роками майбутнього (п'ятирічного) періоду); визначають стратегію маркетингу, а саме чітку маркетингову орієнтацію на споживача (знання його потреб, унікальності, надійність, високоякісний сервіс, доступна ціна, своєчасність постачань, стабільність і т.д.).

На п'ятому етапі студенти складають кошторис інвестиційного проекту. Планування витрат на проект — найважливіша складова його успішної реалізації. План витрат за проектом називають кошторисом. Це комплекс документальних розрахунків, необхідних для визначення розміру витрат на проект. Для визначення кошторисної вартості проекту і його окремих етапів та робіт застосовують ресурсний і базисно-компенсаційний методи. Базисно-компенсаційний метод зводиться до впорядкування кошторисної документації за допомогою наявних кошторисних норм. Вартість проекту й окремих його етапів при цьому формується з огляду на фактичні витрати і остаточно може бути визначена тільки після завершення проекту. Ресурсний метод визначення вартості полягає в калькулюванні в поточних або прогнозованих цінах і тарифах елементів витрат (ресурсів), необхідних для реалізації проекту. Зазначимо лише, якщо на попередніх етапах усе було зроблено правильно, то розрахунок вартості проекту відповідатиме якості та рівню запропонованих послуг, а кінцева ціна буде оптимальною та прийнятною для інвесторів.

На шостому етапі повинна здійснюватися реклама та інші заходи, які сприятимуть поширенню інформації щодо нового туристичного проекту. Студентам необхідно навчитися розробляти та оформлювати інформаційні проспекти, буклети, включити інформацію про новий проект до каталогу пропозицій фірми.

Заключний етап алгоритму інвестиційного проектування складається з процесу обслуговування туристів, підтримки високого рівню сервісу, а також розгляду скарг клієнтів та усунення виявлених недоліків. Отже, студентам необхідно навчитися здійснювати контроль операцій процесу обслуговування клієнтів, виявляти та реєструвати претензії та скарги з боку споживачів туристичних послуг, забезпечувати проведення причинно-наслідкового аналізу рекламаций клієнтів та партнерів, організовувати та проводити заходи, спрямовані на їхнє усунення на підставі методик загального менеджменту якості тощо.

Навчання студентів виконувати вищезазначені дії у вказаній послідовності дозволить підготувати їх на професійному рівні до процесу

інвестиційного проектування будь-якої складності. Підготовка за представленим алгоритмом, однак, не означає вузької спеціалізації у галузі туризму, а навпаки — надасть можливість майбутнім фахівцям цієї сфери легко адаптуватися до роботи в будь-якому туристичному регіоні нашої країни.

Висновки до першого розділу

Аналіз наукової літератури та документів, які регламентують зміст професійної підготовки майбутніх менеджерів туризму дозволяє зробити такі висновки щодо теоретичних засад формування готовності майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів.

1. Актуальність дослідження обумовлена протиріччями між потребами професійної вітчизняної туристичної галузі у фахівцях, які здатні вести інвестиційну діяльність, і реальним рівнем готовності майбутніх фахівців сфери туризму до цього виду діяльності. Завдяки розвитку інформаційно-комунікаційних технологій професійна кваліфікація фахівця швидко застаріває, що зумовлює нагальну потребу постійного оновлення знань, набуття нових компетенцій, підвищення кваліфікації. За таких умов питання професійного розвитку набуває особливої актуальності. Його розв'язання потребує здійснення кардинальних змін у вітчизняній системі професійної освіти, зокрема розробки нової технології підготовки майбутніх менеджерів туризму.

Як показує туристична практика, для створення внутрішнього туристичного продукту майже не використовується ресурсний потенціал шкільної і позашкільної туристсько-краєзнавчої роботи. Хоча саме в результаті такої співпраці можуть з'являтися перспективні види місцевої туристичної діяльності. Підсилює цей аспект спільна основа у підготовці педагогічних і туристських кадрів, коли, з одного боку, менеджер туризму зацікавлений у використанні результатів шкільного краєзнавства і туризму для створення місцевого туристичного продукту, а з другого – для педагогічних фахівців важливо профорієнтаційно спрямовувати шкільну (позашкільну) туристсько-краєзнавчу роботу у сферу обслуговування, зокрема у туризм.

2. У ході дослідження визначено зміст та структуру готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів. Теоретичний аналіз базових понять дослідження дав можливість виокремити такі основні складові готовності: «професійна підготовка», «інвестиційна підготовка», «алгоритм інвестиційного проектування», «готовність до реалізації інвестиційних

проектів». Так, поняття «професійна підготовка менеджерів туризму» висвітлювалася в працях В. Бабарицької, О. Любіцевої, Н. Федорченка та інших. На думку вчених, концепція підготовки фахівців у сфері менеджменту в туризмі спрямована на виконання організаційної та управлінської роботи на підприємстві, що діє в галузі туризму або рекреації. Використовуючи уже напрацьовані матеріали, ми доповнили дане поняття та визначили, що професійна підготовка менеджерів туризму — цілеспрямований процес формування у фахівців сфери туризму теоретичних знань та практичних навичок за допомогою спеціальних форм і методів в умовах аудиторного навчання і виробничої практики.

Аналіз сутності питань професійної підготовки майбутніх менеджерів туризму дав можливість виокремити його інвестиційну складову. Інвестиційну підготовку майбутніх менеджерів туризму пропонуємо визначити як механізм формування у студентів теоретичних знань, умінь та практичних навичок на основі вивчення інвестиційного менеджменту засобами навчальної проектної діяльності.

3. З метою навчити студентів розробляти інвестиційні проекти був створений універсальний алгоритм проектування, вивчення та застосування якого допомагає отримати високий рівень засвоєння необхідної інформації, розвиток творчих здібностей студентів та оволодіння навичками розробки аналогічних проектів.

Алгоритм інвестиційного проектування в туризмі включає 7 етапів: 1) збір та вивчення матеріалів щодо інвестиційних можливостей регіону; 2) дослідження інфраструктури регіону; 3) дослідження маркетингового середовища; 4) розробка інвестиційного проекту; 5) складання кошторису інвестиційного проекту; 6) реклама нового проекту; 7) реалізація нового проекту та контроль за обслуговуванням споживачів.

Матеріали, що увійшли до розділу, опубліковані автором у наукових статтях [26] та висвітлені у доповідях на міжнародних та всеукраїнських наукових конференціях, тези яких надруковані [81].

Список використаних джерел до першого розділу

1. Андрущенко В. П. Педагогічна освіта України в стратегії Болонського процесу / В. Андрущенко // Освіта України. – 2004. – № 13. – С. 4.
2. Андрущенко В. П. Світанок Європи: проблема формування нового учителя для об'єднаної Європи XXI століття: монографія / В. П. Андрущенко. – 3-тє вид. – Київ: Знання України, 2015. – 1099 с.
3. Аносов І. Сутність та природа людини як детермінанта науково-педагогічного аналізу / І. Аносов // Неперервна професійна освіта: теорія і практика : науково-методичний журнал. – К. : МДГУ, 2002. – Випуск 1. – С. 17–28.
4. Бабанский Ю. К. Методы обучения в современной общеобразовательной школе / Ю. К. Бабанский. – Москва : Просвещение, 1985. – 217 с.
5. Бейдик О. О. Рекреаційні ресурси України: навчальний посібник. – К.: Альтперс, 2010 – 404 с.
6. Бланк И. А. Управление капиталом: учеб. курс / И. А. Бланк. – Киев: Эльга: Ника-Центр, 2004. – 576 с.
7. Бланк І. О. Інвестиційний менеджмент: підруч. / І. О Бланк. Н. М. Гуляев; за ред. А. А. Мазаракі. – Київ: КНТЕУ, 2003. – 397 с.
8. Борисова І. О. Методика організації рейтингового контролю за навчанням курсантів / І. О. Борисова // Наука і освіта: наук.-практ. журн. – 2002. – №1. – С. 80–83.
9. Борщ Л. М. Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи. / Л. М. Борщ. – 2-ге вид., стер. – Київ: Знання; КОО, 2003. – 318 с.
10. Булах І. Є. Створюємо якісний тест: навч. посіб. / І. Є Булах, М. Р. Мруга. – Київ: Майстер-клас, 2006. – 160 с.
11. Булашев А. Я. Спортивно-оздоровительний туризм: учеб. пособ. / А. Я. Булашев, В. И. Нечаев, А. С. Ровний. – Харьков: ХГАФК, 2003. – 191 с.

12. Булашев О. Я. Теорія і методика спортивного туризму для студентів першого курсу (за кредитно-модульною системою) / О. Я. Булашев. – Харків: ХДАФК, 2007. – 232 с.
13. Вакулич Е. В. Моделирование как средство обучения в профессиональной подготовке менеджеров туризма: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 «Теория и методика профессионального обучения» / Вакулич Елена Валентиновна; Рос. междунац. акад. туризма. – Сходня, 2003. – 239 с.
14. Валентинова Т. Где можно получить образование в сфере туризма / Т Валентинова // Все о бухгалтерском учете. – 2012. – № 54 (965). – С. 12–15.
15. Валентинова Т. Где можно получить образование в сфере туризма / Т Валентинова // Все о бухгалтерском учете. – 2012. – № 54 (965). – С. 12–15.
16. Васильев В. В. Практическая подготовка менеджеров туризма в системе высшего образования: монография / В. В. Васильев. – Москва: Наука, 2002. – 239 с.
17. Ващенко Л. Планування досліджень з освітньої політики як науковий і суспільний пріоритет / Л. Ващенко // Рідна школа: наук.-метод. журн. – 2010. – № 1-2. – С. 8–14.
18. Введение в научное исследование по педагогике: учеб. пособ. для студентов пед. ин-тов / Ю.К. Бабанский, В.И.Журавлев, В.К. Розанов [и др.]; под ред. В.И.Журавлева – М. : Просвещение, 1988. – 239 с.
19. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підруч. за модульно-рейтинговою системою навчання для студ. магістр. / С. С. Вітвицька. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006.– 384 с.
20. Вітлінський В. В. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком: навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисцип. / В. В. Вітлінський, П І. Верчено. – Київ: КНЕУ, 2000. – 292 с.
21. Вовк Л. П. Історія освіти дорослих в Україні: нариси / Л. П. Вовк. – Київ: УДПУ, 1994. – 228 с.

22. Вовк Л. П. Педагогіка: завдання і ситуації: практикум. – 2-ге вид., випр./ Л. П. Вовк, В. Л. Омеляненко, А. І. Кузьмінський. – Київ: Знання-Прес, 2006. – 423 с.
23. Галузяк В. М. Педагогіка: навч. посіб. / В. М. Галузяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. – 4-е вид., випр. і доп. – Вінниця : ДП «Державна картографічна фабрика», 2007. – 400 с.
24. Гейхман Л. К. Обучение общению во взаимодействии: интерактивный подход / Л. К. Гейхман // Образование и наука: науч. журн. – 2002. – № 3. – С. 134–139.
25. Герасимчук Л. В. Підготовка майбутніх менеджерів туризму до інвестиційно-управлінської діяльності / Л. В. Герасимчук // Гуманітарний вісник Державного вищого навчального закладу «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Вип. «Туризм і краєзнавство». – Переяслав-Хмельницький. – 2012. – С. 388 - 391.
26. Глузман А. В. Университетское педагогическое образование: опыт системного исследования / А. В. Глузман. – Киев: Просвита, 1997. – 312 с.
27. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.
28. Гриньова В. М. Проблеми розвитку інвестиційної діяльності: монографія / В. М. Гриньова, В. О. Коюда, Т. І. Лепейко. – Харків: Вид-во. ХДЕУ, 2015. – 464 с.
29. Громько Ю. В. Проектное сознание: руководство по программированию и проектированию в образовании для системного стратегического управления / Ю. В. Громько; предисл. Н. Г. Алексеева. – Москва: Пайдейя, 2001. – 551 с.
30. Гуревич Р. С. Інформаційно-комунікаційні технології в навчальному процесі та наукових дослідженнях : навч. посібник для студ. педагогічних ВНЗ; слухачів ін-тов післядипл. освіти / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія. – Київ : Освіта України, 2006. – 388 с.
31. Гушлевська І. Поняття компетентності у вітчизняній та зарубіжній педагогіці

- / І. Гушлєвська // Шлях освіти. – 2004. – № 3. – С. 22–24.
32. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: навч. посіб. / І. М. Дичківська. – Київ: Академвидав, 2004. – 352 с.
  33. Дудорова Л. Ю. Деякі аспекти формування професійної компетентності у майбутніх учителів фізичної культури в області туризму / Л. Ю. Дудорова // Наукові записки ВДПУ ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія. – Вінниця: ВДПУ, 2011 – Вип. 35. – С. 210–213.
  34. Дудорова Л. Ю. Організація краєзнавчо-туристичної діяльності: курс лекцій: навч.-метод. посіб. / Л. Ю. Дудорова, В. В. Романенко – Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2009.– 116 с.
  35. Енциклопедія освіти / голов. ред. В. Г. Кремінь; Акад. пед. наук України.– Київ: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
  36. Зорин І. В. Педагогіка туризма как наука / І. В. Зорин // Актуальные проблемы туризма'99. – Москва: РМАТ, 1999. – С. 106–113.
  37. Зязюн І. А. Учитель у вимірах епох і цивілізацій / І. А. Зязюн // Мистецтво та освіта: наук.-метод. журн. – 2008. – № 3. – С. 9–15.
  38. Ильина Т. А. Педагогика: курс лекций: учеб. пособ. для студ. пед. ин-т. / Т. А. Ильина. – Москва: Просвещение, 1984. – 496 с.
  39. Іванова Л. А. Педагогічне проектування процесу професійної підготовки педагогів-організаторів у Міжнародному дитячому центрі «Артек»: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Іванова Любов Анатоліївна; Ін-т. вищої освіти АПН України . – Київ, 2005. – 19 с.
  40. Інноваційні педагогічні технології: теорія та практика використання у вищій школі : колективна монографія / І. І. Доброскок, В. П. Коцур, С. О. Нікітчина [та ін.]; наук. ред. В. П. Коцур. – Переяслав-Хмельницький: Вид-во С. В. Капрук, 2008. – 285 с.
  41. Інноваційні педагогічні технології: теорія та практика використання у вищій школі: колективна монографія / І. І. Доброскок, В. П. Коцур, С. О. Нікітчина [та ін.]; наук. ред. В. П. Коцур. – Переяслав-Хмельницький: Вид-во С. В. Капрук, 2008. – 285 с.

42. Квартальнов В. А. Гуманитарные проблемы развития туризма: история и современность: изб. труды: в 5 т. / В. А. Квартальнов. – Москва: Финансы и статистика, 1998. – Т. 1: Гуманитарные проблемы развития туризма: история и современность. – 286 с.
43. Квартальнов В. А. Туризм социальный: история и современность: учеб. пособ. / В. А. Квартальнов, В. К. Федорченко. – Київ: Вища школа, 1989. – 342 с.
44. Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні / В. Ф. Кифяк. – Чернівці: Книги-XXI, 2003. – 312 с.
45. Кнодель Л. В. Теорія і практика підготовки фахівців сфери туризму в країнах-членах Всесвітньої туристичної організації: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец.: 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Кнодель Людмила Володимирівна; Терноп. нац. пед. ун-т. ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2007. – 41 с.
46. Коптышок Б. А. Инвестиционные проекты / Б. А. Коптышок. – Санкт-Петербург: Питер, 2015. – 126 с.
47. Корнетов Г. Б. Парадигмы базовых моделей образовательного процесса / Г. Б. Корнетов // Педагогика: журн. – 1999. – № 3. – С. 43–49.
48. Король О. Підготовка кадрів для туристичних підприємств і організацій: світовий досвід і сучасний стан в Україні та Чернівецькій області / О. Король, І. Бойко // Туристично-краєзнавчі дослідження: зб. наук. ст. – Київ: ФПУ, 2005. – Вип. 6 – С. 427–433.
49. Кучерявий О. Г. Інтегральна готовність до педагогічної діяльності як орієнтир професійного самовиховання майбутніх педагогів / О. Г. Кучерявий // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки: зб. наук. пр. – Запоріжжя: ЗІДМУ, 2001. – Вип. 18. – С. 19–22.
50. Ланда Л. Н. Алгоритмизация в обучении / Л. Н. Ланда. – Москва: Просвещение, 1966. – 523 с.
51. Лозова В. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посіб./ В. Лозова, Г. Троцько. – Харків, 2002. – 401 с.

52. Лук'янова Л. Г. Освіта в туризмі: навч.-метод. посіб. / Л. Г. Лук'янова. – Київ: Вища школа, 2008. – 719 с.
53. Любіцева О. О. Методика розробки турів: навч. посіб. [Електронний ресурс] / О. О. Любіцева. – Київ: Альтерпрес, 2003. – 104 с. – Режим доступу: http://tourlib.net/books_ukr/lubiceva_mrt.htm.
54. Магерамов Г. Об общих принципах построения алгоритма творческого процесса [Электронный ресурс] / Г. Магерамов // Технологии творчества. – 1998. – № 3. – С. 48–53. – Режим доступа: <http://www.trizminsk.org/r/tt/980301.htm>.
55. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: навч. посіб. / Майорова Т. В. – Київ: Центр навчальної літератури, 2014. – 376 с.
56. Мороз О. Г. Педагогіка і психологія вищої школи / О. Г. Мороз, О. С. Падалка, В. І. Юрченко. – Київ, 2003. – 225 с.
57. Обозний В. В. Краща підготовка менеджерів туризму в умовах педагогічного університету: монографія / В. В. Обозний. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – 204 с.
58. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / О. В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ: К.І.С., 2004. – С. 5–14.
59. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. Л. Ортинський. – Київ: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
60. Основы предпринимательской деятельности: учеб.пособ. / под. ред.: В. М. Власовой. – Москва: Финансы и статистика, 2008. – 734 с.
61. Підласий І. Практична педагогіка або три технології: інтерактивний: підруч. для педаг. ринк. сист. освіти / І. Підласий. – Київ: Слово, 2004. – 616 с.
62. Поляк Г. Б. Финансовый менеджмент: учеб. для вузов / под ред. Г. Б. Поляка. – 2-е изд., перераб. и доп. – Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2012. – 527 с.

63. Смирнов І. Г. Бізнесові основи міжнародного туризму: навч. посіб. / І. Г. Смирнов. – Київ: ВПЦ «Київський університет», 2007. – 112 с.
64. Соболева О. А. Фінансово-економічний аналіз діяльності турфірми / О. А. Соболева, І. І. Соболев [Електронний ресурс] / Туристична бібліотека «Все про туризм. – Режим доступу: http://tourlib.net/books_tourism/soboleva.htm
65. Тагунова І. А. Учебный туризм как ведущий атрибут мирового образовательного пространства / І. А. Тагунова // Весник Университета Российской Академии Образования. – 2006. – № 4. – С. 99–106.
66. Таловий В.О. Інвестиційні проекти: навчальний посібник. – К.: Альтпрес, 2010. – 465 с.
67. Талызина Н. Ф. Теоретические проблемы программированного обучения / Н. Ф. Талызина. – Москва: Изд-во Московского университета, 1969. – 134 с.
68. Федоренко В. Г. Інвестиційний менеджмент / В. Г. Федоренко. – Київ: МАУП, 2015. – 184 с.
69. Федорченко В. К. Історія туризму в Україні: навч. посіб. / В. К. Федорченко, Т. А. Дьорова. – Київ: Вища школа, 2002. – 195 с.
70. Федорченко В. К. Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Федорченко Володимир Кирилович; Ін-т. пед. і псих. проф. освіти АПН України. – Київ, 2005. – 44 с.
71. Федорченко В. К. Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму: монографія / В. К. Федорченко; за ред. Н. Г. Ничкало. – Київ: Видавничий Дім «Слово», 2004. – 472 с.
72. Федорченко В. К. Підготовка фахівців для сфери туризму: теоретичні і методологічні аспекти: монографія / В. К. Федорченко. – Київ: Вища школа, 2002. – 350 с.
73. Филиппова Л. П. Планирование и организация туристских маршрутов: учеб. пособ. / Л. П. Филиппова, Ю. А. Штюрмер. – Москва: Центр. рекл.-инф. бюро «Турист», 1985. – 116 с.

74. Цехмістрова Г. С. Інноваційні технології в навчальному процесі підготовки кадрів для туризму / Г. С. Цехмістрова // Нові технології навчання: наук.-метод. зб. – Київ, 2003. – Вип. 35. – С. 54–64.
75. Школа І. М. Розвиток туристичного бізнесу регіону: навч. посіб. / за ред.: І. М. Школи. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2003. – 662 с.
76. Ackerman T. Influence of integration and diversity on the investment process / by T Ackerman. – UK : Elsevier, 2012. – 322 p.
77. Altinay L. Planning research in hospitality and tourism / Levent Altinay, Alexandros Paraskevas. – UK, Oxford : Butterworth-Heinemann, 2008. – 247 p
78. Bernstein P. Investment management / by P. Bernstein. – USA, Southampton: WIT press, 2007. – 366 p.
79. Carr N. Strategic investment decision making practices / by N Carr.– UK, Clevedon: Channel View Publications, 2010. – 167 p.
80. Herasymchuk L. The model of investment training for future tourism manager // Economical and social analysis of Southern Caucasus: referred journal / Tbilisi, Georgia. – ISSN: 2298-0946 november–december 2014 Volume 05 Issue 06. –2014. – P. 8–14.
81. Hsu C. Global tourism higher education : past, present, and future / Cathy H. C. Hsu. – NY : Haworth Hospitality Press, 2006. – 273 p.
82. Jayawardena Ch. Tourism and hospitality education and training in the Caribbean / edited by Chandana Jayawardena; with a foreword by Pr. Rex Nettleford. – Kingston : University of the West Indies Press, 2012. – 374 p.
83. Williams G. The Internet and travel and tourism education / Gary Williams, William N. Chernish, Bob McKercher. – NY : Haworth Hospitality Press, 2010. – 193 p.

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИЗМУ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

2.1. Організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів

Мета професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів вимагала визначення комплексу педагогічних умов її організації.

У філософському розумінні умова виступає як сукупність об'єктів (речей, процесів, відношень та ін.), необхідних для виникнення, існування чи зміни цього об'єкта [63, с. 286]. Умова — це середовище, в якому втілено поставлений причинно-наслідковий зв'язок між виділеними предметами, явищами, процесами. Виявлення умов припускає, з одного боку, чітке визначення явищ, між якими з'ясовується наявність стійкої детермінації, а з іншого боку — опис того середовища, у якому цей зв'язок об'єктивно існує [49, с. 63]. Умови діалектично пов'язані з чинниками. І в педагогіці умови часто відносять до факторів навчання та виховання разом із предметом підготовки, кваліфікацією педагога, устаткуванням. Ми дотримуємося думки, що педагогічні умови являють собою певний комплекс обставин, необхідних для підвищення рівня професійної підготовки фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів.

Педагогічні умови підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів визначаються, в першу чергу, самою професійною сферою, яка має неоднозначний та багатоаспектний характер. Туризм є відносно новою соціоекономічною діяльністю, яка поєднує в собі велике різноманіття економічних, політичних, соціальних, культурних та інших зв'язків і чинників, суб'єктів виробництва та напрямів застосування людської праці. Складність їхнього поєднання викликає певні труднощі створення універсально прийнятних постулатів, які можуть допомогти описати цілісну концепцію вищої освіти в туризмі. Процеси глобалізації, інтенсифікації та

спеціалізації праці на туристичному ринку призвели до буму потреб у професіоналах, підготовка яких дійсно відповідала б вимогам попиту даної сфери.

Однією з перших педагогічних умов було визначено актуалізацію і розвиток у студентів позитивної професійної мотивації до навчання розробляти і реалізовувати інвестиційні проекти у туризмі.

Дослідженням мотивації активно займалися багато вчених. Основи сучасних концепцій мотивації заклали В. Врум, Ф. Герцберг, Ф. Мак-Клелланд, А. Маслоу та ін. На загальнотеоретичному рівні проблеми формування мотивації особистості досліджували в своїх роботах такі психологи та дидактики, як Б. Баєв, Д. Ельконін, Г. Костюк, О. Леонтьєв, І. Підласий, С. Рубінштейн та ін. Навчальну мотивацію як компонент навчальної діяльності досліджували Ю. Бабанський, О. Безпалько, С. Вітвицька, Н. Зубалій, О. Савченко, Г. Щукіната ін [2; 3; 6].

За О. Леонтьєвим, мотивація педагогічної діяльності підпорядковується загальному механізму мотивації діяльності й утворення нових мотивів. Він отримав назву механізму перетворення мети в мотив, або зрушення мотиву на мету. Його суть полягає в тому, що мета, раніше спонукувана до її здійснення якимось мотивом, згодом набуває самостійної спонукальної сили, тобто сама стає мотивом [31].

Мотиваційна сфера є основою особистості. Вона містить у собі систему мотивів(мотивацію) у їхній певній побудові [30]. Мотивація є сукупністю мотивів поведінки та діяльності, розглядається як спонукання до дії за допомогою певного мотиву. Цей процес регулює та спрямовує дію на досягнення специфічних для певного мотиву станів та підтримує цю спрямованість.

Формування мотивації передбачає створення для студентів таких умов, за яких бажані мотиви й цілі складатимуться та розвиватимуться з урахуванням набутих ними знань, умінь і навичок, їхньої індивідуальності та переконань. Це вимагає правильної організації навчальної діяльності студентів, її педагогічного спрямування, оволодіння ними вміннями самоконтролю й самооцінки у процесі

педагогічної діяльності.

Було визначено, що для формування позитивної мотивації студентів до інвестиційної діяльності необхідні такі компоненти:

- особистісне переконання в необхідності оволодіння знаннями і навичками щодо інвестиційного менеджменту;
- прагнення до набуття нових знань та практичних навичок з метою їхнього подальшого застосування в професійній діяльності;
- інтерес до організації інвестиційної діяльності та бізнес-проекування.

Відкритість системи туристичної освіти пов'язана з інтеграцією національної сфери туризму до єдиного світового туристичного простору, визнанням її невід'ємною частиною цього простору, орієнтацією на його глобальні проблеми. Тому важливою *педагогічною умовою підготовки менеджерів туристичної індустрії є постійний розвиток та оновлення змісту, зміна форм і методів навчання.*

Результати дослідження форм організації навчання знайшли своє відображення у працях В. Андрющенка [1], І. Зязюна [16], В. Сластьоніна [58] та ін.

Завдання формування готовності майбутніх менеджерів туризму до інвестиційної діяльності передбачає розв'язання питання щодо вибору методів навчання. Як стверджує Л. Вовк, методи навчання — це упорядковані способи взаємопов'язаної діяльності вчителя й учнів, спрямовані на ефективне розв'язання навчально-виховних завдань [8].

Парадигма освіти, яка передбачала авторитарне, репродуктивне навчання відходить в минуле, натомість прийшло розвивальне навчання, що стимулює пізнавальну активність та розвиток мислення, формує творчу особистість [1, с. 114]. Розвиток здатності особистості орієнтуватися в нових умовах, адаптуватися до нових вимог, зміна «школи пам'яті» на «школу мислення» — це те, на що спрямована інноваційна освітня система [45, с. 249].

Потреба у продукуванні інновацій та їхньому активному використанні є потребою нового «постіндустріального» («інформаційного») суспільства [6, с. 18]. Інноваційна освіта — це нова педагогіка, нові освітні процеси, нові

технології. Впровадження сучасних педагогічних технологій передбачає вивчення, розробку і системне використання принципів організації навчального процесу на основі новітніх досягнень педагогіки, психології, соціології, інформатики, теорії управління та менеджменту тощо. За даних обставин *педагогічною умовою забезпечення професійної підготовки спеціалістів туристичного менеджменту є розробка та впровадження інноваційних засобів навчання, що підвищують ефективність навчального процесу.*

Як наголошував С. Батишев, основна мета пошуків нових методичних прийомів та шляхів організації процесу навчання — це максимальне залучення самих учнів до самостійної роботи із набуття нових знань. Найбільш ефективним методом набуття нових знань академік вважав проблемний метод навчання, коли шляхом пошуків, власних висновків учні знаходять засоби вирішення поставлених перед ними завдань [3, с. 36]. Дійсно, за таких методів навчання, коли знання подаються у готовому вигляді, а не набуваються шляхом активних пошуків та зусиль думки, в учнів не завжди виникають глибокі пізнавальні інтереси, що сприяють застосуванню цих знань на практиці.

Серед новітніх педагогічних технологій можна назвати технології модульного або модульно-рейтингового, проблемного, розвивального, комп'ютерного, імітаційного, інтенсивного навчання тощо. Кожна з цих технологій має свої особливості в методиці, організації та контролі навчання [52, с. 114]. Але більшість із них використовують активні та інтерактивні методи навчання, зокрема: метод кейсів, тематичні дискусії з відеомодулями, метод проектів.

Метод кейсів. В основу цього методу покладено концепцію розвитку розумових здібностей студентів. Кейс-метод був розроблений англійськими науковцями М. Шейером, Ф. Едейем та К. Єйтсі вперше застосований у 1910 р. під час викладання управлінських дисциплін у Гарвардській школі бізнесу. Сутність цього методу полягає в аналізі певної ситуації, що включає самостійну роботу студентів, «мозковий штурм» у межах малої групи, публічний виступ з презентацією, обґрунтування запропонованого рішення.

Питанням теоретико-методологічних основ дослідження кейс-методу та

практичним аспектам його застосування в навчальному процесі присвячено роботи українських та російських учених [47; 57; 60; 66]. Роботи науковців підтверджують той факт, що метод кейсів розвиває здатність студентів до аналізу, вчить співвідносити теорію та практику, самостійно приймати рішення, стимулює творче мислення, формує навички публічного дискусійного спілкування.

Переваги кейс-методу:

- наближеність до життя в бізнесі;
- двоетапне обговорення (мікрогрупа і програма в цілому);
- співробітництво слухачів і формування навичок роботи в групі;
- співробітництво слухачів з викладачами;
- можливість перевірити пропозиції реальною практикою;
- розмаїття підходів;
- висока мотивація слухачів до навчання;
- формування навичок прийняття рішень.

Проблеми:

- високі витрати на підготовку кейсів;
- потреби у висококваліфікованих дослідниках нових кейсів;
- старіння кейсів;
- складна методика проведення занять і потреба тренінгу викладачів;
- спеціальні аудиторії (модернізована система дощок, технічні засоби та ін.);
- відсутність індивідуального підходу.

Зазначений метод допомагає розвинути у процесі підготовки студентів до проектування такі навички: навички аналізу, що передбачають уміння класифікувати та виокремлювати корисну й несуттєву інформацію; творчі навички, які передбачають можливість прийняття альтернативних і креативних, нестандартних рішень; соціальні навички, що дозволяють оцінювати поведінку людини, розвивають уміння слухати співрозмовника, підтримувати дискусію та аргументувати власну точку зору; практичні навички, які дозволяють використовувати отримані в процесі навчання знання на практиці.

Наступний метод — *тематичні дискусії з відеомодулями*. Цей метод являє собою дискусію, побудовану на спільному перегляді актуальних відеороликів з питань туризму (тривалістю 5–10 хв.). Після цього відбувається обговорення переглянутого матеріалу, у процесі якого студенти отримують можливість висловлювати власну точку зору щодо змісту відеороликів, вислухати думку товаришів та викладача.

На нашу думку, використання цього методу є найбільш обґрунтованим під час розгляду питань розроблення бізнес-проектів. Доцільним виявляється показ матеріалів провідних українських та зарубіжних туроператорів щодо бізнес-планів та уміння представляти їх аудиторії. Показ рекламної інформації щодо нового бізнес-плану також слугує прикладом для розробок студентами власних проектів

Наступний метод, використання якого виявилось доцільним під час підготовки фахівців сфери туризму до інвестиційної діяльності, — *метод проектів*, описаний у роботах Д. Дьюї, Е. Коллінгса, В. Кільпатрика. Теоретичні та практичні аспекти застосування цього методу в навчальному процесі представлені в працях Е. Полат, Д. Чернілевського, Ю. Шапрана [54; 66; 68] та багатьох інших. Однак для нас найбільш цінними саме з погляду використання зазначеного методу в підготовці фахівців сфери туризму виявилися кандидатські дисертації авторів І. Малахової «Використання методу проектів у допрофесійній підготовці школярів профільних туристичних класів» та В. Малої «Метод проектів як засіб розвитку творчих здібностей студентів туристичних вузів» [36; 37].

У своєму дослідженні І. Малахова акцентує увагу на тому, що «метод проектів сприяє творчому підходу до вивчення основних понять, функцій та методів професійної туристичної діяльності, створює можливості сформулювати практичні уміння та навички, дозволяє тим, хто навчається, задовольняти свої індивідуальні пізнавальні й творчі запити та дослідницькі потреби» [36, с. 110]. Ми поділяємо думку В. Малої, що «використання методу проектів у туристичній освіті сприятиме підвищенню технологічної грамотності студентів, якщо стратегії проектування будуть поєднуватися з формуванням у студентів

базових знань та навичок» [37, с. 92].

Отже, метод проектів — це комплексний метод підготовки, що дозволяє студентам виявити самостійність у плануванні, організації і контролі своєї навчально-пізнавальної діяльності, результатом якої стає, якщо це теоретична проблема — конкретне її рішення, якщо практична — конкретний продукт, готовий до використання (у нашому випадку — новий розроблений регіональний туристичний маршрут). Слід зазначити, що використання цього методу вимагало від нас ретельної попередньої роботи: необхідно було провести докладне структурування змістовної частини проекту, визначити поетапні результати проекту та термін їхнього виконання.

Теми проектів студенти можуть обирати самостійно. Однак вони повинні відображати питання, актуальні з точки зору практики, і потребувати залучення знань учнів із різних областей, а також творчого креативного мислення, дослідницьких навичок. Обов'язковим елементом таких проектів стає розробка та представлення презентації з використанням комп'ютерних технологій (наприклад, у редакторі Microsoft PowerPoint).

Для оцінки проектних робіт студентів необхідно попередньо розробити відповідні критерії, які відповідали б відображенню в представлених проектах знань туристичних ресурсів, технологічних умінь та навичок. Зауважимо, що використання методу проектів дає можливість побудувати міжпредметні зв'язки при вирішенні конкретного завдання та акцентувати навчальну діяльність на цікавих, для кожного студента особисто, питаннях.

Результати наукових досліджень свідчать, що основною формою навчально-пізнавальної діяльності щодо реалізації компетентнісно-діяльнісного підходу у підготовці фахівця туризму є проведення функціональних ділових ігор з розв'язанням комплексу проблемних ситуацій та завдань, проектною розробкою відповідних професійних рекомендацій і програм щодо майбутньої функціональної діяльності [29, с. 34].

Наступний метод, який може бути використаний у процесі підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів,—*метод ділових ігор*. Продуктом таких ділових ігор є електронні презентації як

мультимедійний проект у вигляді слайд-фільмів. Презентації передбачають пошук інформацій, її систематизацію та оформлення, розробку графічного та звукового матеріалу, публічний on-line захист та обговорення пропозицій. Така форма роботи не тільки цікава і захоплива для студентів, але й має великий дидактичний ефект. Презентація може використовуватись не тільки для представлення певних досягнень, результатів роботи групи, але й у якості звіту про виконання індивідуальних завдань студентів. Досвід показує, що іноді групова робота концентрується на лідерах, якими є одна-дві особи в групі, інші займають позицію пасивних спостерігачів. Тому слід ретельно продумувати зміст завдань, склад груп, методику творчої роботи в групі та методику її оцінювання, комбінувати колективні форми роботи з індивідуальними творчими завданнями.

За будь-яких принципів організації навчального процесу важлива роль у забезпеченні високої якості освіти належить системі контролю та оцінювання знань. Тому наступною педагогічною умовою є *вдосконалення способів контролю знань у підготовці майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів.*

Так, ефективним методом контролю є використання тестів. Хоча в системі методів контролю тест розглядається не як основний, а як допоміжний метод, нині тестова методика в педагогіці широко використовується як один із перспективних варіантів вирішення завдань контролю на сучасному етапі [8, с.4]. За допомогою тестів виявляється рівень засвоєння інформації та діяльності випробуваного, а значить, і його майстерність, за умови дотримання вимог адекватності (валідності), визначеності, простоти, однозначності та надійності тестів при їхньому конструюванні [5, с. 56–62]. Перевагами тестового контролю, на думку вчених, є можливість кількісного виміру рівня знань та складності завдань, об'єктивність оцінки та повнота охоплення матеріалу, технологічність та систематичність контролю, а також індивідуальний підхід до навчання кожного учня. Тест повинен забезпечити у навчанні постійний контроль, технологічно можливий поки що тільки на базі тестування [39, с. 108].

До прогресивних методів контролю належить також рейтинговий метод як спосіб оцінки знань, вмінь та навичок. Застосування рейтингу є системою, що організує навчальний процес і активно впливає на його ефективність.

Оцінювання знань за рейтинговим методом використовувалося йдо впровадження кредитно-модульної системи навчання при викладанні різних предметів. Наприклад, при оцінці успішності студентів I курсу Інституту туризму ФПУ з предмету «Основи туризмознавства» нами використовувався рейтинговий підхід з 1999 року. Але в рамках Болонського процесу рейтингова система є також системою підсумкового контролю, оцінювання знань та визначення загального рейтингу студента. В такому вигляді вона враховує всю активну діяльність студентів, пов'язану з набуттям знань, вмінь та інших показників, що формують особисті якості студента. Отже, рейтингова система — це не тільки оцінка рівня знань, але й метод системного підходу до вивчення дисциплін.

Важливою умовою наближення національної освіти до європейського рівня є скорочення аудиторного навантаження та збільшення часу на самостійну роботу студента. Співвідношення обсягів аудиторних занять та самостійної й індивідуальної роботи студентів визначається з урахуванням специфіки та змісту конкретної навчальної дисципліни, її місця, значення та дидактичної мети в реалізації освітньо-професійної програми і має становити не менш 50% загального обсягу навчального часу, відведеного для її вивчення [62, с. 113].

У загальній системі навчально-виховного процесу, як вказує І. Зязюн, самостійна пізнавальна робота настільки значуща, що без неї не можуть бути досягнуті суспільно і особистісно зумовлені цілі учіння [15, с. 43].

У процесі педагогічної практики нами встановлено, що однією з найбільш дієвих форм опанування навчальним матеріалом в процесі самостійної роботи є творчі індивідуальні навчально-дослідні завдання. Метою педагогічних технологій, спрямованих на творчий розвиток суб'єктів освітнього процесу, є забезпечення реалізації і самореалізації творчих можливостей суб'єктів педагогічної взаємодії, позитивної динаміки їхнього особистісного і професійного творчого розвитку [50, с. 53]. Творча (евристична),

наближена до наукового осмислення та узагальнення робота можлива лише як результат організації самостійного навчання з обов'язковою присутністю в ній цілепокладання та його досягнення за допомогою ефективних технологічних схем самоосвіти. Така робота повинна бути індивідуалізованою з урахуванням рівня творчих можливостей студента, його навчальних здобутків, інтересів, навчальної активності тощо. *Розробка та провадження індивідуально-диференційованих, особистісно-орієнтованих навчально-дослідних завдань є важливою педагогічною умовою ефективності реалізації технології підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів.*

Проведений аналіз дає підстави для висновку, що застосування вищезазначених організаційно-педагогічних умов є складовою ефективного формування готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів у професійній діяльності.

2. 2. Критерії та показники готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів

Необхідність оцінювання якості здійснення навчального процесу порушує проблему критеріїв та відповідних показників. Критерій — це підстава для оцінки, визначення або класифікації чогось, мірило [49, с. 488]. Показник визначають як те, за допомогою чого можна судити про розвиток та хід чого-небудь [51, с. 474]. Вивчення стану готовності майбутніх фахівців сфери туризму до інвестиційної діяльності потребувало розв'язання аналогічного дослідницького завдання — визначення відповідних критеріїв та показників цієї готовності. Отже, у межах нашого дослідження для оцінки готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів ми визначили мотиваційний, когнітивний (пізнавальний) та процесуальний (організаційний) критерії, що відповідно були розроблені за параметрами мотиваційно-особистісного, змістово-когнітивного та діяльнісно-практичного компонентів.

Мотиваційний критерій оцінки рівня готовності до реалізації

інвестиційних проектів відображає націленість студента на проектну діяльність. Показниками мотиваційного критерію було визначено: особистісне переконання в необхідності оволодіння знаннями й навичками щодо інвестиційного менеджменту; прагнення до набуття нових знань та практичних навичок з метою їхнього подальшого застосування в професійній діяльності; інтерес до організації інвестиційної діяльності та бізнес-проекування.

Когнітивний критерій засвідчує достатній обсяг знань про інвестиційні можливості на території досліджуваної області та алгоритм бізнес-проекування. Ми розглядали означене коло знань як підгрунття професійної підготовки, що дає змогу самостійно та творчо створити новий інвестиційний проект у межах будь-якого регіону. Показники когнітивного критерію готовності майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів включають: знання про інвестиційні ресурси регіону; здатність досліджувати інвестиційний потенціал території та визначати перспективні напрямки залучення інвестицій; знання алгоритму бізнес-проекування.

Процесуальний критерій передбачає наявність у майбутніх фахівців сфери туризму умінь і навичок створити новий інвестиційний проект. Цей критерій відображає ступінь сформованості умінь застосовувати отримані у процесі навчання знання на практиці й має вирішальне значення для збагачення професійного потенціалу майбутніх фахівців сфери туризму. Отже, до показників процесуального критерію готовності майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів було віднесено: здатність обробляти та інтерпретувати з використанням базових знань дані, необхідні для здійснення проектної діяльності у туризмі; здатність застосовувати творчий підхід до процесу пошуку альтернативних джерел фінансування; здатність використати отримані знання під час організаційно-технічної та виробничої практик.

Ми виділили подані критерії та показники готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів, виходячи з того, що професійна підготовка до бізнес-проекування являє собою цілісний процес, основними складовими якого є усвідомлення студентом необхідності вміти проектувати та моделювати

туристичний бізнес із залученням інвестицій та бажання застосовувати отримані у процесі підготовки теоретичні знання на практиці.

Готовність майбутнього фахівця сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів може мати різні рівні сформованості. Відтак, за вищеназваними критеріями та показниками ми визначили три рівні готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів: низький, середній та високий (див. табл. 2.1).

Низький рівень має такі показники: студенти розуміють загальне значення механізму інвестування, але не усвідомлюють його значимість на особистісному рівні, загалом вони мають позитивну реакцію на процес формування нових знань і навичок та подальшого їхнього застосування у професійній діяльності, однак можуть виявляти інтерес лише до окремих елементів процесу інвестиційного менеджменту; знання щодо інвестиційних ресурсів досліджуваної області та алгоритму проектування бувають не ґрунтовними, а вміння й навички до інвестиційної діяльності сформовані недостатньо.

Отже, у таких студентів виникають певні труднощі у використанні практичних навичок у професійній діяльності.

Середній рівень мають студенти, які усвідомлюють необхідність отримання знань та навичок механізму інвестиційного менеджменту, виявляють інтерес до процесу проектування, мають достатньо стійкі теоретичні знання, бачать перспективи щодо використання набутих умінь та навичок у професійній діяльності. Однак головною проблемою є те, що хоч студенти і вміють дослідити інвестиційний потенціал регіону та застосовувати методику проектування, під час своєї діяльності вони потребують постійного керівництва та контролю з боку викладача.

Високий рівень. На цьому рівні підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів виявляється високий ступінь сформованості готовності студентів до інвестиційного проектування.

**Рівні готовності майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації
інвестиційних проектів**

Рівні	Критерії		
	Мотиваційний	Когнітивний	Процесуальний
1 рівень (низький)	<ul style="list-style-type: none"> - розуміє загальне значення механізму інвестування, але не усвідомлює його значимість на особистісному рівні, часом не виявляє активності у цьому виді діяльності; - загалом має позитивну реакцію на процес формування нових знань і вмінь і подальше їхнє застосування у професійній діяльності; - виявляє інтерес лише до окремих елементів процесу інвестиційного менеджменту 	<ul style="list-style-type: none"> - знання щодо інвестиційних ресурсів досліджуваної області можуть бути не ґрунтовними; - іноді можуть виникнути певні труднощі з визначенням перспективних напрямків інвестування регіонального туризму та застосуванням методики дослідження інвестиційного потенціалу регіону; - знання з алгоритму інвестиційного проектування можуть бути не ґрунтовними 	<ul style="list-style-type: none"> - уміння й навички проектувати інвестиційні об'єкти сформовані недостатньо; - діяльність щодо процесу проектування регіональних маршрутів має виключно репродуктивний характер; - можливі певні труднощі щодо використання практичних навичок у ході організаційно-технічної та виробничої практик
2 рівень (середній)	<ul style="list-style-type: none"> - усвідомлює необхідність отримання знань та навичок щодо механізму інвестування; - вважає за потрібне вміти створювати інвестиційні проекти і бачить перспективи щодо використання набутих знань та вмінь у професійній діяльності; - виявляє інтерес до процесу інвестиційного проектування 	<ul style="list-style-type: none"> - має достатньо міцні знання щодо інвестиційних ресурсів досліджуваної області; - здатен дослідити інвестиційний потенціал регіону та визначати перспективні напрямки залучення інвестицій; - має достатній рівень знань щодо алгоритму інвестиційного проектування 	<ul style="list-style-type: none"> - виявляє достатній рівень умінь та навичок, щоб створити новий інвестиційний проект; - майже завжди творчо підходить до проблеми інвестування нового проекту; - уміє використати отримані під час навчання знання на практиці
3 рівень (високий)	<ul style="list-style-type: none"> - сформоване особистісне переконання в необхідності отримання знань та навичок інвестиційного менеджменту; - прагне отримати нові знання та набути практичних навичок інвестиційного проектування з метою їхнього подальшого застосування у професійній діяльності; - виявляє стійкий інтерес до проблеми дослідження 	<ul style="list-style-type: none"> - має глибокі системні знання щодо інвестиційних ресурсів досліджуваної області; - вільно володіє методикою дослідження інвестиційного потенціалу регіону та чітко визначає перспективні напрямки залучення інвестицій; - має міцні системні знання алгоритму інвестиційного проектування 	<ul style="list-style-type: none"> - уміння та навички інвестиційного проектування сформовані на високому рівні (під час розроблення нових інвестиційних можливостей завжди застосовує алгоритм проектування); - завжди творчо підходить до проблеми інвестування нового проекту; - вільно користується отриманими під час навчання знаннями в ході організаційно-технічної та виробничої практик

Тим, хто досяг цього рівня, притаманні глибока усвідомленість значимості вміння проектувати, вони виявляють широкий інтерес до проблеми, прагнення отримати нові знання та набути практичних навичок щодо інвестиційного проектування з метою їхнього подальшого застосування під час

проходження практик.

Студенти мали міцні системні знання щодо інвестиційних ресурсів досліджуваної області та алгоритму проектування, вільно володіли методикою дослідження інвестиційного потенціалу регіону та визначали перспективні напрямки залучення інвестицій; уміння й навички створювати інвестиційні проекти у таких студентів були сформовані на високому рівні; вони творчо ставилися до процесу розробки нових проектів та вільно користувалися отриманими під час навчання знаннями в ході організаційно-технічної та виробничої практик.

Необхідно відзначити, що на початку дослідно-експериментальної роботи ми проаналізували навчально-методичне забезпечення інвестиційної підготовки майбутніх менеджерів туризму у профільних ВНЗ України, оскільки результатом цього виступає готовність студентів до реалізації інвестиційних проектів.

Зміни ролі інвестиційного менеджменту в науці, освіті, житті суспільства неодмінно позначилися на його місці в структурі фахових дисциплін з підготовки кадрів. Розглянемо наявний науково-педагогічний досвід складання навчальних програм, що створювалися для їхнього застосування у навчальному процесі вищої школи. В аналізі використано програми інвестиційних курсів для ВНЗ, що розрізняються за низкою ознак:

- місцем у навчальному плані підготовки фахівців;
- призначенням;
- тривалістю викладання;
- метою курсу;
- структурою курсу;
- видами практичної діяльності.

Виходячи з мети і спрямованості змісту, курси інвестиційного менеджменту у різних ВНЗ мають як спільні, так і відмінні риси структури, що демонструє Додаток Б.

Цікавим також є зміст навчальних розділів програм курсів інвестиційного менеджменту. Питання, що найчастіше в них порушуються, можна узагальнити у наступному переліку:

- загальні засади інвестиційного менеджменту;
- управління інвестиціями підприємства;
- оцінка ефективності інвестиційних проектів;
- поняття та механізми розвитку інвестиційного ринку;
- інвестиційна програма розвитку підприємства;
- управління ризиками;
- управління фінансовими інвестиціями.

Велика увага у будь-якій навчальній програмі з інвестиційного менеджменту належить практичній діяльності студентів. А. Глузман і М. Євтух [10, с. 36] зазначають, що вища освіта розглядається більшістю випускників як завершальний етап формування особистості. Мета студента у цьому процесі — отримати відповідну кваліфікацію з обраної спеціалізації. Здійснюючи свою навчально-пізнавальну мету, студенти орієнтуються на конкретні завдання, які з неї витікають. Ці завдання засвоюються ними, головним чином, ході під час практичної діяльності. На ґрунті практичних знань студент засвоює багато вмінь та навичок, потрібних та корисних для майбутньої трудової діяльності. Тому перейдемо до аналізу практичної діяльності студентів, яка запланована авторами варіантів програм з інвестиційного менеджменту, що аналізуються (табл. 2.2).

Практична частина курсів розглядалася нами за рядом ознак:

- кількістю практичних робіт;
- задіяність інноваційних форм проведення практичних робіт;
- розподіл практичних робіт за джерелами інформації, що передбачені їхнім змістом.

Як видно з таблиці 2.2, навчальні програми, що нами проаналізовані, передбачили активну навчальну діяльність студентів під час виконання практичних робіт.

**Характерні особливості практичної частини курсів з
інвестиційного менеджменту у ВНЗ**

Параметри характеристики	Складові елементи характеристики	Кількісні значення параметру	
Кількість практичних робіт	Максимальна	>40 годин	
	Мінімальна	20 годин	
Аудиторне навантаження	Максимальна	>46 годин	
	Мінімальна	20 годин	
Задіяність інноваційних форм проведення практичних робіт	- Семінар-розгорнута бесіда	$\Sigma=49$	Мах – 15
	- Семінар-дискусія з елементами аналізу	$\Sigma=20$	Мах – 12
	- Вирішення ситуаційних розрахункових вправ	$\Sigma=16$	Мах – 9
	- Бліц-опитування	$\Sigma=8$	Мах – 5
	- Індивідуальні бесіди	$\Sigma=3$	Мах – 2
	- Спец-семінар дослідницького характеру	$\Sigma=10$	Мах – 1
	- Ігрове проектування	$\Sigma=1$	Мах – 4
	- «Круглий стіл»	$\Sigma=18$	Мах – 9
Примітка: $\Sigma=49$ — загальна кількість завдань навчальних програм, в яких використано зазначені форми.			

Із числа визначених інноваційних форм, які використовуються в курсі «Інвестиційний менеджмент» найчастіше залучено заняття у вигляді семінару-розгорнутої бесіди — 61% від загальної кількості завдань, семінар-дискусія з елементами аналізу— 25%, «круглий стіл» — 22,5%. При цьому недостатньо враховані можливості використання методу ігрового проектування — 1,25% та методу індивідуальних бесід — 3,75%.

Оскільки максимальна частка завдань практичної частини курсу базується на використанні літературних джерел інформації, не зайвим буде дізнатися про її склад у бібліографії проаналізованих навчальних програм (рис. 2.1).

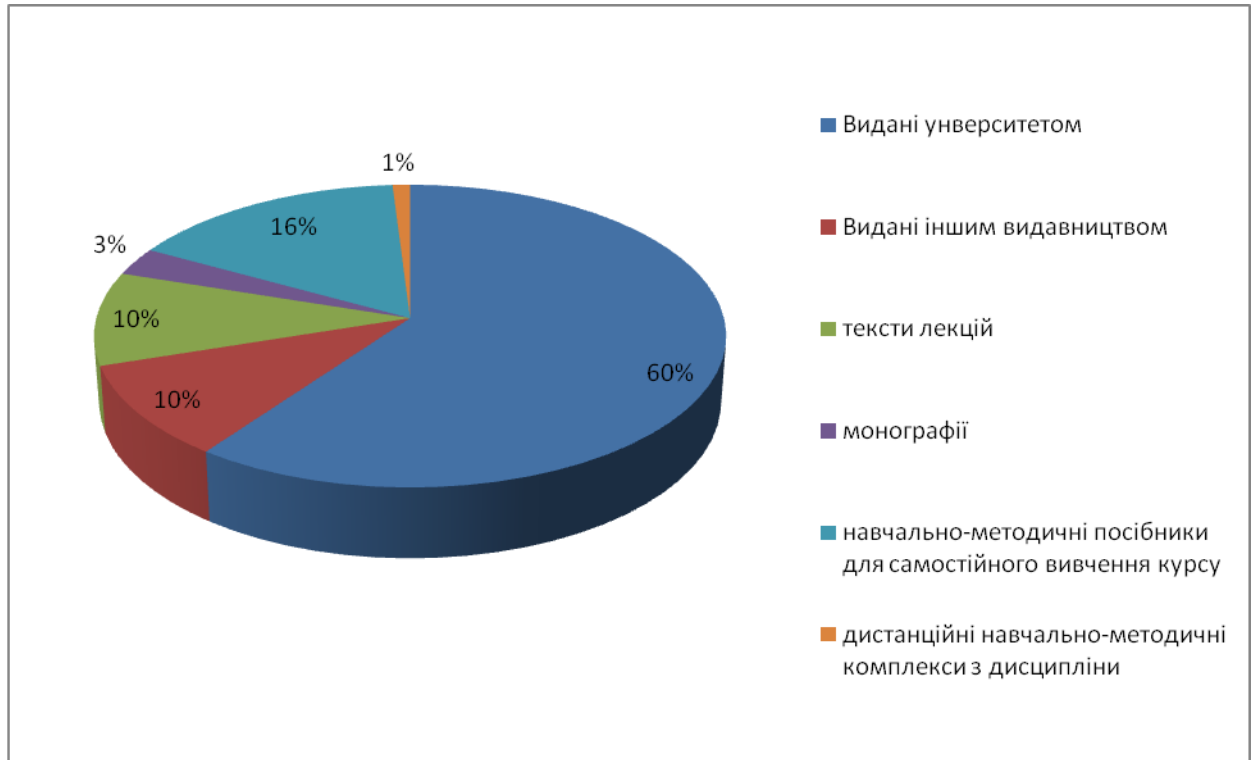

Рис. 2.1. Розподіл бібліографії навчальних програм ВНЗ, що передбачені для підготовки фахівців економічних спеціальностей

Як бачимо з рис. 2.1, близько 60% пропонованої студентам літератури видається профільним університетом. Це зрозуміло, оскільки разом зі створенням того чи іншого напрямку у і спеціальності формується навчально-методичне забезпечення з фахових дисциплін.

Для підготовки фахівців економічних спеціальностей пропонується досить велика кількість навчально-методичних посібників для самостійного вивчення курсу, особливо в умовах Болонського процесу. Серед них можемо виокремити наступні:

1. Інвестиційний та інноваційний менеджмент: тести, творчі та ситуац. завдання для практ. занять та самост. роботи студ. спец. 7.050201,

8.050201 "Менеджмент організацій" / уклад. Т. О. Скрипко [та ін.] . – Л.: Видавництво Львівської комерційної академії, 2005. – 120 с.

2. Федоренко В.Г. Інвестиційний менеджмент: навч. посіб. – К.: МАУП, 1999. –183 с.
3. Бланк І. О. Інвестиційний менеджмент: підручник. – К.: [б.в.], 2003. –397 с.
4. Правик Ю.М. Інвестиційний менеджмент: навч. –К.: Знання, 2007. – 431
5. Костюкевич Р.М. Інвестиційний менеджмент: навч. посіб. для студ. напряму підготов. 6.030601 "Менеджмент": європ. кредитно-трансфер. система. – Р.: НУВГП, 2011. – 268 с.

Для фахівців різного напрямку економічної діяльності дійсно представлений великий спектр підручників з інвестиційного менеджменту, тоді як туристична галузь залишається поза увагою дослідників, хоча варто враховувати й специфічність інвестиційної діяльності в туризмі:

1. існування у сфері туризму форм і методів інвестування, які не піддаються приведенню до комерційних показників вигоди;
2. складність чіткого кількісного визначення можливого ефекту від покращення привабливості туристичного об'єкта після вкладення в нього інвестицій;
3. наявність «мультиплікаційного ефекту» від туристичної діяльності, що передбачає збільшення сумарного ефекту від вкладення інвестицій на регіональному (державному) рівні;
4. залучення різноманітних підприємств і видів діяльності у сферу туризму, що передбачає необхідність диференційованого підходу до розміщення, залучення та управління інвестиційною діяльністю;
5. особливості туристичних об'єктів, які полягають в тому, що в переважній більшості вони створені природою чи попередніми поколіннями і потребують бережливого ставлення.

На основі зазначеного впливає необхідність проведення глибокого аналізу системи джерел, видів, методів, форм та результатів інвестування в туризмі.

Тому процес створення навчальних матеріалів для професійної підготовки менеджерів туризму потребує наукового дослідження. В подальшому автор ставить собі за мету дослідити цю проблему та розробити пропозиції щодо створення навчальної програми «Інвестиційний менеджмент у туризмі».

Наступним етапом нашого дослідження стало проведення пілотажного експерименту, метою якого було дослідити сучасний стан підготовки менеджерів з туризму до реалізації інвестиційних проектів. Його програмою було передбачено: проведення анкетування та опитування серед директорів підприємств туристичної сфери; анкетування й тестування серед студентів 3–5 курсів, які навчалися за спеціальністю «Туризм» впродовж 2011-2015рр.; дослідження дипломних робіт випускників; аналіз звітів з практики; а також аналіз галузевого стандарту «Туризм», навчальних планів ВНЗ та пакетів навчально-методичного комплексу з окремих дисциплін.

По-перше, ми провели анкетування та опитування серед директорів підприємств туристичної сфери, де студенти проходили виробничу практику. До кола опитаних ми включали й ті підприємства, які входять до сфери послуг вцілому (заклади харчування, розміщення, туристичні комплекси), що дало змогу визначити їхнє ставлення до процесу бізнес-проекування із залученням додаткових інвестицій, а також отримати інформацію про сучасний стан розвитку інвестиційного ринку туризму. У дослідженні взяли участь 64 представники підприємств сфери послуг. Запропоновані питання анкети (Додаток Е, Документ Е.1) були спрямовані на розкриття умов для залучення інвестицій в окремому регіоні та оцінку рівня підготовки студентів до проектної діяльності.

Виявилось, що не всі підприємства використовують альтернативні джерела фінансування у вигляді інвестування та можуть запропонувати доцільні бізнес-проекти. Ті ж, хто займається такою діяльністю (30%

опитаних), вважають, що формами інвестиційної діяльності в туризмі є, по-перше, інвестиції громадян, туристичних асоціацій, недержавних підприємств, громадських організацій (16,1%); по-друге, державні інвестиції, що здійснюються органами влади і управління (9,4%); по-третє, іноземні інвестиції у формі вкладень у туристичний бізнес іноземних громадян, юридичних осіб (32,5%); по-четверте, спільні інвестиції в результаті вітчизняного і іноземного співробітництва (42%).

Як стверджують респонденти, найважливішим джерелом фінансування у сфері туризму є власні кошти, проте в Україні їхня частка невелика. Відповідно нестача приватних інвестицій повинна доповнюватися державними інвестиціями. Проте розмір внутрішніх інвестицій в Україні є недостатнім. Основними проблемами залучення інвестицій власники підприємств визначили наступні: непередбачуваність і непрозорість державної політики (24%); неврегульованість законодавчого забезпечення процесу інвестування (21,8%); надмірна фіскальна активність держави (16%); недосконалість галузей інфраструктури (7,4%); нерозвиненість інституційної інфраструктури ринку (12,3%); відсутність розроблених інвестиційних пропозицій (18,5%).

Відсутність кадрів, здатних створювати рентабельні інвестиційні проекти була визначена як проблема на 15,6% і це незважаючи на той факт, що фахівці з базовою туристичною освітою працюють у складі лише 30,1% опитаних підприємств.

Результати анкетування показали, що студенти, які навчаються за спеціальністю «Туризм», проходили практику на 43 із 64 опитаних нами підприємствах. Загальний рівень професійної підготовки студентів був оцінений керівниками та менеджерами підприємств як такий, що потребує покращення (57%). Як незадовільний його оцінили 33% опитаних, як високий — лише 10% респондентів.

Однак на запитання «Чи створювали студенти під час проходження практики на Вашому підприємстві інвестиційні проекти?» лише 16% опитаних відповіли позитивно, 44% респондентів відповіли, що «діяльність з проектування не є першочерговим завданням для студентів під час

проходження практики», і 40% опитаних відповіли, що під час проходження практики на їхньому підприємстві студенти не здійснюють проектної діяльності. Представники бізнесу зазначили, що студентам під час вирішення професійних завдань інколи не вистачає «творчого мислення», досить часто в них «відсутнє бажання поглянути на проблему під новим кутом зору», вони не вміють розробляти оптимальні схеми технологічних процесів проектування, визначати потенційні інвестиційні ризики, застосовувати систему економічних показників для характеристики інвестиційного процесу на підприємстві тощо. Практики туристичного бізнесу радять ще під час навчання у вищому навчальному закладі починати готувати студентів до роботи в реальних умовах регіону і з цією метою проводити, наприклад, конкурси на кращі студентські інвестиційні проекти.

Таким чином, результати проведеного анкетування та опитування дозволили нам зробити певні висновки: зокрема, що на підготовку фахівців сфери туризму в регіональних умовах значною мірою впливають можливість використання туристичних ресурсів області у процесі такої підготовки, рівень розвитку туристичної інфраструктури конкретної території, направленість туристичного бізнесу регіону та громадська думка.

Програма пілотажного експерименту передбачає проведення аналізу звітів із технологічних та організаційно-технічних практик студентів (62 роботи), які навчалися за спеціальністю «Туризм» у НПУ імені М.П. Драгоманова. Отримані дані дають нам підстави стверджувати, що на сучасному етапі професійної підготовки фахівців сфери туризму до інвестиційної діяльності проблема полягає у тому, що якщо навіть програмою практики передбачено створення нового бізнес-проекту, то насправді процесу його проектування не відбувається. Досить часто у звіті з практики студенти надають проект, який був попередньо уже розроблений підприємствами та представлений на регіональному туристичному ринку. В першу чергу це відбувається через низький рівень мотивації у самих студентів, які приходять на практику у відповідні підприємства, оскільки зазначений процес є трудомістким та часозатратним, і лише можливість отримання гарної оцінки не

завжди виступає стимулом, якщо в майбутньому студенти не бачать перспектив для застосування отриманих знань в умовах реального туристичного бізнесу; по-друге, далеко не завжди присутня мотивація у самих власників підприємств, оскільки часто вони не володіють інформацією про інвестиційну стратегію підприємств туристичної галузі, аналіз інвестиційної привабливості проектів, методи оцінки їхньої ефективності, ризиків, ліквідності, формування інвестиційного фінансового портфелю та програм реальних інвестицій.

Отже, зміст організаційно-технологічної практики необхідно спрямувати таким чином, щоб, з одного боку, мотивувати студентів до технологічної діяльності, а з іншого — максимально наблизити їх до майбутньої професійної діяльності менеджера з туризму під час розроблення нового інвестиційного проекту. Постає проблема в розробці відповідної програми практики, яка б сприяла скороченню строків адаптації майбутніх фахівців туристичної галузі до трудової діяльності та враховувала взаємозв'язок із навичками та вміннями інвестиційного проектування, отриманих у процесі підготовки, відповідність змісту практики системі професійної праці менеджера з туризму, відповідну кваліфікацію керівників практики, а отже «підвівши майбутніх фахівців сфери туризму до необхідності самостійного планування частини їхньої практичної діяльності, спонукала до самоусвідомлювального навчання» [62, с. 100].

У процесі діагностики сучасного стану підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів було застосовано також метод аналізу продуктів діяльності, зокрема курсових робіт студентів 4 курсів та дипломних робіт студентів 5 курсів, що навчалися за спеціальністю «Туризм» у НПУ імені М.П. Драгоманова у 2011–2015 рр. Слід зазначити, що обов'язковою складовою захисту робіт є представлення авторської практичної частини, що підкреслює значимість такої складової професійної підготовки фахівців сфери туризму, як уміння проектувати. Для того щоб проаналізувати ці роботи та виявити рівень готовності студентів до інвестиційного проектування, ми розробили відповідні критерії оцінки та показники (Додаток Ж). Основними критеріями були обрані: творчий підхід до проблеми

проектування, ґрунтовність проведених інвестиційних можливостей, повнота розробки інвестиційного проекту, проведення калькуляції проекту, наочність представленого проекту.

Результати оцінювання дипломних і курсових робіт виявилися такими: 6,3% студентів мають високий, 24,8% — середній, 68,9% — низький рівні готовності. Наведені показники дозволяють зробити висновок, що за наявних методик формування системи професійних знань, умінь і навичок проблемі підготовки студентів до інвестиційної діяльності не приділено належної уваги.

Для того щоб виявити недоліки в підготовці майбутніх фахівців у галузі туризму, а також з метою подальшого усунення їх, ми провели анкетування й тестування студентів 3-5 курсів (Додаток Е, Документ Е.3).

Результати анкетування студентів 3–5 курсів спеціальності «Туризм» НПУ імені М.П. Драгоманова у 2011–2014 рр (усього 153 особи) засвідчили, що більшість студентів (64%) погоджується із тим, що їхня майбутня цінність як спеціаліста має залежність від більш диверсифікованих умінь і навичок. Вони також вважають потрібними знання щодо інвестиційного менеджменту (31,8%) та алгоритму інвестиційного проектування. Однак, разом із тим, 4,2% опитаних не виявили зацікавленості до проблеми інвестиційного проектування. Припускаючи можливість такої відповіді, ми вирішили дізнатися, що, на думку студентів, могло би вплинути позитивно на процес формування в них стійкого інтересу до проблеми інвестиційної діяльності. Відповіді були такими: «показати діючий інвестиційний проект на прикладі конкретного підприємства», «під час навчання викладачам слід використовувати наочний матеріал, фото та відео» тощо. Результати анкетування також показали, що, незважаючи на це, 43,6% опитаних студентів бажали б отримати відповідні знання та набути практичних навичок щодо інвестиційного проектування, а 56,4% респондентів взяли б участь у спеціально організованих з цією метою формах навчання.

Окрім того, аналіз анкетних даних засвідчує, що більшість студентів (69,2 %) не зовсім задоволені рівнем своєї підготовки, 16,6% взагалі не задоволені своїм рівнем підготовки й оцінюють його як низький, і лише 14,2%

опитаних оцінюють наявний рівень своєї підготовки як достатній для здійснення проектної діяльності.

Однак результати проведеного тестування дають нам вагомі підстави стверджувати, що дані самоаналізу студентів є дещо завищеними. Аналіз тестів показав, що 10,1% опитаних студентів мають високий рівень теоретичної готовності до інвестиційної діяльності (правильно відповіли мінімум на 14 питань тесту), 34,1% — середній (правильно відповіли на 9–13 запитань), і 55,8% — низький (дали від 1 до 8 правильних відповідей).

Таким чином, результати проведеного пілотажного експерименту дозволили нам зробити певні висновки.

1. Підготовка фахівців туристичної сфери повинна базуватися на розумінні закономірностей формування соціального замовлення на необхідність розвитку вищої освіти у галузі туризму у відповідності з сучасними вимогами ринку.

2. Сформований у працівників сфери туризму неоднозначний погляд щодо формування інвестиційної стратегії підприємства й відповідно низької можливості розвитку інвестиційної діяльності на регіональному рівні, а отже, діяльність щодо інвестиційного проектування розглядається як не завжди доцільна.

3. На фоні громадської упередженої думки виникають певні труднощі в підготовці фахівців сфери туризму в регіональних умовах, що пов'язано з важкістю формування у студентів усвідомлення можливості створення нових та унікальних інвестиційних проектів.

4. Результати анкетувань, тестувань та аналізу програм практик і проектних робіт опитаних студентів засвідчили, що більшість із них мають низький рівень готовності до інвестиційної діяльності.

Однією з головних причин відсутності знань різних аспектів інвестиційної діяльності та методики проектування, а також неготовності до самого процесу його розробки майже всі респонденти називають брак гідної підготовки у вищому навчальному закладі. Отже, стає очевидним той факт, що система підготовки фахівців у галузі туризму не встигає за запитами сучасного

суспільства в професійно освічених фахівцях. І щоб підтвердити або спростувати цю інформацію, ми вирішили з'ясувати, наскільки цілеспрямовано здійснюється підготовка до інвестиційної діяльності та виявити можливості дисциплін різних циклів у зазначеному напрямку, а для цього варто провести аналіз навчальних планів та навчальних програм підготовки майбутніх фахівців з туризму. Наприклад, згідно з навчальними планами бакалаврату за спеціальністю «Туризм» впродовж 2011–2015 рр. у НПУ імені М.П. Драгоманова програма підготовки до реалізації інвестиційних проектів могла бути реалізована під час вивчення студентами 11 дисциплін циклу професійної підготовки (Додаток Д). Дисципліни в додатку наведені згідно з календарним планом їхнього викладання. Усі курси належали до нормативної частини освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів за напрямом 6.140103 «Туризм» галузі знань «Сфера обслуговування». Кожна з перерахованих дисциплін мала відігравати важливе значення в підготовці студентів до інвестиційної діяльності, однак їхнє вивчення не передбачало кінцевого результату — формування готовності студентів до проектної діяльності.

Під час вивчення зазначених дисциплін найчастіше було розглянуто лише загальні питання механізму інвестиційного проектування, не завжди було звернуто увагу студентів на те, яким чином користуватися отриманою інформацією, отже, у них часто не було сформовано вміння використовувати теоретичні знання на практиці, студентам бувало важко узагальнити знання, отримані під час вивчення різних дисциплін на різних курсах навчання. З одного боку, студенти під час вивчення зазначеного переліку дисциплін розглядали окремі питання щодо інвестиційної діяльності, з іншого — у них не було механізму їхнього проектування. Таким чином, ми дійшли висновку, що матеріал частково був вивчений під час викладання різних курсів, однак цілісне уявлення про процес інвестиційного проектування у студентів було відсутнє.

Так, майбутні фахівці вивчали туристичні ресурси України в межах дисципліни «Туристсько-рекреаційні ресурси України» (108 год.), але даний курс не включає вивчення питань інвестиційних туристичних ресурсів. Це вимагало від викладача максимально ефективно організації педагогічного

процесу, що, по-перше, зумовлене необхідністю формування патріотичного ставлення до культурно-історичного надбання окремих регіонів країни, по-друге, необхідністю застосування студентами отриманої інформації під час проектної діяльності.

Під час викладання дисципліни «Туристське краєзнавство» (144 год.) у студентів повинна формуватися система базових знань з основ розвитку регіонального туризму. Але, на жаль, цього в сучасних економічних умовах недостатньо, і питанню вивчення інвестиційного потенціалу природних та історико-культурних ресурсів повинно бути відведено набагато більше годин.

Аналіз робочої навчальної програми засвідчив, що дисципліна «Технологія туристичної діяльності» не використовувала повною мірою всі можливості для озброєння майбутніх фахівців із туризму знаннями, вміннями й навичками проектування. На її вивчення було відведено 144 години. Студенти вивчали дисципліну тривалий час, вона являла собою профільний спеціальний предмет, що забезпечував теоретичну, а також практичну підготовку студентів до професійної діяльності. Однак, як не прикро констатувати, у навчальній програмі питанню бізнес-проектування було відведено лише одне практичне заняття. Під час вивчення таких предметів, як «Організація підприємницької діяльності» (144 години), «Організація сфери послуг» (144 години) було розглянуто виключно окремі складові процесу бізнес-планування, наприклад: методика складання бізнес-плану, особливості маркетингових досліджень, організація послуг з розміщення, харчування та перевезення туристів, — однак не було розглянуто детально питання фінансування даних проектів, можливих альтернативних надходжень коштів у вигляді інвестицій.

Блок дисциплін «Основи аудиту і бухгалтерського обліку туристичних підприємств» (144 години), «Економіка туризму» (144 години), «Правове регулювання туристичної діяльності» (72 години), «Ціноутворення в туризмі» (90 годин) повинен був забезпечувати студентів знаннями щодо економічної складової та правових аспектів з питання бізнес-проектування тощо. Однак цього не відбувалося. Так, наприклад, під час вивчення курсу «Економіка туризму» поза обсягом залишилися питання про методи та шляхи підвищення

ефективності ресурсного потенціалу; про основні показники інвестиційної діяльності підприємств туристичної галузі; про наявні механізми планування діяльності підприємств; про способи запобігання банкрутству у вигляді надходження інвестиційних коштів.

Під час вивчення дисципліни «Правове регулювання туристичної діяльності» доцільно було б проаналізувати нормативно-правові акти, що регламентують здійснення інвестиційної діяльності; під час вивчення дисципліни «Основи аудиту і бухгалтерського обліку туристичних підприємств» — навчити студентів вести облік надходження інвестиційних коштів. Починаючи з 2011 р., відповідно до Програми нормативних навчальних дисциплін підготовки бакалаврів за напрямом 6.140103 «Туризм» галузі знань 1401 «Сфера обслуговування» професійна підготовка майбутніх фахівців сфери туризму до інвестиційної діяльності буде здійснюватися в межах циклу професійної та практичної підготовки (дисципліни «Економіка туризму», «Організація підприємницької діяльності», «Ціноутворення в туризмі», «Технологія туристичної діяльності»).

Враховуючи наведені дані, можна стверджувати, що проблема професійної підготовки фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів має складний міждисциплінарний характер. Однак вивчення названих предметів не передбачає використання їхнього навчального потенціалу повною мірою. Вважаємо, що зосередити увагу на спрямуванні підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до інвестиційної діяльності необхідно не лише у процесі вивчення певного масиву інформації та виконання практичних робіт, а на кінцевому результаті — здобутті готовності студентів до інвестиційного проектування.

Дослідно-експериментальну роботу за обраною нами темою було здійснено впродовж 2011–2015 рр. у межах комплексної науково-дослідної роботи кафедри туризму НПУ імені М.П. Драгоманова.

Вибіркову сукупність експериментальної роботи становили студенти 3–5 курсів. Усього програмою експерименту на різних етапах було охоплено 368 студентів денної та заочної форми навчання вищезазначеного навчального

закладу. Загальна кількість студентів експериментальної групи (ЕГ) дорівнювала 170 респондентам, контрольної групи (КГ) — 170 респондентам. Решта 28 студентів були задіяні під час індивідуально-групової роботи (див. підрозділ 3.1).

Констатувальний етап експерименту дозволив виявити наявний рівень готовності майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів. У НПУ імені М.П. Драгоманова констатувальний етап експерименту було проведено в межах дисципліни «Технологія туристичної діяльності» — для студентів третього курсу, «Економіка туризму» — для студентів третього курсу; «Ціноутворення в туризмі» — для студентів четвертого курсу, «Організація підприємницької діяльності» — для студентів п'ятого курсу.

Для проведення кількісної оцінки за кожним критерієм готовності студента до реалізації інвестиційних проектів ми розробили та використали відповідні методи діагностики (див. табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Загальна програма діагностики рівнів готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів

Критерії	Показники	Метод діагностики	Шкала оцінювання рівнів сформованості показників за окремою методикою (у балах)		
			Н	С	В
Мотиваційний	1. Особистісне переконання в необхідності оволодіння знаннями й навичками щодо інвестиційної діяльності	Анкетування (Додаток Е.3)	1-2	3-4	5-6
		Карта самооцінки (Додаток Е.4)	1-4	5-8	9-10
	2. Інтерес до організації туристичної діяльності та інвестиційного проектування	Анкетування (Додаток Е.3)	1-4	5-6	7-8
		Карта самооцінки (Додаток Е.4)	1-4	5-8	9-10
		Спостереження	1	2	3
	3. Прагнення до набуття нових знань та практичних навичок з метою їхнього подальшого застосування в професійній діяльності	Анкетування (Додаток Е.3)	1-2	3-4	5-6
		Карта самооцінки (Додаток Е.4)	1-4	5-8	9-10
		Спостереження	1	2	3
	Когнітивний	1. Знання про інвестиційні туристичні ресурси регіону	Тестування (Додаток Е.5)	1-2	3-4
Карта самооцінки (Додаток Е.4)			1-4	5-8	9-10

	2. Здатність досліджувати інвестиційний потенціал території та визначати перспективні напрямки залучення інвестицій	Тестування (Додаток Е.5)	1	2-3	4	
		Карта самооцінки (Додаток Е.4)	1-4	5-8	9-10	
	3. Знання алгоритму інвестиційного проектування	Тестування (Додаток Е.5)	1-3	4-5	6-7	
		Карта самооцінки (Додаток Е.4)	1-4	5-8	9-10	
	Процесуальний	1. Уміння та навички за допомогою вивченого алгоритму проектування створити новий інвестиційний проект	Перевірочне завдання (Додаток Е.6)/ проектна робота (Додаток Ж)	1-15	16-21	22-25
			Карта самооцінки (Додаток Е.4)	1-4	5-8	9-10
2. Здатність застосовувати творчий підхід до процесу інвестиційного проектування		Перевірочне завдання (Додаток Е.6)/ проектна робота (Додаток Ж)	1-2	3-4	5	
		Карта самооцінки (Додаток Е.4)	1-4	5-8	9-10	
3. Здатність використати отримані під час навчання знання у ході організаційно-технічної та виробничої практик		За рейтингом успішності студента з курсу «Економіка туризму», (Додаток И)	50-74	75-89	90-100	
		Карта самооцінки (Додаток Е.4)	1-4	5-8	9-10	

Для одержання даних щодо мотиваційного критерію готовності було використано такі методи, як спостереження та анкетування студентів; щодо когнітивного критерію — методи опитування в бесіді, тестування. Дані про діяльнісно-практичну складову готовності майбутніх фахівців сфери туризму до інвестиційної діяльності були одержані як результат спостереження за студентами на заняттях, експертної оцінки викладачів, аналізу результатів перевірних завдань, проектних робіт, виконаних під час викладання курсу «Економіка туризму», рейтингу успішності студентів.

Необхідно відзначити, що кількісні дані, отримані за кожним критерієм готовності (результат оцінювання студента x_i , обчислений за допомогою діагностичної моделі $y_i=y(x_i)$), зазвичай називають первинною тестовою оцінкою, або «сирим балом». Для кращого розуміння цього результату в ряді інших результатів необхідно провести його подальше штучне перетворення, що ґрунтується на аналізі емпіричного розподілу тестових оцінок репрезентативної вибірки студентів. Процедуру такого перетворення називають стандартизацією.

Виокремлюють три основні види стандартизації первинних тестових оцінок:

- 1) приведення до нормального вигляду; 2) приведення до стандартної форми;
- 3) квантильна стандартизація [13, с. 72].

Існують дві основні обставини, які пояснюють доцільність штучного приведення розподілу первинних оцінок до нормалізованого вигляду. По-перше, значна частина процедур класичної математичної статистики розроблена для випадкових величин із гаусовим нормальним розподілом; по-друге, це дає можливість описати діагностичні норми в компактній формі.

Використання можливостей табличного редактора MS Excel дозволяє автоматизувати підбір і підгін необхідного перетворення первинних оцінок із заданого класу аналітичних функцій та достатньо просто реалізувати процедуру переходу до нормально розподілених оцінок шляхом нового оцифрування вихідного показника. Така процедура застосовується для приведення отриманих даних до стандартної форми. Під стандартною формою розуміють лінійне перетворення нормальної оцінки такого виду (2.1.1):

$$z_i = \frac{x_i - m_x}{\sigma_x} \quad (2.1.1)$$

де z_i — стандартна оцінка І-го студента;

x_i — нормальна оцінка І-го студента;

m_x і σ_x — середнє арифметичне значення й середньоквадратичне відхилення y .

Стандартні Z-оцінки розподілені за нормальним законом із нульовим середнім і одиничною дисперсією. Це корисно для проведення порівняльного аналізу стандартних оцінок різних психодіагностичних показників. Але оскільки Z-оцінки можуть набувати дробових і негативних значень, що незручно для сприйняття, на практиці найчастіше використовуються зважені стандартні оцінки (y_i) (2.1.2):

$$y_i = z_i \cdot \sigma_y + m_y \quad (2.1.2)$$

де m_y і σ_y — константи центрування і пропорційності.

Параметр m_y має значення в цьому випадку середнього арифметичного зваженої стандартної оцінки y , а σ_y інтерпретується як середньоквадратичне відхилення y .

Найбільш популярні такі значення констант центрування і пропорційності:

- 1) Т-шкала Мак-Колла — $m_y = 50$, $\sigma_y = 10$;
- 2) шкала IQ — $m_y = 100$, $\sigma_y = 15$;
- 3) шкала «стенайнов» (стандартна дев'ятка) — $m_y = 5$, $\sigma_y = 2$; 4) шкала «стенов» (стандартна десятка) — $m_y = 5,5$, $\sigma_y = 2$ [Там само].

Отже, по-перше, оцінки проведених нами тестів, анкетувань тощо лежать у різних діапазонах, оскільки для їхнього вимірювання за обраними критеріями було використано різні шкали. Для подальшої обробки отримані результати необхідно було привести до єдиної шкали. Початкові дані були нормалізовані за формулою (2.1.1).

По-друге, отримані нормалізовані оцінки були переведені до шкали «стенов» із середнім $m_y = 5,5$ і середньоквадратичним відхиленням $\sigma_y = 2$ за формулою (2.1.2).

По-третє, за отриманою шкалою «стенов» ми визначили рівень готовності студента до інвестиційної діяльності як середнє арифметичне за всіма методиками оцінки (2.1.3):

$$U = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n u_i \quad (2.1.3)$$

де n — кількість тестів,

u_i — отриманий бал за тест i .

По-четверте, для репрезентативності рівня готовності студентів отримані за шкалою «стенов» бали були приведені до шкали низький–середній–високий (НСВ). Для шкали із середнім m_y і середньоквадратичним відхиленням σ_y низьким є бал, для якого виконується умова $y_i \leq m_y - \sigma_y$; середнім вважали бал, який лежить у діапазоні $m_y - \sigma_y < y_i \leq m_y + \sigma_y$; і високим — бал, який задовольняв

умові $y_i > m_y + \sigma_y$.

Відповідно до нормального закону розподілу 99,73% даних належать інтервалу $a \pm 3\sigma$ (три середньоквадратичних відхилення) [13, с. 134], де a — середнє значення, σ —середньоквадратичне відхилення. Оскільки наша шкала НСД включає три значення, тож для оцінки середнього доцільно використати інтервал $a \pm \sigma$. У цьому випадку кожній оцінці шкали НСВ буде відповідати свій інтервал довжиною 2σ . Отже, значенню Н (низький) відповідає інтервал $[a - 3\sigma; a - \sigma)$, значенню С (середній) відповідає інтервал $[a - \sigma; a + \sigma)$, значенню В (високий) відповідає інтервал $[a + \sigma; a + 3\sigma)$.

Таким чином, кількісна характеристика обстеження рівнів готовності студентів КГ та ЕГ до інвестиційної діяльності за мотиваційним критерієм представлена в Таблиці 2.4. За результатами кількісної характеристики кожного з показників мотиваційного критерію готовності студентів у КГ і ЕГ, отриманими на основі проведеної анкети, було встановлено, що середній рівень сформованості особистісного переконання в необхідності отримання знань, умінь і навичок з інвестиційної діяльності (у ЕГ — 50,60%, у КГ — 48,24 %) спостерігається більше ніж у половини респондентів від загальної кількості.

Бажання отримати нові знання та набути практичних навичок щодо інвестиційної діяльності більшість студентів взагалі не виявила (низький рівень у 44,62% студентів ЕГ та 44,11% студентів КГ).

**Показники готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів за
мотиваційним критерієм
(на початку експерименту)**

Групи	Рівні	Показники						Рівень готовності за критерієм	
		Особистісне переконавання в необхідності оволодіння знаннями й навичками щодо інвестиційної діяльності		Інтерес до організації туристичної діяльності та інвестиційного проекткування		Прагнення до набуття нових знань та практичних навичок з метою їхнього подальшого застосування в професійній діяльності			
		абс.	%	абс.	%	абс.	%		
ЕГ	Н	70	41,17	56	32,94	108	63,52	76	44,62
	С	89	52,35	106	62,35	52	30,6	86	50,60
	В	11	6,48	8	4,71	10	5,88	8	4,78
КГ	Н	69	40,60	57	33,52	99	58,23	75	44,11
	С	88	51,76	99	58,23	57	33,53	782	48,24
	В	13	7,64	14	8,25	14	8,24	13	7,65

Результати дослідження за загальною оцінкою показників мотиваційного критерію готовності у ЕГ та КГ групах виявилися майже однаковими: у 50,60% та 48,24% студентів — середній рівень, і лише у 4,78% та 7,65% — високий. Отримані нами дані засвідчують, що студенти не зовсім усвідомлюють професійні потреби у інвестиційному менеджменті. Це доволі вагомий показник недостатнього рівня сформованості мотивів, який вказує на відсутність усвідомлення майбутніми фахівцями сфери туризму необхідності опанування та соціальної значущості інвестиційної діяльності (рис. 2.2).

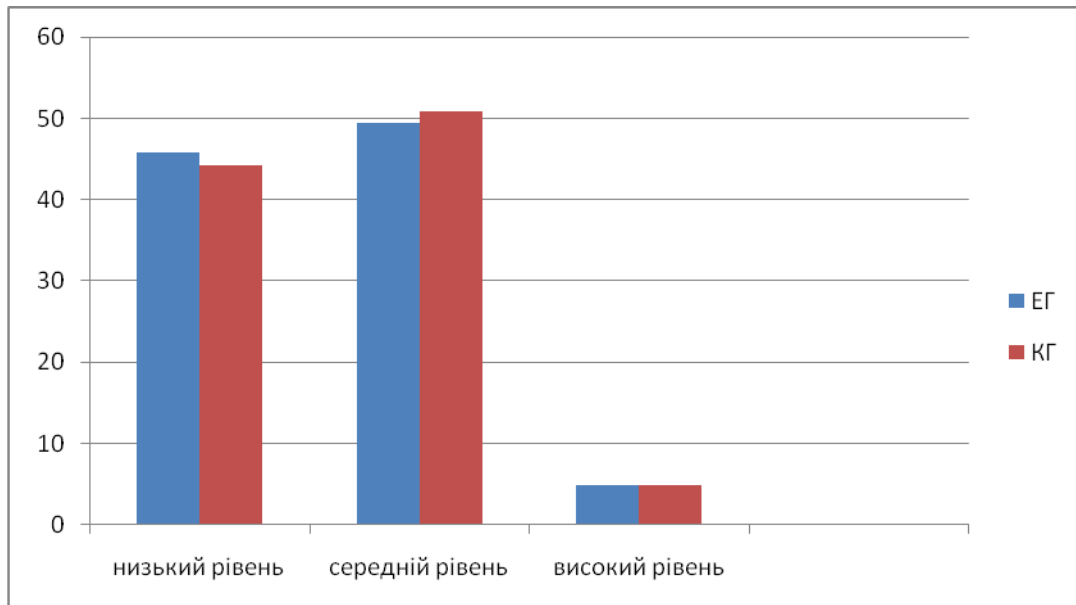

Рис. 2.2. Розподіл студентів за мотиваційним критерієм (на початку експерименту)

Дані вхідних обстежень за когнітивним критерієм представлені в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Показники готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів за когнітивним критерієм (на початку експерименту)

Групи	Рівні	Показники						Рівень готовності за критерієм	
		Знання про інвестиційні ресурси регіону		Здатність досліджувати потенціал території та визначати перспективні напрямки залучення інвестицій		Знання алгоритму інвестиційного проектування			
		абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
EG	Н	90	52,94	102	60	78	45,88	75	44,11
	С	55	32,35	44	25,88	67	39,41	72	42,36
	В	25	14,71	24	12,58	25	14,70	23	13,53
KG	Н	89	52,35	102	60	79	46,47	88	51,76
	С	55	32,35	39	22,94	66	38,82	59	34,71
	В	26	15,30	29	17,06	25	14,71	23	13,53

Результати кількісної характеристики кожного з показників когнітивного критерію готовності студентів засвідчили низький рівень знань у КГ (51,76%) і в ЕГ (44,11%). Лише 13,53% опитаних у КГ та відповідно 13,53% у ЕГ групах показали високий рівень знань. Найгірші результати тестування отримані за показником, що характеризує здатність майбутнього фахівця туризму дослідити інвестиційний потенціал регіону та визначити перспективні напрямки залучення інвестицій — низький рівень у переважній більшості (ЕГ — 60 %, КГ — 60%) (рис.2.3). Ми вважаємо, що це доволі вагомий показник недостатнього включення регіонального компоненту у зміст туристичної освіти.

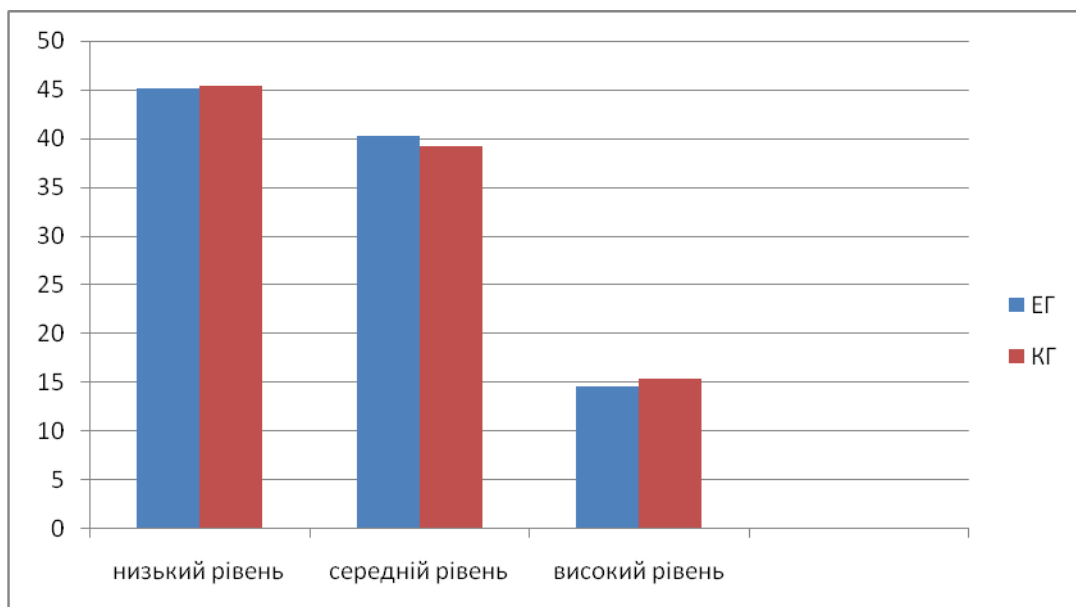

Рис. 2.3. Розподіл студентів за когнітивним критерієм
(на початку експерименту)

Кількісно узагальнені дані щодо констатувального експерименту за процесуальним критерієм представлені в табл. 2.6.

Як видно з таблиці, істотних відмінностей у ступені сформованості вмій та навичок створювати нові інвестиційні проекти у студентів контрольних та експериментальних груп не виявлено.

**Показники готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів за
процесуальним критерієм
(на початку експерименту)**

Групи	Рівні	Показники						Рівень готовності за критерієм	
		Уміння та навички за допомогою вивченого алгоритму проектування розробити новий інвестиційний проект		Здатність застосовувати творчий підхід до процесу інвестиційного проектування		Здатність використати отримані під час навчання знання у ході організаційно- технічної та виробничої практик			
		абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
ЕГ	Н	85	50	59	34,70	79	46,47	62	36,77
	С	61	35,88	81	47,65	58	34,11	81	47,88
	В	24	14,12	30	17,69	33	19,41	27	15,35
КГ	Н	78	45,88	79	46,47	58	34,12	67	39,41
	С	60	35,30	64	37,65	80	47,06	75	44,12
	В	32	18,82	27	15,88	32	18,82	28	16,47

Спостереження за студентами під час виконання ними практичних завдань підтвердили, щодо проведення формувального експерименту у 34,70% опитаних експериментальної групи та 46,47% контрольної групи був низький рівень умінь та навичок інвестиційного проектування (рис. 2.4). Найбільші труднощі виникали у студентів під час розробки шляхів підвищення ефективності формування ресурсного потенціалу підприємств, в умінні аналізувати та оцінювати інвестиційну привабливість об'єктів ринку інвестицій, характеризувати основні показники інвестиційної діяльності підприємств туристичної галузі.

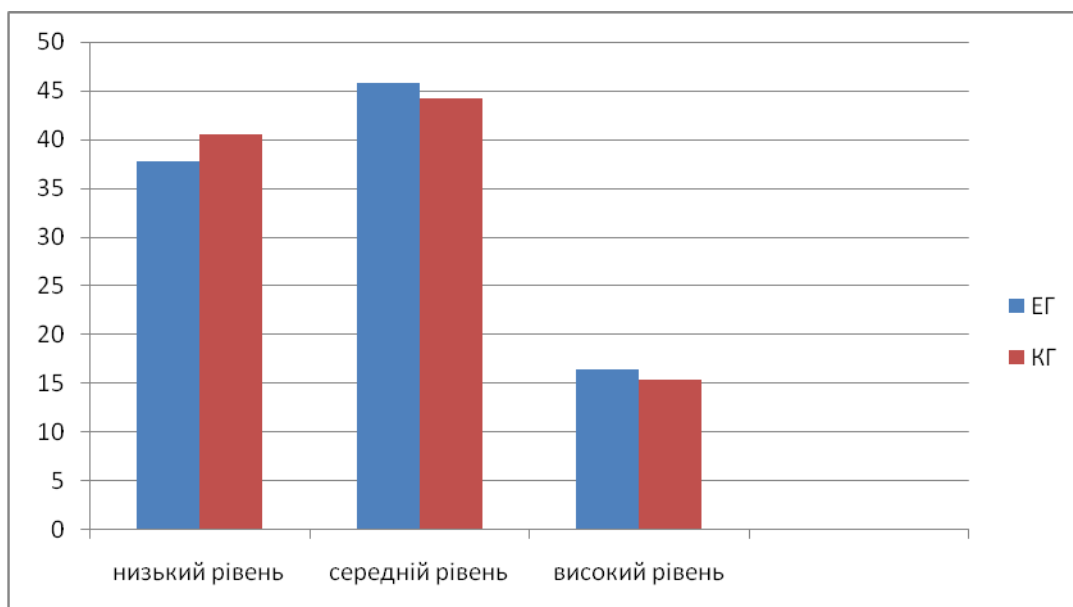

Рис. 2.4. Розподіл студентів за процесуальним критерієм
(на початку експерименту)

Узагальнені дані за всіма критеріями готовності майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів подано в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

**Загальна характеристика рівнів готовності студентів до реалізації
інвестиційних проектів за всіма критеріями
(на початку експерименту, у %)**

Рівні	Критерії					
	Мотиваційний		Когнітивний		Процесуальний	
	EG	KG	EG	KG	EG	KG
Низький	44,62	44,21	44,11	51,76	36,77	39,41
Середній	50,60	48,24	42,36	34,71	47,88	44,12
Високий	4,78	7,65	13,53	13,53	15,35	16,47

Результати констатувального експерименту в KG та EG засвідчили слабку розвиненість у студентів мотиваційних настанов, відсутність глибоких системних знань про зміст інвестиційної діяльності, а також умінь і навичок створювати нові інвестиційні проекти (рис.2.5).

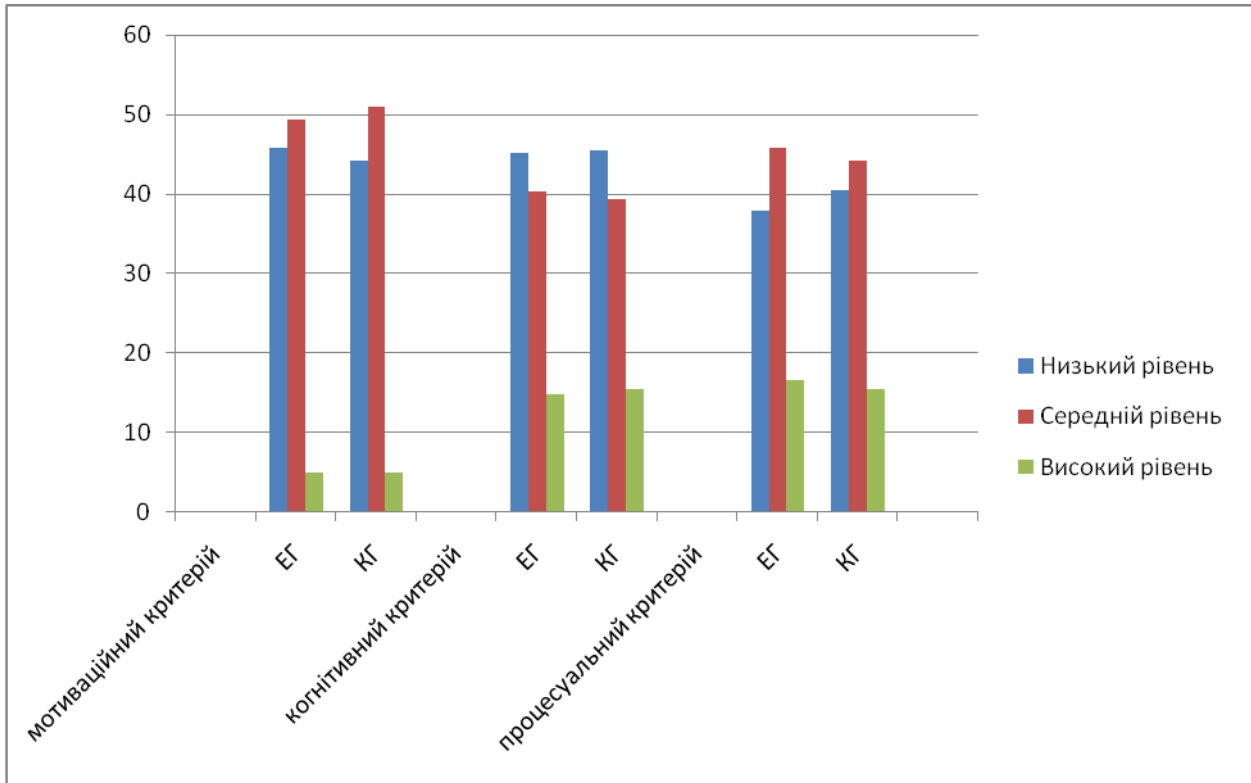

Рис. 2.5. Розподіл студентів за всіма критеріями
(на початку експерименту)

Таким чином, результати первинного обстеження довели недостатню готовність студентів до здійснення діяльності щодо реалізації інвестиційних проектів, що підтвердило наші припущення про необхідність суттєвого вдосконалення наявної у ВНЗ системи підготовки майбутніх фахівців для сфери туризму. Результати пілотажного та констатувального експериментів переконали нас у доцільності розробки моделі підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів.

2.3. Структурно-функціональна модель підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів

Методологічний аналіз розв'язання проблеми професійної підготовки фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів ми здійснювали на філософському, загальнонауковому та конкретно-науковому рівнях.

Філософський рівень. Методологічну основу нашого дослідження склали

основні положення гуманістичної філософії. Така позиція дозволила розглядати підготовку як гуманістичну практику, що забезпечує умови для розвитку студента як особистості, дозволяє підвищити його активність як суб'єкта виховного процесу. Освіта не зводиться до трансляції суми знань від викладача до студентів, оскільки домінуючим чинником, що визначає зміст підготовки, виступає діяльність суб'єктів, здатних реалізувати особистісний потенціал. Філософський рівень передбачав інтерпретацію процесу інвестування та формування готовності до проектної діяльності. Іншими словами, філософський інтерес щодо проблеми підготовки інвестиційної діяльності, вважаємо, повинен зосередитися саме навколо особистості студента.

Використання принципів системного, діяльнісного, практико-орієнтованого, технологічного та продуктивного підходів у процесі підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів стало основою методології на *загальнонауковому рівні*.

Системний підхід розглядається як єдиний загальнонауковий методологічний напрям, що ставить своєю метою розробку принципів, методів і засобів дослідження, організації та функціонування педагогічних об'єктів і процесів.

У науковій літературі «система» розглядається як складна єдність і цілісність взаємопов'язаних і взаємодіючих між собою елементів [60], у якості яких можуть виступати будь-які явища, процеси, властивості, відносини, що утворюють у своїй сукупності певне явище, процес, деяку нову властивість, відношення тощо.

У філософському плані системний підхід означає формування цілісного погляду на світ, що бере за основу ідеї цілісності складної організації досліджуваних об'єктів та їхньої внутрішньої активності і динамізму.

В. Ортинський зауважує, що системний підхід є природним і необхідним продуктом процесу наукового пізнання [46, с. 55–73].

На значимості застосування системного підходу до вивчення педагогічних явищ наголошував Ф.Корольов. Вчений виділив такі його ознаки: цілісність, евристична взаємодія елементів, зв'язки та відношення, зумовлені

структурою системи. Науковець відзначав, що цілісність передбачає підпорядкованість усіх частин складної системи загальній меті. Зміна одного параметра в системі впливає на всі інші [28].

У сучасній педагогічній та методичній літературі системний підхід трактується як один з найважливіших і найбільш перспективних напрямів методології спеціального пізнання і соціальної практики, в основі якого лежить вивчення об'єктів як систем, а поняття «система» розглядається як центральне поняття методології даного підходу [34, с. 33].

В.Садовський довів, що системний підхід виходить із багаторівневої ієрархії структурної організації будь-якого педагогічного об'єкта і дозволяє виявити специфіку кожного із цих рівнів та представити їх у єдності. Структуроутворювальними одиницями системи є елементарні складові, які мають функціональну і структурну специфічність, а також функціональну інтегративність. Тому виявлення зв'язків допомагає досліджувати предмети не безпосередньо, а опосередковано, через інші об'єкти, що знаходяться з ними в тому чи іншому поєднанні [56, с. 78].

Отже, реалізація системного підходу у формуванні готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів дозволила виокремити певний компонентний склад туристичної діяльності з інвестування та створила найбільш сприятливі умови для всебічного дослідження цього феномену, який характеризується високою динамічністю, складністю і багатофакторністю; дозволяє бачити, сприймати, уявляти як єдине ціле систему (технологію формування готовності) в усій її складності, з усіма зв'язками і змінами.

Важливою для нашого дослідження є думка В. Лозової, яка наголошує на діалектичній єдності діяльнісного і особистісного підходів як необхідній умові спрямованості суб'єкта навчання на саморух, самозростання, самореалізацію своїх можливостей [33].

Діяльнісний підхід, який сформувався у психології як засіб пізнання особистості та особливостей її взаємодії з навколишнім середовищем,

ґрунтується на визнанні діяльності основою, засобом і вирішальною умовою розвитку особистості [31].

Концептуальні положення діяльнісного підходу виявилися значимими для підготовки студентів до інвестиційної діяльності, оскільки саме діяльність стає основою, засобом і вирішальною умовою розвитку особистості майбутнього фахівця. Нам цей підхід надав можливість виокремити етапи процесу підготовки до інвестиційної діяльності, розглянутого з точки зору навчальної діяльності.

Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що єдиної думки серед науковців щодо визначення поняття «діяльність» немає, тому у своєму дослідженні ми спиратимемося на теорію діяльності О.Леонтьєва, підґрунтям якої є принцип єдності діяльності та свідомості.

Спираючись на основи діяльнісного підходу, закладеного О. Леонтьєвим [31], діяльність є системою процесів, що відтворюють ставлення суб'єкта до дійсності, і містить такі основні категорії: предмет діяльності (інвестиційна діяльність), мотив (спонукання до навчання), мету (усвідомлення потреби вміти управляти інвестиційним процесом), дії (процеси, спрямовані на досягнення усвідомленої мети), завдання (цілі, надані в конкретних умовах), операції (зміст дії), форми здійснення операцій (уміння й навички) та результат діяльності. Таким чином, із діяльнісним підходом тісно пов'язаний так званий практико-орієнтований підхід, основною метою якого є практичний результат.

Технологія підготовки студентів до інвестиційної діяльності, що містить певну сукупність методів та засобів і забезпечує досягнення запланованого результату, може бути розроблена із використанням технологічного підходу. Процес підготовки студента до інвестиційної діяльності набуває статусу технології лише в тому випадку, коли чітко визначена мета, розроблена програма діяльності та чітка послідовність виконання дій, встановлені засоби реалізації поставленої мети; окреслені вимоги до кінцевого результату на кожному етапі підготовки (знання, вміння та навички); визначені критерії та інструментарій вимірювання рівня готовності до інвестиційної діяльності (перевірні завдання, тести, індивідуально-групова робота тощо).

Продуктивний підхід передбачає розробку інвестиційних проектів, які є продуктами професійної діяльності. Запропонований підхід надав можливість розробити стратегію і тактику процесу підготовки студентів до інвестиційної діяльності з орієнтацією на інтегративні зв'язки кафедри туризму з колом потенційних інвесторів.

Як відомо, на *конкретно-науковому рівні* методологія являє собою систему специфічних та таких, що застосовуються лише в цій галузі наукового знання, методів, форм та принципів дослідження. Отже, на цьому рівні ми розглядали науковий зміст, специфічні підходи до інвестиційної підготовки студентів в умовах навчального процесу.

Аналіз наукової літератури [8; 46; 48; 50; 55] дозволив виявити принципи, на які у подальшому спиратиметься авторська модель підготовки менеджера до інвестиційної діяльності: принцип системності, необхідний для руху від абстрактного до конкретного; принцип розвитку суб'єктності, який забезпечує здатність до самодіяльності, самонавчання, самовиховання, саморозвитку; принцип інтерактивності, який розкриває ступінь взаємодії між об'єктами, за якого мета досягається інформаційним обміном елементів цієї системи; принцип наочності, що допомагає встановити зв'язок між теорією і практикою шляхом застосування відповідних схем, розроблених презентацій, відео-матеріалів; принцип інноваційності, тобто наявність у моделі елементу фантазії, творчої уяви та принцип продуктивності, що належить до основних факторів забезпечення конкурентоспроможності працівника і свідчить про прогресивний процес його розвитку.

Відповідно до теоретичних положень, викладених у попередніх підрозділах, зауважимо, що формування готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів — це складний і водночас керований процес. У зв'язку з цим виникла потреба в розробці структурно-функціональної моделі процесу формування досліджуваних умінь, яка забезпечувала б поетапне підвищення рівнів сформованості означеного феномена.

Моделювання професійно важливих якостей майбутнього спеціаліста та їхня професійна підготовка в цілому набувають особливої актуальності в умовах сьогодення, створює можливості цілеспрямованого впливу на організацію навчально-виховного процесу [19, с. 33]. Такий підхід отримав назву «педагогічного моделювання» [52, с. 49].

Моделюванню як одному з методів теорії пізнання присвячені праці К. Батороєва, Б. Глинського, Ю. Громико, Є. Нікітіна, В. Штоффа, Г. Щедровицького [9; 12; 70]. Проблема моделювання в педагогіці широко висвітлювалась у працях багатьох авторів, зокрема таких як Ю. Бабанський, Б. Гершунський, А. Дахін, Е. Заір-Бек, І. Зязюн, Л. Ітельсон, Г. Ковальчук, Т. Машарова, Н. Михайлова, Г. Монахова, Г. Муравйова [2; 15; 16; 40; 42] та ін. Моделювання як метод педагогічного дослідження детально розглядалося в працях С. Гончаренка, Н. Кузьміної, М. Фіцули [11; 64].

Особливого поширення метод моделювання набув у педагогічних дослідженнях як частина спеціально організованого комплексу наукових досліджень, спрямованих на отримання достовірної інформації про розвиток відповідних педагогічних об'єктів [10, с. 29].

Сутність моделювання полягає у заміщенні досліджуваного об'єкта іншим, спеціально для цього створеним — моделлю [24, с. 310]. Більшість сучасних дослідників під моделлю розуміють уявну або матеріально реалізовану (обрану) систему, яка відображає або заміщує об'єкт дослідження, перебуваючи з ним у стосунках відповідності, але не тотожності, і здатна замінити його таким чином, що її вивчення стає засобом отримання знань про суттєві особливості досліджуваного об'єкта або отримання додаткової інформації про нього [140; 38; 43; 54].

До використання методу моделювання при вивченні особливостей професійної підготовки фахівця туристичної сфери звертались у своїх наукових працях такі вітчизняні дослідники, як А. Конох, Л. Лук'янова, В. Федорченко, Н. Фоменко, Н. Хмілярчук.

Одна з перших моделей професійної підготовки менеджера туристичної індустрії була розроблена Л.Г. Лук'яною і розвинена нею в подальшому у

роботі «Освіта в туризмі» [34]. Метою розробки моделі дослідниця визначила перегляд цілей вищої освіти на основі гуманоцентрованого особистісно-аксіологічного підходу, що забезпечує реалізацію концепції гуманізації туристичної освіти, детермінантою якої є здійснення потреб особистості у інтелектуальному, культурному та моральному розвитку, формуванні у неї життєво важливих цінностей.

Спираючись на аналіз процедури моделювання, наведений у вище зазначених працях, ми визначили етапи створення моделі професійної підготовки фахівця:

- входження в проблему, вибір об'єкта та методологічних основ для моделювання.
- постановка мети, визначення наукових підходів та принципів моделювання.
- побудова системи наскрізних компонентів максимально повної функціональної структури.
- змістова інтерпретація результатів моделювання.

Запропоновану інтегративну модель (рис. 2.6) ми розглядаємо як теоретичний конструкт процесу підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів, який складається із взаємопов'язаних структурних компонентів, спрямованих на формування умінь і навичок студентів: *цілемотиваційний* (забезпечення високого рівня підготовки майбутнього менеджера туризму до інвестиційної діяльності, усвідомлення студентом необхідності розробляти інвестиційну стратегію підприємства), *змістовний* (фундаментальні знання сучасних концепцій інвестиційного менеджменту, сутності, змісту, форм, методів та технологій діяльності менеджера туризму в інвестиційній сфері, теорії та методики проектування як виду професійної діяльності), *операційно-діяльнісний* (базові та професійно орієнтовані вміння та навички, зокрема: визначення інвестиційного туристичного потенціалу обраного регіону, алгоритм бізнес-проектування, складання технічної документації щодо реалізації проектів).

Мета професійної підготовки – забезпечення високого рівня готовності майбутнього менеджера туризму до реалізації інвестиційних проектів

НАУКОВІ ПІДХОДИ:
системний, технологічний, діяльнісний, особистісно-орієнтований, практико-орієнтований, продуктивний

ПРИНЦИПИ:
системності розвитку, суб'єктності, інтерактивності, наочності, продуктивності, інноваційності

Структурні компоненти підготовки

Цілемотиваційний

Змістовний

Операційно-діяльнісний

Усвідомлення необхідності розробки інвестиційної стратегії підприємства

Теоретичні знання щодо сутності інвестиційної діяльності в туристичній сфері та алгоритму інвестиційного проектування

Уміння оцінювати ефективність інвестиційних проектів, навички бізнес-планування

Педагогічні умови підготовки

Професійно-орієнтовані дисципліни; спецкурс; індивідуально-групова робота; виробнича практика

Форми та методи підготовки

Результат – готовність студентів до реалізації інвестиційних проектів

Мотиваційно-особистісний

Змістово-когнітивний

Діяльнісно-практичний

Технологія підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів

Рис. 2.6. Модель підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів

Джерело: авторський проект

Цілемотиваційний компонент моделі включає мету і завдання професійної підготовки майбутнього менеджера туризму у сфері інвестування. Мету підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до інвестиційної діяльності визначаємо як формування професійної готовності майбутнього фахівця до зазначеного виду діяльності.

Якщо конкретизувати мету підготовки, то вона полягає, по-перше, у формуванні у майбутніх менеджерів туризму спрямованості на творчу проектну діяльність; по-друге, в оволодінні студентами професійними знаннями, необхідними для здійснення цього виду діяльності; по-третє, у набутті практичних умінь та навичок інвестування. Однак, у першу чергу, ефективне здійснення підготовки студентів до інвестиційної діяльності передбачає актуалізацію мотиваційної складової професійного становлення особистості.

Змістовний компонент визначений змістом готовності майбутнього менеджера туризму до інвестиційної діяльності та базується на методичних та спеціальних знаннях, які розкривають основи та особливості процесу дослідження інвестиційних ресурсів регіону та алгоритму інвестиційного проектування. Цей компонент включає професійно спрямований навчальний матеріал, що містить інформацію про теоретичні засади та методичні інструментарії в інвестуванні, інвестиційний туристичний ринок, інвестиційні ресурси підприємств, інноваційну та інвестиційну стратегію організації.

Операційно-діяльнісний компонент спрямований на здобуття студентами вмінь і навичок застосовувати систему економічних показників для характеристики інвестиційного процесу на туристичному підприємстві, застосовувати методи вивчення та аналізу кон'юнктури інвестиційного туристичного ринку, аналізувати та оцінювати інвестиційну привабливість об'єктів ринку інвестицій, проводити оцінку інвестиційного портфелю капітальних інвестицій.

Усі компоненти моделі спрямовані на формування готовності студента до реалізації інвестиційних проектів. У структурі готовності ми виокремили мотиваційно-особистісний, змістово-когнітивний та діяльнісно-практичний компоненти (див. підрозділ 1.2), які у своїй сукупності забезпечують позитивну

мотивацію, високий рівень знань та вмінь студента у сфері інвестування, формування в нього досвіду здійснення цього виду фахової діяльності.

Отже, структурно-функціональна модель формування готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів, реалізована на основі проаналізованих вище підходів і принципів, дозволить нам спрогнозувати майбутній результат і спланувати хід діяльності задля його досягнення; наочно продемонструє для всіх учасників навчального процесу структуру створюваного об'єкта, слугуватиме критерієм оцінювання результатів усіх циклів діяльності, які входять до процесу формування досліджуваних умінь, що базуються на визначених критеріях, умовах і технології їхнього формування.

Розроблена модель ґрунтується на технології підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів, детальний зміст якої представлено у наступному підрозділі.

Висновки до другого розділу

Дослідження організаційно-методичних умов інвестиційної підготовки майбутніх менеджерів туризму дозволило зробити такі висновки.

1. У ході дослідження було визначено такі педагогічні умови: актуалізація і розвиток у студентів позитивної професійної мотивації до навчання інвестиційної діяльності; доповнення змісту навчальних дисциплін інформацією щодо інвестування в туризмі та механізму інвестиційного проектування; спрямування форм і методів організації пізнавальної діяльності студентів на усвідомлення специфіки майбутньої професійної діяльності. Форми навчання являють собою цілеспрямовану, чітко організовану, змістовно насичену та методично оснащену систему: пізнавального та виховного спілкування; взаємодії; відносин викладача та студента. Результатом такої взаємодії є: професійне вдосконалення педагога; засвоєння майбутніми студентами знань, умінь і навичок у сфері інвестиційної діяльності, розвиток моральних якостей студентів.

Ефективність освітнього процесу в системі вищої освіти з професійно-туристичної підготовки майбутніх менеджерів туризму реалізується за рахунок використання інтерактивних методів навчання, що значно актуалізують мотиви професійної діяльності та збагачують досвід самостійної діяльності та особистої відповідальності студентів.

2. Для оцінки готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів було обрано мотиваційний, когнітивний (пізнавальний) та процесуальний (організаційний) критерії, що відповідно були розроблені за параметрами мотиваційно-особистісного, змістово-когнітивного та діяльнісно-практичного компонентів готовності майбутніх фахівців сфери туризму до зазначеного виду діяльності. Показниками *мотиваційного* критерію були: особистісне переконання в необхідності оволодіння знаннями й навичками щодо інвестиційного менеджменту; прагнення до набуття нових знань та практичних навичок з метою їхнього подальшого застосування в професійній діяльності; інтерес до організації інвестиційної діяльності та бізнес-проектування;

когнітивного —знання про інвестиційні ресурси регіону; здатність досліджувати інвестиційний потенціал території та визначати перспективні напрямки залучення інвестицій; знання алгоритму бізнес-проекування; *процесуального* —здатність обробляти та інтерпретувати з використанням базових знань дані, необхідні для здійснення проектної діяльності у туризмі; здатність застосовувати творчий підхід до процесу пошуку альтернативних джерел фінансування; здатність використати отримані знання під час організаційно-технічної та виробничої практик.

Було визначено три рівні готовності майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів: високий, середній та низький. Додані детальні критерії кожного з них.

3. Результати пілотажного експерименту засвідчили необхідність покращення наявного процесу підготовки майбутніх фахівців сфери туризму з інвестиційної діяльності. Проведене анкетування та опитування менеджерів туристичних агенцій регіону дозволило виявити відношення практиків з туризму до процесу інвестиційного проектування. Аналіз анкет та тестових завдань, виконаних студентами випускних курсів, які навчалися за спеціальністю «Туризм», надав можливість оцінити рівень сформованості мотивації, визначити наявний рівень знань з інвестиційного менеджменту та механізму інвестиційного проектування у майбутніх фахівців сфери туризму. Здійснений аналіз галузевого стандарту «Туризм», навчальних планів ВНЗ та пакетів навчально-методичного комплексу з окремих дисциплін підтвердив недостатню спрямованість професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму на формування готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів у професійній діяльності.

Вивчення стану готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів на етапі констатувального експерименту дало змогу встановити слабку розвиненість у майбутніх фахівців сфери туризму мотиваційних настанов, відсутність глибоких системних знань про зміст проектної діяльності, а також вмінь та навичок проектувати. Отже, отримані на початку дослідно-експериментальної роботи результати підтвердили доцільність розробки

відповідної моделі та технології підготовки студентів до реалізації інвестиційних проектів.

4. Для визначення структури процесу підготовки до проектування розроблено модель підготовки майбутнього фахівця сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів, яка становить цілісність взаємопов'язаних структурних складників (цілемотиваційного, змістовного, операційно-діяльнісного, результативного), спрямованих на формування готовності студента до створення інвестиційних проектів.

Запропоновану модель ми розглядаємо як теоретичне підґрунтя процесу підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів, що становить цілісність взаємопов'язаних структурних складників, спрямованих на формування готовності студентів до створення і реалізації інвестиційних проектів. Серед них ми виділили наступні: цілемотиваційного (забезпечення високого рівня підготовки майбутнього менеджера туризму до інвестиційної діяльності, усвідомлення студентом необхідності розробляти інвестиційну стратегію підприємства), змістовний (фундаментальні знання сучасних концепцій інвестиційного менеджменту, сутності, змісту, форм, методів та технологій діяльності менеджера туризму в інвестиційній сфері, теорії та методики проектування як виду професійної діяльності), операційно-діяльнісний (базові та професійно орієнтовані вміння та навички, зокрема: визначення інвестиційного туристичного потенціалу обраного регіону, алгоритм бізнес-проектування, складання технічної документації щодо реалізації проектів), результативний, що передбачає досягнення студентами відповідного рівня готовності до здійснення реалізації інвестиційних проектів.

Список використаних джерел до другого розділу

1. Андрущенко В. П. Світанок Європи: проблема формування нового учителя для об'єднаної Європи XXI століття : монографія / В. П. Андрущенко. – 3-тє вид. – Київ : Знання України, 2015. – 1099 с.
2. Бабанский Ю. К. Избранные педагогические труды / сост. М. Ю. Бабанский; Акад. пед. наук СССР. – Москва : Педагогика, 1989. – 558 с.
3. Батышев С.Я. Блочно-модульное обучение / С.Я. Батышев. – Москва : Педагогика, 1997. – 258 с.
4. Безпалько О. В. Формування готовності студентів педвузу до проектування організаційних форм виховної діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки» / Безпалько Ольга Володимирівна; Нац. пед. ун-т. ім. М. П. Драгоманова – Київ, 1998. – 17 с.
5. Бондар В. І. Теоретичні основи і технологія педагогічного аналізу: управлінський аспект: навч. посіб. / В. І. Бондар. – Київ: УДПУ, 1996. – 66 с.
6. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи : підруч. за модульно-рейтинговою системою навчання для студ. магістр. / С. С. Вітвицька. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006.– 384 с.
7. Вовк Л. П. Історія освіти дорослих в Україні: нариси / Л. П. Вовк. – Київ: УДПУ, 1994. – 228 с.
8. Вовк Л. П. Педагогічна традиція у системі освітніх інновацій / Л. П. Вовк // Пульсар: наук.-практ. журн. – 2000. – № 9. – С. 10–15.
9. Глинский Б. А. Моделирование и когнитивные репрезентации / Б. А. Глинский, О. Е. Баксанский; Рос. акад. наук. – Москва: Альтекс, 2000. – 147 с.
10. Глузман А. В. Университетское педагогическое образование: опыт системного исследования / А. В. Глузман. – Киев: Просвита, 1997. – 312 с.
11. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – Київ: Либідь, 1997. – 376 с.

12. Громыко Ю. В. Проектное сознание: руководство по программированию и проектированию в образовании для системного стратегического управления / Ю. В. Громыко; предисл. Н. Г. Алексеева. – Москва: Пайдейя, 2001. – 551 с.
13. Жалдак М. І. Теорія ймовірностей і математична статистика: підруч. для студ. фіз.-матем. та інформ. спец. педаг. ун-т. / М. І. Жалдак, Н. М. Кузьміна, Г. О. Михалін. – вид. 3, переробл. і доп. – Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015 – 705 с.
14. Заир-Бек Е. С. Теоретические основы обучения педагогическому проектированию: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Заир-Бек Елена Сергеевна; Рос. гос. пед. ун-т. им. А. И. Герцина. – Санкт-Петербург, 1995. – 35 с.
15. Заир–Бек Е. С. Теоретические основы обучения педагогическому проектированию: дис. ... д-ра.пед. наук: 13.00.01. / Заир-Бек Елена Сергеевна; Рос.гос. пед. ун-т. им. А. И. Герцина. – Санкт-Петербург, 1995. – 410 с.
16. Зязюн І. А. Учитель у вимірах епох і цивілізацій / І. А. Зязюн// Мистецтво та освіта: наук.-метод. журн. – 2008. – № 3. – С. 9–15.
17. Інвестиційний та інноваційний менеджмент: тести, творчі та ситуаційні завдання для практичних занять та самостійної роботи студентів спеціальності 7.050201, 8.050201 «Менеджмент організацій» / уклад. Т. О. Скрипко [та ін.]. – Львів: Вид-во Львівської комерційної академії, 2005. – 120 с.
18. Каверіна О. Г. Інтегративний підхід до формування готовності студентів вищих технічних навчальних закладів до професійної комунікації: теоретико-методологічний аспект: монографія / О. Г. Каверіна; за ред. П. В. Стефаненко; МОН України. АПН України. Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – Донецьк : ООО Фирма Друк-Инфо, 2009. – 275 с.
19. Кириленко Н. М. Системне застосування комп'ютерних дидактичних ігор із використанням інтерактивних технологій / Н. М. Кириленко // Вища освіта України: вища освіта України в контексті інтеграції до

- європейського освітнього простору: в 5 т. : теорет. та наук.-метод. часоп. / Ін-т вищої освіти Нац. акад. пед. наук України. – Київ, 2008. – Т. 5(12), Дод. 3. – С. 248–253.
20. Кобзова С. М. Професійна підготовка фахівців сфери туризму до проектування регіональних маршрутів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної діяльності» / Кобзова Світлана Миколаївна; Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – Луганськ, 2012. – 20 с.
  21. Ковальчук Г. О. Активізація навчання в економічній освіті: навч. посіб. / Г. О. Ковальчук – 2-е вид., доп. – Київ: КНЕУ, 2003. – 298 с.
  22. Козаков В. А. Самостоятельная работы студентов и ее информационно-методическое обеспечение / В. А. Козаков. – Київ: Вища школа, 1990. – 248 с.
  23. Колесникова И. А. Педагогическое проектирование: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. завед. / И. А. Колесникова, М. П. Горчакова-Сибирская; под ред. В. А. Слостенина, И. А. Колесниковой. – 3-е изд., стер. – Москва: Академия, 2008. – 288 с.
  24. Колеснікова Є. Б. Синергетика як інноваційний метод у сучасній освіті // Соціальна педагогіка: теорія та практика: наук.-метод. журн. 2014. № 1. С. 4–9.
  25. Конох А. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців із спортивно-оздоровчого туризму : монографія / А. П. Конох. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2006. – 456 с.
  26. Коптышок Б. А. Инвестиционные проекты / Б. А. Коптышок. – Санкт-Петербург: Питер, 2015. –126 с.
  27. Корнетов Г. Б. Парадигмы базовых моделей образовательного процесса / Г. Б. Корнетов // Педагогика: журн. – 1999. – № 3. – С. 43–49.
  28. Король О. Підготовка кадрів для туристичних підприємств і організацій: світовий досвід і сучасний стан в Україні та Чернівецькій області / О. Король, І. Бойко // Туристично-краєзнавчі дослідження: зб. наук. ст. – Київ: ФПУ, 2005. – Вип. 6 – С. 427–433.

29. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень. – Київ: Грамота, 2005. – 448 с.
30. Левитов Н. Д. О психических состояниях человека / Н. Д. Левитов. – Москва: Просвещение, 1964. – 344 с.
31. Леонтьев А. Н. Деятельность, сознание, личность / А. Н. Леонтьев. – Москва: Смысл; Академия, 2004. – 352 с.
32. Лігоцький А. О. Теоретичні основи проектування сучасних освітніх систем / А. О. Лігоцький; АПН України, Ін-т пед. і псих. проф. освіти. – Київ: Техніка, 1997. – 210 с.
33. Лозова В. Теоретичні основи виховання і навчання: навч. посіб./ В. Лозова, Г. Троцько. – Харків, 2002. – 401 с.
34. Лук'янова Л. Г. Освіта в туризмі: навч.-метод. посіб. / Л. Г. Лук'янова. – Київ: Вища школа, 2008. – 719 с.
35. Макарова Л. С. Подготовка специалистов историко-краеведческого профиля для сферы туризма в региональной системе образования: дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Макарова Любовь Семеновна; Рос. межнар. акад. туриз. Минобразования РФ. – Сходня, 2000. – 176 с.
36. Малахова И. А. Использование метода проектов в допрофессиональной подготовке учащихся профильных туристских классов: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Малахова Ирина Алексеевна; Рос. межнар. акад. туриз. – Москва, 2003. – 148 с.
37. Малая В. В. Метод проектов как средство развития творческих способностей студентов туристского вуза: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования» / Малая Вера Васильевна; Рос. межнар. акад. туриз. – Москва, 2003. – 147 с.
38. Масюкова Н. А. Проектирование в образовании: монография / Н. А. Масюкова. – Минск: М-во образования Респ. Беларусь, Нац. ин-т образования, 1999. – 287 с.

39. Методика навчання та наукових досліджень у вищій школі: навч. посіб.
/ С. У. Гончаренко, П. М. Олійник, В. К. Федорченко [та ін.]; за ред.:
С. У. Гончаренка, П. М. Олійника. – Київ : Вища школа, 2003. – 323 с.
40. Михайлова Е. А. Кейс и кейс метод: общие понятия / Е. А. Михайлова // Маркетинг. – 1999. – № 1. – С. 109–117.
41. Мокляк А. В. Туристські ресурси для потреб іноземного туризму в Україні (в контексті українсько-польських туристичних зв'язків): автореф. дис. ... канд. геогр. наук: спец. 11.00.02 «Економічна та соціальна географія» / Мокляк Анджей Володимирович; Київ. нац. ун-т. ім. Т. Шевченка. – Київ, 2004. – 17 с.
42. Муравьев А. И. Теория экономического анализа: проблемы и решения / А. И. Муравйов. – Москва: Финансы и статистика, 2008. – 490 с.
43. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования / Е. Полат, М. Бухаркина, М. Моисеева, А. Петров; под ред. Е. Полат. – Москва: Академия, 2000. – 271 с.
44. Обозний В. В. Краєзнавча підготовка менеджерів туризму в умовах педагогічного університету: монографія / В. В. Обозний. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – 204 с.
45. Овчарук О. В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / О. В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / під заг. ред. О. В. Овчарук. – Київ: К.І.С., 2004. – С. 5–14.
46. Ортинський В. Л. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. Л. Ортинський. – Київ: Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
47. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська [та ін.]; за заг. ред. О. М. Пехоти. – Київ: А.С.К., 2002. – 255 с.
48. Осецький В. Л. Інвестиції та інновації: проблеми теорії і практики: [монографія] / В. Л. Осецький. – Київ: ІАЕ УААН, 2015. – 412 с.
49. Педагогическая энциклопедия: актуальные проблемы современной

- педагогіки / под ред.: Н. Н. Тулькибаевой. – Москва: Издат. дом «Восток», 2003. – 274 с.
50. Педагогіка туризму: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. В. К. Федорченка, Н. А. Фоменко, М. І. Скрипник, Г. С. Цехмістрової. – Київ: Слово, 2004. – 296 с.
51. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. – Київ: Педагогічна думка, 2001. – 515 с.
52. Педагогічні технології: навч. посіб. для вузів / О. С. Падалка, А. С. Нісімчук, І. О. Смолюк, О. Т. Шпак. – Київ: Українська енциклопедія, 1995. – 253 с.
53. Покась В. П. Педагогічне управління професійним самовизначенням учнівської молоді: метод. посіб. / В. П. Покась, І. Д. Бех, В. М. Мадзігон. – Київ: АПН України, 2001. – 153 с.
54. Полат Е. С. Метод проектов: история и теория вопроса / Е. С. Полат // Школьные технологии. – 2006. – № 6. – С. 43–47.
55. Савчук В. Анализ и разработка инвестиционных проектов: учеб.пособ. / В. Савчук. – Москва: Дело, 2009 – 304 с.
56. Садовский В. Н. Основания общей теории систем логико-методологический анализ / В. Н. Садовский. – Москва: Наука, 1984. – 220 с.
57. Ситуационный анализ или анатомия кейс-метода / под ред. Ю. П. Сурмина. – Киев: Центр инноваций и развития, 2002. – 286 с.
58. Сластенин В. А. Педагогика: учеб. пособ. для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов; под ред. В. А. Сластенина. – 3-е изд., стереотип. – Москва: Издательский центр «Академия», 2004. – 576 с.
59. Сластенин В. А. Психология и педагогіка: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / В. А. Сластенин, В. П. Каширин. – 3-е изд., стереотип. – Москва: Издательский центр «Академия», 2004. – 480 с.
60. Смолянинова О. Г. Дидактические возможности метода case study в обучении студентов [Электронный ресурс] / О. Г. Смолянинова //

- Гуманитарный вестник. – Красноярск: Краснояр. гос. ун-т, 2000. –
Режим доступа к изд.: [http:// ipps.institute.sfu-kras.ru/node/51](http://ipps.institute.sfu-kras.ru/node/51).
61. Федорченко В. К. Оновлення змісту професійного навчання фахівців туристичного профілю / В. К. Федорченко // Наукові записки НДПУ ім. М. Гоголя. – 2003. – № 3. – С. 39–44.
  62. Федорченко В. К. Підготовка фахівців для сфери туризму: теоретичні і методологічні аспекти: монографія / В. К. Федорченко. – Київ: Вища школа, 2002. – 350 с.
  63. Философский энциклопедический словарь / гл. ред.: Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. – Москва: Советская энциклопедия, 1989. – 948 с.
  64. Фіцула М. М. Педагогіка: посіб. / М. М. Фіцула. – Київ: Академія, 2006. – 312 с.
  65. Чепан В. И. Туристская экспедиция как средство развития исследовательской деятельности учащихся: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 «Теория и методика профессионального образования»/ Чепан Владимир Иванович; Рос. межнар. акад. туриз. – Москва, 2003. – 135 с.
  66. Чернилевский Д. В. Дидактические технологии в высшей школе: учеб. пособ. для студ. вузов, обучающихся по пед. специальностям, магистрантов, аспирантов и слушателей системы доп. проф. образования / Д. В. Чернилевский. – Москва: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 436 с.
  67. Шапран О. І. Організація інноваційної діяльності в закладах освіти: навч. посіб./ О. І. Шапран.– Переяслав-Хмельницький, 2011. – 174 с.
  68. Шапран Ю. П. Теоретико-методичні засади професійної підготовки майбутніх учителів-біологів в умовах інноваційного освітнього середовища: дис. ... д-ра пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»/ Шапран Юрій Петрович; Нац. пед.. ун-т. ім. М. П. Драгоманова. – Київ, 2010. – 385 с.
  69. Школа І. М. Розвиток туристичного бізнесу регіону: навч. посіб. / за ред.: І. М. Школи. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2003. – 662 с.

70. Щедровицкий Г. П. Автоматизация проектирования и задачи развития проектировочной деятельности / Г. П. Щедровицкий // Избранные труды / Г. П. Щедровицкий. – Москва: Шк. Культ. Полит., 1995. – С. 401–436.
71. Ackerman T. Influence of integration and diversity on the investment process / by T Ackerman. – UK : Elsevier, 2012. – 322 p.
72. Bernstein P. Investment management / by P. Bernstein. – USA, Sauthampton: WIT press, 2007. – 366 p.
73. Jayawardena Ch. Tourism and hospitality education and training in the Caribbean / edited by Chandana Jayawardena; with a foreword by Pr. Rex Nettleford. – Kingston : University of the West Indies Press, 2012. – 374 p.

РОЗДІЛ 3

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИМУ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

3.1. Експериментальна технологія підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів

Туристична освіта в Україні є складовою загальнопедагогічного освітнього процесу. Надаючи однакові можливості всім членам суспільства здобувати освіту, суспільство повинно мати гарантію сумлінного використання цих можливостей для якісного і повного задоволення зазначених потреб. Реалізація цієї гарантії базується на використанні державою стандартів вищої освіти як нормативної бази функціонування системи вищої освіти [26].

Постановою Кабінету Міністрів України від 13.12. 2006 року № 1719 зі змінами від 29.04.2015 р. № 266«Про перелік напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра» у галузі знань 24«Сфера обслуговування» визначений окремий напрям підготовки бакалаврів 242«Туризм» [27].

Зміст навчання у ВНЗ за напрямом туристичного менеджменту знаходить відображення, з одного боку —у навчальному плані, що включає цикли предметів як обов'язкових (в тому числі —з гуманітарної підготовки, природничо-наукової та загальноекономічної підготовки, професійно-орієнтованої підготовки), так і додаткових або факультативних (цикли дисциплін самостійного вибору вищого навчального закладу та вільного вибору студента). З іншого боку, він конкретизується навчальними програмами з кожного предмета, так би мовити «технологічно» [37, с. 142]. В програмах зазначається рекомендована для засвоєння змісту предмету навчальна література, зокрема —підручники та посібники, а також інші джерела. Навчальні плани цілком слушно вважають стратегією, а навчальні програми —тактикою навчального процесу.

В основному, саме блоки вибіркових дисциплін навчальних планів вищих навчальних закладів формуються з урахуванням спеціалізації фахівців і особливостей змісту їхнього навчання та складають варіативну частину стандартів їхньої підготовки. Тому в даному дослідженні ми намагалися розширити навчально-методичне забезпечення підготовки фахівця туризму, адже менеджерський напрям зорієнтований на підготовку студентів переважно на технологічних аспектах: від виконання суто технічної роботи до частково управлінських функцій в організації. Для того щоб збільшити спектр виконуваних функцій, нами було розроблено варіативну частину підготовки майбутніх менеджерів туризму — інвестиційну.

Структура комплексної інвестиційної підготовки майбутніх менеджерів туризму зображена на рис. 3.1.

Рис. 3.1. Комплексна інвестиційна підготовка майбутніх менеджерів туризму

На основі теоретичних і практичних аспектів дослідженої нами проблеми ми запропонували технологію підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів, яку розглядаємо як особливу організацію навчального процесу, яка спрямована на гарантоване досягнення запланованого результату — формування готовності студентів до реалізації інвестиційних

проектів.

При формуванні цієї технології за теоретико-методологічну базу були взяті такі теорії: поетапного формування розумових дій (П. Гальперін, Н. Талізін, М. Волович), модульного навчання (П. Третьяков, І. Сенновський, М. Чошанов), інтеграції в освіті, моделі інтеграції змісту навчальних дисциплін та технології концентрованого навчання), які вирішують проблему невідповідності обсягу знань кількості часу, відведеного на їхнє вивчення; теорії на основі ефективного управління та організації навчального процесу (технологія програмованого навчання), які підтверджують, що ефективність процесу навчання більшою мірою залежить від поєднання різних організаційних форм навчання; педагогічні технології на основі активізації та інтенсифікації діяльності тих, хто навчається (технологія сучасного проектного навчання, інтерактивні технології), у яких цілі та засоби активізації стають основою ефективності результатів.

Окрім цього, у системі підготовки студентів до реалізації інвестиційних проектів ми визначили найбільш значущі вимоги до професійної готовності майбутнього фахівця сфери туризму. Отже, щоб досягти високого рівня готовності студентів до інвестиційної діяльності, вони повинні знати:

- інвестиційний понятійний апарат, який використовується в туристичній практиці;
- сучасні тенденції та особливості національного і світового інвестиційного ринку;
- нормативно-правові аспекти здійснення інвестиційної діяльності;
- особливості управління фінансовими інвестиціями;
- механізм функціонування інвестиційного ринку;
- специфіку інвестиційних ризиків;
- методи та інструменти інвестиційного управління туристичним бізнесом.

Отже, на підставі попередніх досліджень науковців та висунутих нами принципів та вимог до системи підготовки у вищих навчальних закладах як керівних положень щодо реалізації знання про мету, сутність, зміст і структуру підготовки на практиці, ми спроектували технологію професійної підготовки

майбутнього менеджера з туризму, спрямовану на забезпечення високого рівня готовності студентів до інвестиційної діяльності. Технологія підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів відображена у таблиці 3.1.

Її структурними складовими були визначені зміст, форми, методи й педагогічні умови професійної підготовки студентів до інвестиційної діяльності.

Метою розробленої технології підготовки є забезпечення високого рівня готовності майбутнього фахівця сфери туризму реалізації інвестиційних проектів.

Цільові орієнтації:

- скорочення розриву між збільшенням обсягу навчальної інформації та обмеженістю часу підготовки;
- активізація пізнавальних інтересів студентів за рахунок загального бачення перспективи та необхідності вміти управляти інвестиційним процесом;
- прискорення навчального процесу за рахунок концентрації інформації та використання під час підготовки студентів алгоритму інвестиційного проектування;
- ефективне засвоєння знань, формування вмінь та навичок.

Технологія підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів

Мета професійної підготовки — забезпечення високого рівня готовності майбутнього фахівця сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів							
Педагогічні умови	Технологія	Компоненти готовності		Етапи, зміст діяльності	Дисципліни	Форми та методи	
1. Актуалізація і розвиток у студентів позитивної професійної мотивації до навчання інвестиційної діяльності		Мотиваційно-особистісний			1 етап (Діагностичний) Визначення наявного рівня знань, умінь та навичок студентів щодо інвестиційної діяльності	«Економіка туризму»; «Ціноутворення в туризмі»; «Основи підприємницької діяльності»	- анкетування; - тестування; - карта самооцінки; - перевірне завдання
2. Зміна форм і методів, застосування інноваційних методів навчання			Змістово-когнітивний		2 етап (Змістово-підготовчий) Формування нових умінь і навичок в процесі вивчення нового спецкурсу «Інвестиційний менеджмент в туризмі»	В дисципліні «Економіка туризму» застосовані окремі теми зі спецкурсу «Інвестиційний менеджмент в туризмі».	- лекції; - практичні заняття; тематичні дискусії з відеомодулями; - метод кейсів; - творче завдання; - перевірні завдання
3. Розробка та впровадження індивідуально-диференційованих, особистісно-орієнтованих навчально-дослідних завдань			Діяльнісно-практичний	3 етап (Індивідуально-груповий) Передбачає роботу викладача із студентами різного рівня підготовки в умовах аудиторного і позааудиторного навчання	«Організація сфери туристської діяльності», «Інвестиційний менеджмент в туризмі»	- написання курсових робіт; - написання наукових публікацій	

Продовження табл. 3.1.

4. Скорочення аудиторного навантаження та збільшення часу на самостійну роботу студента				4 етап (Навчально-практичний) Формування практичних умінь та навичок здійснювати інвестиційну діяльність	«Інвестиційний менеджмент в туризмі»; виробнича практика	- метод проектів; - проходження практики
Результат —готовність студента до реалізації інвестиційних проектів						

Джерело: розроблено автором

У межах технології ми визначили чотири етапи підготовки студентів до реалізації інвестиційних проектів. Кожен з етапів передбачав перехід на більш високий рівень готовності студентів до професійної діяльності. Розглянемо кожний з визначених етапів.

Підготовка студентів була здійснена згідно з метою готовності майбутніх фахівців у сфері туризму до реалізації інвестиційних проектів, а цілі конкретних етапів технології відображали формування та засвоєння студентами відповідних компонентів готовності.

На першому (діагностичному) етапі впровадження технології підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів був встановлений наявний рівень знань, умінь та навичок студентів щодо інвестиційної діяльності.

Для викладачів реалізація мети цього етапу передбачала попередню підготовчу роботу в аспекті добору відповідних засобів для визначення наявного рівня готовності студентів до зазначеного виду діяльності. Отримані результати дозволили відповідним чином скорегувати зміст підготовки, визначити доцільність використання певних форм, методів та засобів у процесі підготовки студентів до проектної діяльності та педагогічних умов, які забезпечують ефективність такої підготовки.

Діяльність студентів на цьому етапі полягала у виконанні комплексу діагностичних завдань (заповнення карти самооцінки, анкети, виконання тестових та відповідних перевірних завдань, приклади яких наведені в Додатку Е (Документи Е.3 – Е.6) під час вивчення таких предметів, як «Економіка туризму», «Організація підприємницької діяльності», «Технологія туристичної діяльності».

Так, базовою дисципліною для проведення експерименту став курс «Економіка туризму», що вивчається на третьому курсі. У ході дослідження цей фаховий курс було доповнено такими темами:

- Інвестиційні ресурси в туризмі
- Алгоритм бізнес-планування інвестиційного проекту.
- Технологія партнерських відносин в інвестиційній діяльності.
- Особливості складання технологічної документації для нового проекту та ін.

У таблиці 3.2 відображено основні теми курсу «Економіка туризму», у межах якого було проведено дослідно-експериментальну роботу зі студентами третіх курсів і який дозволив узагальнити та доповнити отримані студентами знання про основні економічні закони в туризмі та механізм економічного функціонування туристичних підприємств.

Таблиця 3.2

Основні теми курсу «Економіка туризму»

Тема	Форми і методи проведення
Тема 1. Ресурсне забезпечення суб'єктів економіки туризму.	лекції, практичні заняття, творчі завдання
Тема 2. Основи економіко-правової організації діяльності туристичних підприємств.	лекції, практичні заняття, проекти
Тема 3. Матеріально-технічна база туризму.	лекції, практичні заняття
Тема 4. Формування фінансових ресурсів на туристичних підприємствах.	лекції, практичні заняття
Тема 5. Оподаткування та інвестування в туризмі.	мультимедійні лекції, практичні заняття, екскурсії, круглі столи

Вивчення основних економічних законів функціонування туристичних підприємств—це та основа, на базі якої спеціаліст у галузі туризму будуватиме свою професійну діяльність у межах ринку внутрішнього та в'їзного туризму.

Дисципліна «Ціноутворення в туризмі» (вивчається на четвертому курсі) дала також можливість реалізувати програму першого етапу технології підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів. Навчальний матеріал, який повинні були засвоїти студенти, перш за все, стосувався таких базових знань: поняття «інвестиційні ресурси», стратегія і тактика управління цінами підприємств галузі туризму, основні показники оцінки діяльності та особливості формування виробничої програми підприємств галузі туризму, особливості ціноутворення на ринку галузі туризму.

Дисципліна «Організація підприємницької діяльності в туризмі» дала змогу навчити студентів алгоритму бізнес-проектування та сформувати у майбутніх менеджерів відповідні проектні вміння та навички, а саме: визначати організаційно-правову форму організації; розробляти виробничий, фінансовий та збутовий план її роботи; складати технічну документацію тощо. На цьому етапі майбутні фахівці сфери туризму фактично здійснювали так зване «занурення» в технологію професійної діяльності, частково завдяки використанню викладачем новітніх форм підготовки у процесі навчання.

Таким чином, зміст курсів «Економіка туризму», «Ціноутворення в туризмі», «Організація підприємницької діяльності в туризмі» було спрямовано на формування мотиваційно-особистісного компонента готовності майбутніх фахівців сфери туризму до інвестиційної діяльності.

Викладач на цьому етапі підготовки в межах вищеназваних дисциплін повинен не лише навчити майбутніх фахівців сфери туризму проводити комплексну оцінку фінансово-економічної діяльності підприємства, а й сприяти формуванню у студентів мотивації до здійснення інвестиційної діяльності з використанням туристичних ресурсів того чи іншого регіону країни. Практика показала, що основними формами й методами, що доцільно використати у процесі професійної підготовки на другому етапі реалізації технології, стають

творчі завдання, метод проектів, мультимедійні лекції.

Другий (змістово-підготовчий) етап був пов'язаний із розробкою нового спецкурсу «Інвестиційний менеджмент в туризмі». Мета вивчення дисципліни полягала у формуванні знань і навичок із розроблення інвестиційної стратегії підприємств туристичної галузі, аналізу інвестиційної привабливості проектів, методів оцінки їхньої ефективності, ризиків, ліквідності, формування інвестиційного фінансового портфелю та програм реальних інвестицій підприємств.

Навчальна дисципліна базувалася на знаннях студентів, які вони отримали під час раніше вивчених курсів (рис.3.2).

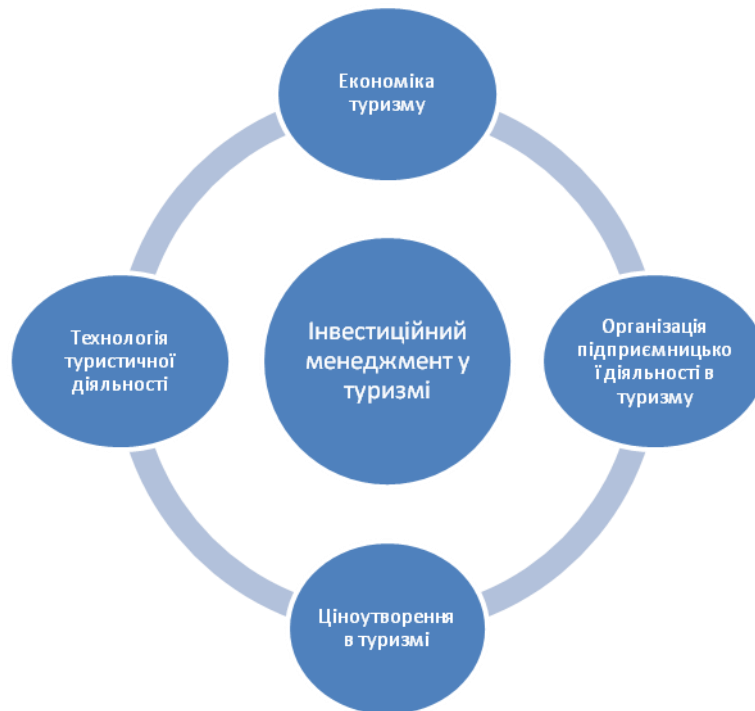

Рис. 3.2. Місце дисципліни у структурно-логічній схемі підготовки майбутнього менеджера туризму до інвестиційної діяльності

Спецкурс спрямований на ознайомлення з поняттям інвестування та формування вмінь розробляти інвестиційні проекти. Під час викладання дисципліни розглядалися: поняттєво-термінологічний апарат інвестиційного менеджменту в туризмі, актуальні проблеми та перспективи інвестування в регіоні, інвестиційний туристичний ринок.

Після вивчення спецкурсу студенти повинні знати:

- інвестиційний понятійний апарат, який використовується в туристичній практиці;
- сучасні тенденції та особливості національного і світового інвестиційного ринку;
- нормативно-правові аспекти здійснення інвестиційної діяльності;
- особливості управління фінансовими інвестиціями;
- механізм функціонування інвестиційного ринку;
- специфіку інвестиційних ризиків;
- методи та інструменти інвестиційного управління туристичним бізнесом.

Після вивчення спецкурсу студенти повинні вміти:

- 1) застосовувати систему економічних показників для характеристики інвестиційного процесу на підприємстві;
- 2) управляти портфелем фінансових інвестицій;
- 3) аналізувати та оцінювати інвестиційну привабливість об'єктів ринку інвестицій;
- 4) мінімізувати ризики інвестиційного портфелю підприємства,
- 5) використовувати методи та шляхи підвищення ефективності ресурсного потенціалу;
- 6) характеризувати основні показники інвестиційної діяльності підприємств туристичної галузі;
- 7) критично оцінювати діючі механізми планування діяльності підприємств, інвестиційні ризики та володіти способами запобігання банкрутству.

Вивчення освітнього рівня студентів є особливо важливим з огляду на те, що навчальна дисципліна повинна дати людині не просто суму знань, умінь та навичок, а сформувати її компетентність. У літературі існують різні підходи до тлумачення поняття «компетентність» (Додаток А, Таблиця А.3).

Набуті знання і вміння забезпечують формування професійних компетенцій у сфері проектної, виробничо-технічної та науково-дослідної діяльності (табл. 3.3).

Професійні компетенції менеджера туризму у сфері інвестування

Вид діяльності	Набуті знання і вміння
Проектна діяльність	<ul style="list-style-type: none"> - володіння теоретичними основами проектування, готовність до застосування основних методів проектування в туризмі; - здатність обробляти та інтерпретувати з використанням базових знань дані, необхідні для здійснення проектної діяльності у туризмі; - здатність самостійно знаходити і використовувати різні джерела інформації за проектом туристичного продукту; - готовність до реалізації проектів у туристичній індустрії
Виробничо-технологічна діяльність	<ul style="list-style-type: none"> - здатність розробляти базові стратегії інвестиційного розвитку туристичних підприємств; - пошук шляхів підвищення ефективності формування ресурсного потенціалу підприємств; - вибір ефективних методів обґрунтування інвестиційної програми підприємств; вміння розробляти плани реалізації туристичного продукту, формування доходу та прибутку.
Науково-дослідна діяльність	<ul style="list-style-type: none"> - здатність знаходити, аналізувати і обробляти науково-технічну інформацію у сфері інвестиційної діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій; - здатність використовувати методи моніторингу інвестиційного ринку; - готовність до застосування прикладних методів дослідницької діяльності в туризмі; - готовність до застосування інноваційних технологій у туристичній діяльності; - володіння культурою мислення, здібність до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановки мети та вибору шляхів її досягнення.

Джерело: розроблено автором

Навчальна дисципліна поділена на два модулі: 1) теоретичні та методичні засади інвестиційного менеджменту в туризмі; 2) фінансово-економічний механізм інвестиційної діяльності підприємств туристичної галузі.

Розроблений нами спецкурс «Інвестиційний менеджмент в туризмі» включав теоретичну й практичну підготовку (загальна кількість годин —90, зокрема: 20 годин лекцій, 20 годин практичних занять, 6 годин — індивідуальна робота, 44 години відведено на самостійну роботу студентів). Робоча навчальна програма спецкурсу, навчально-тематичний план лекцій, практичних робіт, перелік тем, винесених на самостійне опрацювання, й питання до заліку наведено в Додатку 3.

Теми лекцій спецкурсу:

1. Теоретичні основи інвестиційного менеджменту в туризмі (2 год).
2. Інвестиційний ринок та його оцінка (2 год).
3. Методологія проектування інвестиційної стратегії туристичного підприємства (2 год).
4. Інновації як об'єкт інвестиційної діяльності в туризмі (2 год).
5. Організаційно-правове регулювання взаємодії суб'єктів інвестиційної діяльності (2 год).
6. Управління інвестиційною діяльністю туристичного підприємства (2 год).
7. Управління реальними та фінансовими інвестиціями туристичного підприємства (2 год).
8. Бізнес-планування туристичного інвестиційного проекту (2 год).
9. Основи інвестиційного ризик-менеджменту (2 год).
10. Іноземні інвестиції в Україні (2 год).

Тематика практичних занять включає розгляд таких питань:

1. Теоретичні засади інвестиційної діяльності в туризмі (2 год).
2. Інвестиційний ринок (2 год).
3. Інвестиційні ресурси підприємств (2 год).
4. Управління формуванням інвестиційних ресурсів (2 год).
5. Інновації як об'єкт інвестиційної діяльності в туризмі (2 год).
6. Управління реальними інвестиціями (2 год).
7. Концепція інвестиційного проектування та управління інвестиційними проектами в туризмі (4 год).
8. Управління фінансовими інвестиціями (4 год).

Самостійна робота студентів у процесі вивчення спецкурсу передбачала:

1. Розгляд студентами додаткового матеріалу за такою тематикою: «Вплив іноземних інвестицій на розвиток туристичної інфраструктури регіону»; «Аналіз стратегії розвитку інвестиційного підприємства».

2. Написання рефератів: н-д: «Інвестиційна діяльність в туризмі в Україні та закордоном»; «Оцінка та прогнозування інвестиційної привабливості туристичної галузі».

3. Підготовку доповідей про одного з видатних представників вивчення інвестиційного менеджменту.

4. Підготовку творчої проектної роботи-презентації з використанням можливостей комп'ютерних технологій за темою: «Розробка інвестиційного проекту в туристичній галузі».

Під час навчання за представленою технологією студенти виконували також творчі проектні роботи на тему: «Розробка моделі інвестиційного розвитку в регіоні», що дали їм можливість випробувати вивчений алгоритм на практиці та розробити власний інвестиційний паспорт у межах області. Аналіз цих творчих проектів дозволив визначити рівень засвоєння знань методики інвестиційної діяльності.

Засобами реалізації теоретичних підходів у процесі професійної підготовки студентів до інвестиційної діяльності були різноманітні форми й методи навчання. Добираючи найоптимальніші методи підготовки, ми враховували такі критерії [16; 21; 25]:

- відповідність методів закономірностям та принципам підготовки;
- відповідність методів основним цілям та завданням підготовки на визначеному етапі;
- відповідність методів особливостям змісту підготовки;
- урахування особливостей студентів (психологічних, вікових, рівень підготовки тощо);
- урахування конкретних зовнішніх умов (соціальних, географічних, виробничих тощо);

– урахування можливостей викладача щодо використання різних методів.

Результати впровадження в навчальний процес технології підготовки на другому етапі були визначені під час проведення серед майбутніх менеджерів з туризму відповідних перевірних завдань (Додаток Е, Документ Е.6) та за рейтингом успішності студентів з навчальної дисципліни «Економіка туризму» (Додаток И).

Третій (індивідуально-груповий) етап технології передбачав роботу викладача і студентів у міні-групах та індивідуально.

Згідно з індивідуально-груповою формою навчання викладач займався з групою студентів (по 10–15 осіб), навчальна робота мала індивідуальний характер, оскільки студенти навчалися на різних курсах і були неоднаково підготовлені.

На рис. 3.3 подана структурно-логічна схема послідовності індивідуально-групової роботи студентів для розвитку відповідних умінь і навичок у сфері інвестиційної діяльності.

Рис. 3.3. Структурно-логічна схема індивідуально-групової роботи підготовки студентів до інвестиційної діяльності

Індивідуально-групова робота студентів забезпечувалася такими засобами: навчальними та навчально-методичними посібниками (див. підрозділ

1.1. рис. 1.2.), методичними рекомендаціями (вказівками) (Додаток Ж), а також планом індивідуально-групової роботи (табл. 3.4).

Таблиця 3.4

План індивідуально-групової роботи студентів

Захід	Терміни виконання	Відповідач
Підготовчий етап		
<ul style="list-style-type: none"> – Проведення організаційного засідання зі студентами; – визначення пріоритетних напрямків наукових досліджень членів групи; – ознайомлення з основними методиками наукових досліджень; – ознайомлення з порядком роботи в бібліографічних фондах. 	Третій рік навчання	викладач Герасимчук Л.В.
Основний етап		
<p>1) Робота над курсовими роботами:</p> <ul style="list-style-type: none"> – обговорення напрямку дослідження та обрання теми для курсової роботи; – обговорення результатів бібліографічного пошуку із науковим керівником; – проведення дослідження і узагальнення його результатів, висновки; – оформлення пошуково-дослідницької роботи; – рецензування роботи, захист одержаних результатів. <p>2) Робота над науковими публікаціями:</p> <ul style="list-style-type: none"> - постановка наукової проблеми; - основні (за останній час) дослідження і публікації, на які спирається автор; - формулювання мети статті; 	Четвертий рік навчання	викладач Герасимчук Л.В., студенти індивідуально-групової роботи

<ul style="list-style-type: none"> - виклад змісту власного дослідження; - висновок; - публікація у науковому збірнику. 		
Завершальний етап		
<p>1. Робота над дипломним проектом:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1.1. вибір теми дипломного проекту та його затвердження; 1.2. розробка завдання та складання поетапного плану виконання роботи; 1.3. опрацювання літературних джерел; 1.4. збирання фактичного матеріалу під час переддипломної та виробничої практики; 1.5. написання роботи, подання його на ознайомлення керівнику; 1.6. оформлення роботи; 1.7. захист дипломного проекту на засіданні Державної екзаменаційної комісії. <p>2. Участь студентів у наукових заходах, а саме: конференціях, семінарах, олімпіадах.</p>	<p>П'ятий рік навчання</p>	<p>викладач Герасимчук Л.В., студенти індивідуально- групової роботи</p>

Джерело: розроблено автором

Співвідношення обсягів аудиторних занять, самостійної й індивідуально-групової роботи студентів визначалися з урахуванням специфіки та змісту конкретної навчальної дисципліни, її місця, значення і дидактичної мети в реалізації освітньо-професійної програми. Однією з дисциплін, у межах якої реалізовувався етап індивідуально-групової роботи, була «Організація сфери турпослуг», оскільки у межах цієї програми на четвертому курсі заплановані курсові роботи.

Мета написання курсової роботи з елементами інвестиційного менеджменту полягала у:

- поглибленні знань студентів з актуальних проблем інвестиційної галузі;
- систематизації отриманих теоретичних знань з навчальної дисципліни;

- розвитку умінь самостійного критичного опрацювання наукових джерел;
- формуванні дослідницьких умінь студентів;
- стимулюванні студентів до самостійного наукового пошуку;
- розвитку вміння аналізувати передовий досвід та узагальнювати власні спостереження;
- формуванні вміння практичної реалізації результатів дослідження проблеми в самостійно виконаних розробках.

У процесі роботи над курсовою студент повинен був показати уміння працювати з літературними джерелами, аналізувати та представляти отримані в ході дослідження результати, робити узагальнення та формулювати висновки.

Курсові роботи виконувалися студентами з таких тем:

1. Оцінка інвестиційного розвитку туризму в Міжгірському районі Закарпатської області.
2. Інноваційно-інвестиційний розвиток туристичної діяльності.
3. Моделювання туристичного бізнесу у Полтавській області.
4. Особливості розвитку транспортних подорожей в Україні.
5. Розвиток малого туристичного підприємництва на території ННЦ «Синевир».

Курсова робота відіграла значну роль у розвитку навичок самостійної творчої роботи студента, сприяла поглибленню і узагальненню знань, одержаних студентом, застосуванню цих знань у практичній діяльності. Водночас в процесі роботи над темою формувалися також й інші важливі інтелектуальні феномени особистості —погляди, переконання, інтереси тощо.

Викладач може розширити та доповнити структуру запропонованих тем з навчальної дисципліни додатковими дослідженнями у галузі інвестиційної діяльності [Додаток К].Таким чином, науковий керівник повинен навчити студентів алгоритму інвестиційного проектування на місцевості та сформувати у майбутніх менеджерів відповідні проектні вміння та навички, а саме: вибір інвестицій, як розрахувати ризики і підрахувати вартість проекту з малим відхиленням від реального впровадження, скласти інвестиційний паспорт обраного регіону та відповідну технічну документацію, розробляти кошторис

тощо.

Механізм реалізації індивідуально-групової роботи передбачав крім курсової роботи, ще й роботу над написанням наукових публікацій у галузі інвестиційної діяльності. Написання наукової статті у галузі інвестування вимагало передусім чіткого уявлення про рівень розробки досліджуваної теми в науці. Тому потрібно було ознайомитись із основною літературою, що стосується обраної теми (монографії, статті). При виборі студентом конкретної теми роботи ми враховували, що наукова публікація повинна бути:

- а) актуальною як з практичної, так і з теоретичної точок зору;
- б) посиленою для виконання;
- в) достатньо забезпеченою відповідним первинним матеріалом;
- г) безумовно, цікавою для дослідника, що стимулює пошукову ініціативу.

У процесі реалізації даного етапу студенти 4 курсу спеціальності «Туризм» спільно з викладачем брали участь у конференціях («Туризм і краєзнавство» м. Переяслав-Хмельницький, 2012-2016рр.; «Розвиток етнотуризму: проблеми та перспективи» м. Львів, 2012р.; «Наука і молодь в XXI сторіччі» м. Полтава, 2015р.; «Простір гуманітарної комунікації» м. Київ, 2015р.; «Єдність навчання та наукових принципів — головний принцип університету» м. Київ, 2013р.; «Проблеми та перспективи розвитку Науково-навчального центру «Синевир» м. Київ, 2014 р.; «Гуманізація підготовки студентів Інституту природничо-географічної освіти та екології в контексті Педагогічної Конституції Європи» м. Київ, 2014 р.), в результаті чого були опубліковані у фахових виданнях наукові публікації з таких тем: «Оцінка інвестиційного розвитку туризму в Міжгірському районі Закарпатської області», «Інвестиційний розвиток туризму на території НПП „Синевир”», «Інвестиційна політика в галузі туристичної індустрії», «Шляхи покращення інвестиційної привабливості Полтавської області», «Вплив інвестицій на ефективність функціонування підприємств транспорту»), в результаті чого були опубліковані у співавторстві наукові публікації [Додаток Л].

Перспективою для подальшого продовження роботи в цьому напрямку було написання студентами дипломних проектів сфері інвестування, що

потребувало від студентів уміння сформулювати відповідну тему, обрати методику дослідження, організувати і провести його, здійснити якісний і кількісний аналіз отриманих результатів, аргументувати свої висновки, оформити результати дослідження. Студенти 5 курсу спеціальності «Туризм» виконували дипломні проекти з таких тем: «Інвестиційний розвиток туризму на території НПП „Синевир”, «Інноваційно-інвестиційний розвиток туристичної фірми», «Інвестиційний розвиток туризму у Полтавській області», «Планування транспортних послуг із залученням іноземних інвестицій» та ін.

Таким чином, дипломний проект був підсумком самостійної інвестиційно-дослідницької діяльності студента магістратури. Особливість її полягала у чітко вираженому індивідуальному характері, що містить логічно обґрунтовані теоретичні чи експериментальні результати, наукові положення і свідчить про спроможність студента самостійно проводити наукові дослідження в інвестиційній галузі.

Використовуючи план індивідуально-групової роботи, студенти працювали над обраною темою впродовж кількох років. Наприклад, студентка 3-го курсу навчання Бабич А. на першому етапі отримала завдання написати курсову роботу з теми: «Оцінка інвестиційного розвитку туризму в Міжгірському районі Закарпатської області», на другому етапі вона працювала над темою наукової публікації «Інвестиційний розвиток туризму на території НПП „Синевир”» і на третьому етапі доповнила свої матеріали і підготувала дипломний проект на тему «Шляхи розвитку туризму на території НПП „Синевир”».

Завдання науково-дослідної роботи студентів у ВНЗ полягали в розвитку в них умінь пошукової, дослідницької діяльності, творчого розв'язання завдань, а також у формуванні вмінь застосування методів наукових досліджень на практиці. Завдяки участі у науковій роботі студент отримав навички роботи з різноманітними інформаційними джерелами, здобув вміння організовувати наукову діяльність.

Ефективність реалізації третього етапу технології підготовки, а також доцільність використання в навчальному процесі алгоритму інвестиційного

проектування перевірялися за допомогою виконання студентами плану індивідуально-групової роботи, результат якого наведений у Додатку И (Документ И.2).

Метою реалізації *четвертого (навчально-практичного) етапу* технології професійної підготовки було формування у студентів практичних умінь та навичок інвестування під час проходження виробничих практик, вивчення спецкурсу «Інвестиційний менеджмент в туризмі», виконання проектних робіт з відповідних курсів.

Студенти 3, 4 і 5 курсів спеціальності «Туризм» проходили практику у науково-навчальному центрі «Синевир» Міжгірського району Закарпатської області. При цьому контрольну групу становили студенти, які не проходили практику у ННЦ «Синевир», тоді як експериментальна група студентів під час проходження практики у ННЦ «Синевир» отримувала відповідні завдання з інвестиційного менеджменту.

До основних завдань сектору інвестиційного підприємництва ННЦ «Синевир» було віднесено:

- законодавче і нормативно-правове поле здійснення інвестиційної діяльності в регіоні;
- розробка і впровадження ефективного механізму надання платних туристичних послуг;
- інвентаризація та кількісно-якісна оцінка наявних на природо-заповідних територіях рекреаційних природних та історико-культурних ресурсів;
- розробка та облаштування науково-пізнавальних туристичних маршрутів;
- при розробці туристичних заходів врахування допустимих величин туристичних навантажень на ландшафтні комплекси природно-заповідних територій.

Таким чином, майбутні менеджери туризму у процесі практичної підготовки повинні отримати нові навички інвестиційного менеджменту, зокрема:

- планування інвестиційної діяльності організацій з урахуванням галузевих особливостей у сфері залучення і використання капіталу;

- збалансування надходжень і використання інвестиційних ресурсів;
- аналіз інвестиційних процесів на мікро- та макрорівні;
- визначення інвестиційної привабливості й потенціалу галузей економіки, регіонів країни і суб'єктів господарювання;
- формування і реалізація інвестиційної політики туристичного підприємства;
- оцінювання економічної ефективності інвестиційного туристичного підприємства;
- формування організаційно-економічних механізмів реалізації інвестиційних проектів;
- оцінювання ризиків;
- формування інвестиційного паспорту визначеної території.

З метою ефективною і послідовною роботи під час виробничих практик був розроблений план підготовки менеджерів туризму (на основі моделювання навчально-професійного середовища самореалізації майбутніх фахівців) за етапами.

Підчас першого (теоретико-аналітичного) етапу було почато розробку окремих проблем становлення та розвитку Науково-навчального центру «Синевир». Слід вказати, що на четвертому курсі під час семінарів, бесід та консультацій наукові керівники мали можливість перевірити здібності студентів під час виконання різноманітних завдань і визначити їхні можливості, нахили та інтереси. На початку п'ятого курсу студенти, враховуючи наступність у виконанні курсових робіт на третьому і четвертому курсах, остаточно визначились із темами своїх дипломних і магістерських робіт. В процесі цієї роботи кожен студент опрацьовував наукову літературу і досвід попередніх практик з проблеми, яку передбачалось досліджувати. Вибір теми документально знаходив свій вираз у вигляді її обґрунтування, яке вказувало на актуальність і новизну, теоретичну і практичну значимість.

З метою розробки наукового апарату дослідження студенти використовували вже відомі знання з досліджуваної проблеми, які є результатом протиріч і які породжують саму проблему. Після визначення

об'єкта і предмета дослідження було остаточно сформульовано мету дослідження, а передбачувані кінцеві результати були сформульовані у вигляді конкретних завдань (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Завдання з виробничо-технологічної практики для студентів спеціальності
«Туризм»

Модуль	Завдання
1.Особливості формування туристичного ринку гірського регіону	1. Оцінка стану соціально-економічного розвитку та інвестиційних можливостей регіону. 2.Оцінка стану розвитку туристично-рекреаційної галузі та відповідної управлінської діяльності в регіоні. 3.Особливості розвитку в регіоні малого туристичного підприємництва.
2.Формування туристичного комплексу	1.Розробка концептуального підходу та перспективних напрямів розвитку туристичного комплексу. 2.Паспортизація території туристичного комплексу та особливості ландшафтного дизайну території. 3. Особливості ландшафтного дизайну території.
3.Ефективність туристичного комплексу	1. Розробка моделі туристичного комплексу та прогнозна оцінка його економічної ефективності. 2. Розробка рекламного аспекту.
4.Послуги туристичного комплексу	1. Опис етнічно-орієнтованого туристського сервісу та туристичної інфраструктури.

У процесі вивчення за літературними джерелами стану розробленості проблеми опрацьовувалися праці різних авторів, зокрема думки та положення відносно окремих питань досліджуваної проблеми та можливостей їх подальшого дослідження. Такі систематизовані положення допомагали студентам визначитися з концепцією власного дослідження і ставали його методологічною основою. Поглиблюючи положення різних авторів, студенти висували свій погляд на вирішення проблеми. На основі вивчення і узагальнення практичного досвіду, аналізу наукових фактів виявлялися невідповідності і неузгодженості у вирішенні означеної проблеми, поглиблювалися положення гіпотези, яка вказувала на шлях вирішення цієї

проблеми. Як правило, вона і відображала власний підхід авторів до вирішення проблеми.

Таким чином, у науково-теоретичному розділі за науковими джерелами студенти подавали критичний огляд різних точок зору з досліджуваної проблеми, виявляли існуючі суперечності і невідповідності. Викладач стимулював студентів щодо одержання навичок показу своєї точки зору, яку слід аргументовано захищати.

У своїх дослідженнях студенти використовували розроблену кафедрою туризму концепцію становлення та розвитку Науково-навчального центру «Синевир», зокрема, було враховано необхідність поєднаного розвитку науково-навчального та оздоровчо-туристичного секторів і на цій основі — формування моделі цілорічного функціонування ННЦ «Синевир».

Другий (дослідницько-прикладний) етап передбачав ефективне вирішення господарського завдання (моделювання туристського бізнесу на конкретній території) і створення в умовах виробничої практики нових зразків навчально-виробничої діяльності, які б сприяли професійному зростанню та виводили майбутнього фахівця на принципово новий, якісний фаховий рівень. Зокрема, було виконано такі види робіт: проаналізовано стан соціально-економічного розвитку Міжгірського району Закарпатської області та виявлено особливості розвитку малого туристичного підприємництва в Теремлянській долині; розроблено концептуальні засади розвитку оздоровчо-туристичного сектору ННЦ «Синевир»; складено перспективну план-схему паспортизованої території центру та здійснено її ландшафтний дизайн; розроблено структуру центру та перспективні напрями оздоровчо-туристичної діяльності центру; здійснено прогностичну оцінку ефективності його економічної діяльності; розроблено рекламний проспект та запропоновано комплекс оздоровчо-туристичних послуг. Наводимо приклад виконання роботи (табл.3.6).

Таблиця 3.6

**Перспективна паспортизація об'єктів Науково-навчального
і оздоровчо-туристичного центру «Синевир» та її використання**

№	Об'єкти	Зміст послуг та їхня орієнтована вартість
1	Корпус житловий №1 на 48 ліжко-місць, з харчоблоком і 20 місцями для прийому їжі	Перший поверх: 1 кімната на 3 місця; 1 кімната на 7 місць. Другий поверх: 1 кімната на 3 місця; 1 кімната на 5 місць; 5 кімнат по 4 місця;. Третій поверх: 1 кімната на 2 місця; 2 кімнати по 4 місця. Побутова інфраструктура на першому поверсі (2 душові кабінки, 8 умивальників, 4 туалети)
2	Корпус житловий №2 на 24 ліжко-місця	Перший поверх: 4 кімнати по 3 місця. Другий поверх: 4 кімнати по 3 місця. Побутова інфраструктура на першому поверсі.
3	Корпус житловий №3 на 9 ліжко-місць	Три кімнати по 3 місця з побутовою інфраструктурою.
4	Корпус житловий №4 на 36 ліжко-місць з конференц-залом	Перший поверх: конференц-зал, побутова інфраструктура. Другий поверх: 8 кімнат по 3 місця. Третій поверх: 4 кімнати по 3 місця.
5	Будиночок житловий №5 на 3 ліжко-місця	1 кімната на 3 ліжко-місця з побутовою інфраструктурою.
6	Колиба «Квасовець» — підприємство харчового і етнічного сервісу з посадковими місцями на 40 чол.	Харчовий сервіс на основі етнокулінарії і етнообрядових дій.
7	Оздоровчо-лікувальний комплекс з елементами етнічно-обрядових дій	Бювет з мінеральною водою, купель з мінеральною водою, лікувальний масаж, оздоровчі напої тощо.
8	Відпочинково-спортивні об'єкти	Прогулянки на конях; рибальські послуги з приготуванням форелі; використання спортивного інвентаря.
9.	Пізнавально-оздоровчий і спортивний туризм	Екскурсійне використання стежин (науково-пізнавальних, екологічних) та організація туристичних походів.

Виконана студентами паспортизація є основою для формування інвестиційного паспорту регіону і подальшої розробки інвестиційних проектів.

Рівень наявних у студентів вмінь та навичок до реалізації інвестиційних проектів було перевірено за виконаними ними творчими проектними роботами (Додаток И.3) на основі визначених критеріїв (Додаток Ж) та звітами з

практики (Додаток Н).

За матеріалами здійснених досліджень було підготовлено: колективний навчально-методичний посібник «Виробнича практика майбутніх менеджерів туризму в науково-навчальному центрі „Синевир”» (Додаток С), тематичну наукову конференцію викладачів і студентів «Проблеми та перспективи розвитку Науково-навчального центру „Синевир”» та видано науковий збірник статей (Додаток Т) .

Доцільно зауважити, що виконані студентами роботи та представлені звіти з практик можуть бути використані фахівцями планово-економічного відділу районних державних адміністрацій як готові нові інвестиційні проекти.

3. 2. Оцінка результатів впливу експериментальної технології на рівень готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів

У межах цього розділу представлено результати проведеного нами наукового дослідження. Отже, впровадження у навчальний процес ВНЗ технології підготовки до реалізації інвестиційних проектів дозволило вдосконалити процес професійної підготовки та забезпечити готовність майбутніх фахівців сфери туризму до зазначеного виду діяльності.

Ефективність розробленої технології було перевірено в ході проведення формульованого педагогічного експерименту. Програмою експерименту було передбачено порівняння поточних результатів професійної підготовки у студентів експериментальних груп та кінцевих результатів професійної підготовки студентів до реалізації інвестиційних проектів у контрольних та експериментальних групах.

Щоб довести ефективність розробленої технології, ми ставили за мету прослідкувати за кількісними змінами мотиваційної складової професійного становлення особистості, теоретичним та практичним надбанням студентів, а отже, виявити рівень готовності майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації

інвестиційних проектів. Передбачалося, що співставлення рівнів готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів у контрольних та експериментальних групах наприкінці дослідно-експериментальної роботи виявить наявні між ними відмінності та доведе ефективність впровадженої у навчальний процес технології.

Процес реалізації технології в експериментальних групах було здійснено у чотири етапи (див. підрозділ 3.1). На першому (діагностичному) етапі впровадження технології підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів у студентів експериментальних груп було визначено рівень готовності до реалізації інвестиційних проектів. Результати проведених анкетувань, тестувань та перевірних робіт були представлені в межах констатувального етапу експерименту (були описані у підрозділі 3.1).

На другому (змістово-підготовчому) етапі реалізації технології після проведення занять з відповідних тем з дисципліни «Економіка туризму» студенти писали перевірну роботу (Додаток 3, Документ 3.7), яка дозволила ще до закінчення занять з курсу визначити рівень знань студентів щодо реалізації інвестиційних проектів та підтвердила ефективність застосування у процесі навчання методу кейсів, тематичних дискусій з відеомодулями, творчих завдань. Самостійна робота з курсу передбачала виконання кожним студентом творчого завдання з теми «Бізнес-план інвестиційного проекту (на прикладі регіону)», аналіз якого дозволив зробити висновки про доцільність включення регіонального компонента у зміст туристичної освіти. Приклади виконаних студентами робіт наведено у Додатку П (Документ П.1). Успішність реалізації цього етапу технології була також підтверджена отриманим рейтингом успішності студентів з курсу «Економіка туризму».

На третьому (індивідуально-груповому) етапі була проведена робота зі студентами у міні-групах. Рівень наявних у студента вмінь та навичок щодо реалізації інвестиційних проектів було перевірено за виконаною курсовою роботою, дипломним проектом та науковими публікаціями. Рейтинг успішності студентів, які працювали за індивідуально-груповою системою наочно засвідчив ефективність реалізації технології (Додаток И.2).

На четвертому (навчально-практичному) етапі реалізації технології підготовки за допомогою виробничої практики (Додаток 3, Документ 3.7) було перевірено поточний рівень знань студентів щодо реалізації інвестиційних проектів на прикладі ННЦ «Синемир». Отримані дані засвідчили, що більше половини студентів кожної експериментальної групи доцільно створювали інвестиційний паспорт відповідної території, визначали найбільш ефективні напрямки вкладання інвестицій, розробляли нові інвестиційні проекти, економічно обґрунтовано проводили інвестиційне проектування. Таким чином, отримані результати підтвердили ефективність запропонованої технології порівняно з традиційною методикою навчання.

Отже, після статистичної обробки результатів експерименту за мотиваційним критерієм готовності до реалізації інвестиційних проектів ми переконалися в певних досягненнях студентів щодо їхнього усвідомлення необхідності отримання відповідних знань, умінь та навичок. Кількісну характеристику обстеження рівнів готовності студентів контрольних та експериментальних груп до реалізації інвестиційних проектів за названим критерієм відображено в табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Показники готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів за мотиваційним критерієм (наприкінці експерименту)

Групи	Рівні	Показники						Рівень готовності за критерієм	
		Особистісне переконання в необхідності оволодіння знаннями й навичками щодо інвестиційної діяльності		Інтерес до організації туристичної діяльності та інвестиційного проектування		Прагнення до набуття нових знань та практичних навичок з метою їхнього подальшого застосування в професійній діяльності			
		абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
ЕГ	Н	27	15,89	16	9,41	34	20	11	6,60
	С	91	53,52	102	60	85	50	97	57,30
	В	52	30,59	52	30,59	51	30	62	36,10

КГ	Н	43	25,29	46	27,05	86	50,59	47	27,65
	С	90	52,94	102	60	66	38,82	102	60
	В	37	21,76	22	12,95	18	10,59	21	12,35

Як бачимо, переважна більшість студентів контрольних і експериментальних груп після проведення експерименту мали за мотиваційним критерієм середній рівень. Необхідно відзначити, що цей компонент у структурі готовності майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів було сформувавши найважче.

Більш наочно динаміку розвитку готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів за мотиваційним критерієм показано на гістограмі (див. рис. 3.4).

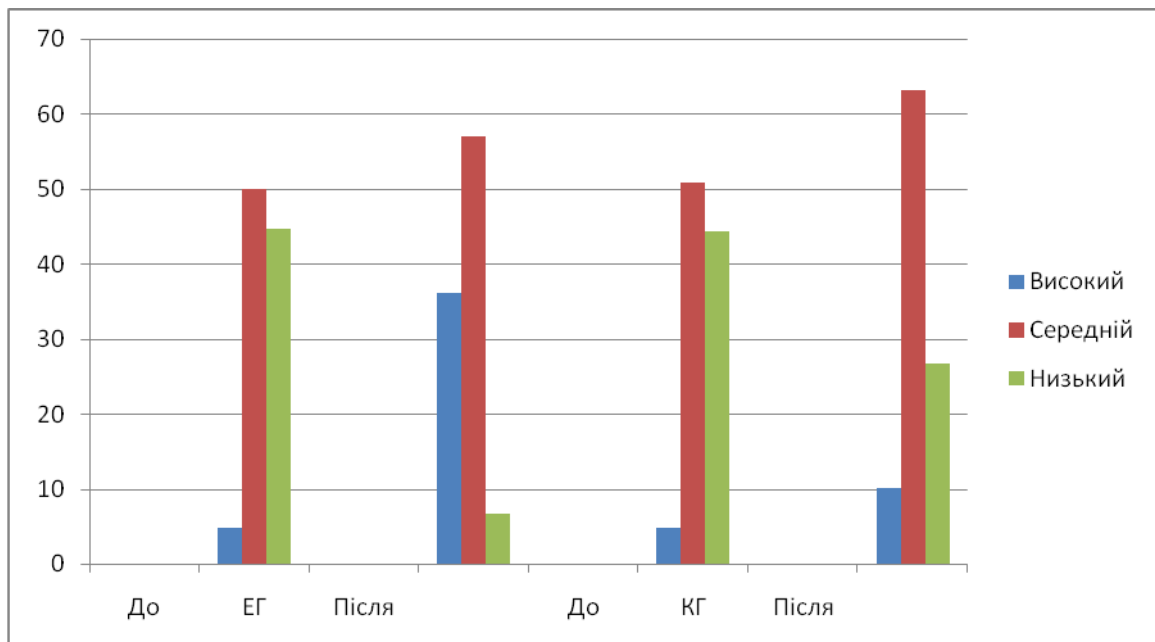

Рис. 3.4. Динаміка розвитку мотиваційної складової готовності

Статистичні дані вихідного контролю за когнітивним критерієм готовності майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів переконливо довели, що розроблена технологія професійної підготовки достатньо ефективна. Кількісно результати представлено в табл. 3.8.

Дані таблиці засвідчують, що за всіма показниками результати студентів експериментальних груп відрізнялися від таких у контрольних.

**Показники готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів за
когнітивним критерієм
(наприкінці експерименту)**

Групи	Рівні	Показники						Рівень готовності за критерієм	
		Знання про інвестиційні ресурси регіону		Здатність досліджувати інвестиційний потенціал території та визначати перспективні напрямки залучення інвестицій		Знання алгоритму інвестиційного проекування			
		абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
ЕГ	Н	23	13,53	42	24,71	20	11,76	4	2,01
	С	87	51,18	68	40	94	55,29	101	59,47
	В	60	35,29	60	35,29	56	32,95	65	38,52
КГ	Н	78	45,88	90	52,94	45	26,47	72	42,35
	С	59	34,71	47	27,65	97	57,06	67	39,41
	В	33	19,41	33	19,41	28	16,47	31	18,24

Так, в експериментальних групах кількість студентів із низьким рівнем знань про інвестиційні ресурси регіону зменшилась до 13,53% (порівняно з контрольними цей показник становить 45,88%), із низьким рівнем знань алгоритму інвестиційного проектування— до 11,76% (у КГ — 26,47%). За показником, що відповідає за здатність майбутнього фахівця сфери туризму дослідити інвестиційний потенціал регіону, в експериментальних групах кількість студентів із низьким рівнем зменшилась до 24,71%, у контрольних — 52,94%.

Гістограма, зображена на рис. 3.5, відображає динаміку розвитку рівня знань студентів у контрольних та експериментальних групах.

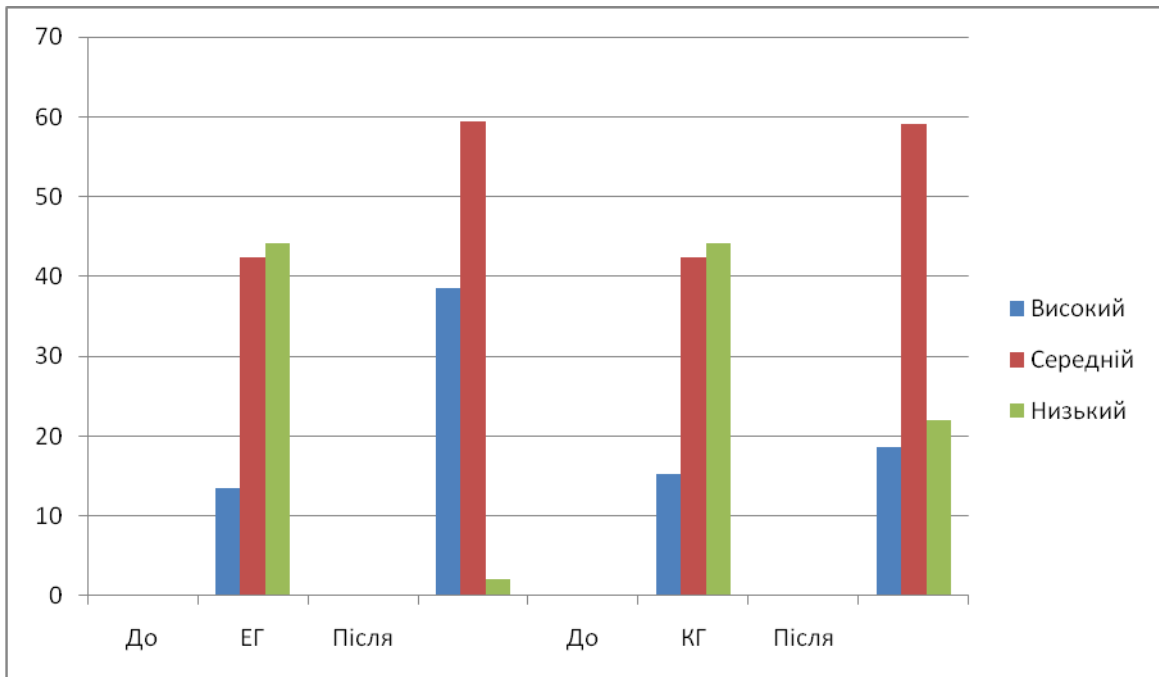

Рис. 3.5. Динаміка розвитку змістово-когнітивної складової готовності

Однак фундаментальним показником результативності проведеної нами дослідно-експериментальної роботи ми вважали зміни, що стосувалися процесуального критерію. Кількісно узагальнені дані щодо контрольного експерименту за названим критерієм представлено в табл. 3.9.

Загалом результативний вимір розвитку діяльнісно-практичної складової готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів засвідчив значне зростання цієї складової в експериментальних групах. Виконання студентами проектних робіт на завершальному етапі експерименту переконливо довело, що переважна більшість майбутніх фахівців сфери туризму набула високого рівня вмінь та навичок інвестиційного проектування.

**Показники готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів за
процесуальним критерієм
(наприкінці експерименту)**

Групи	Рівні	Показники						Рівень готовності за критерієм	
		Уміння та навички за допомогою вивченого алгоритму проектування розробити новий інвестиційний проект		Здатність застосовувати творчий підхід до процесу інвестиційного проектування		Здатність використати отримані під час навчання знання у ході організаційно-технічної та виробничої практик			
		абс.	%	абс.	%	абс.	%	абс.	%
ЕГ	Н	8	4,71	10	5,88	15	8,82	3	1,72
	С	59	34,71	73	42,64	59	34,71	76	44,62
	В	102	60,58	87	51,18	96	56,47	91	53,66
КГ	Н	46	27,06	40	23,53	57	33,53	47	27,65
	С	78	45,88	87	51,18	63	37,06	79	44,47
	В	46	27,06	43	25,29	50	29,41	44	25,88

Наочно результати відображено на рис. 3.6.

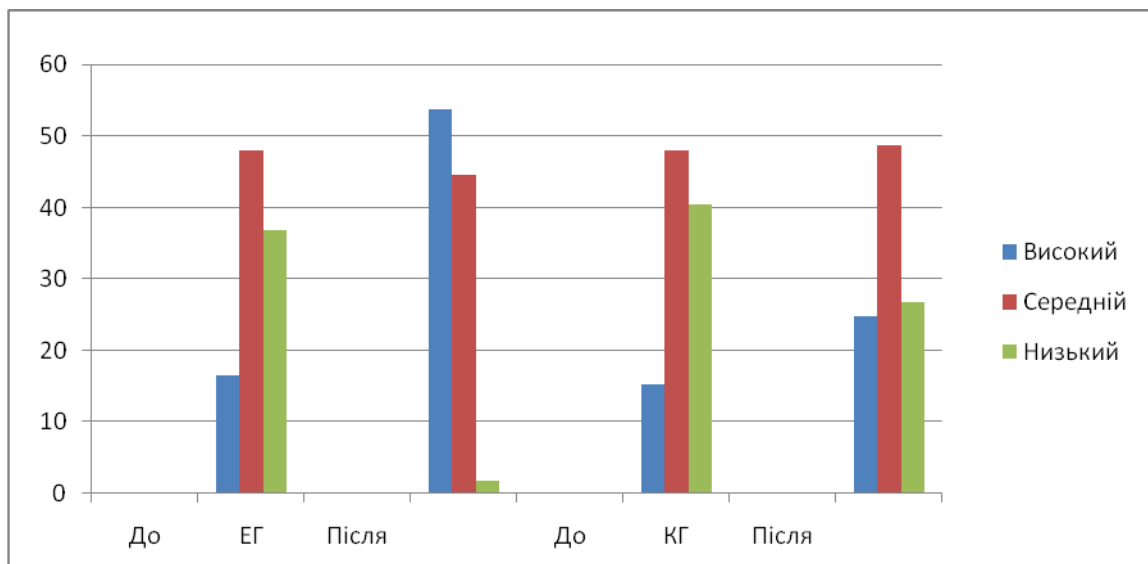

Рис. 3.6. Динаміка розвитку готовності за процесуальним критерієм

Таким чином, на час закінчення повного циклу професійної підготовки за розробленою технологією студенти експериментальної групи показали позитивну динаміку зростання всіх складових готовності до реалізації

інвестиційних проектів (див. табл. 3.10).

Таблиця 3.10.

**Динаміка розвитку готовності студентів
до реалізації інвестиційних проектів**

Компоненти	Рівні	ЕГ (%)		КГ (%)	
		до	після	До	Після
Мотиваційно-особистісний	В	4,78	36,10	7,65	12,35
	С	50,60	57,30	48,24	60
	Н	44,62	6,60	44,11	27,65
Змістово-когнітивний	В	13,53	38,52	13,53	18,24
	С	42,36	59,47	34,71	39,41
	Н	44,11	2,01	51,76	42,35
Діяльнісно-практичний	В	15,35	53,66	16,47	25,88
	С	47,88	44,62	44,12	46,47
	Н	36,77	1,72	39,41	27,65

Динаміку змін рівнів готовності студентів до інвестиційної діяльності на початку та наприкінці експерименту подано на рис. 3.7. Кількість студентів із високим рівнем готовності до реалізації інвестиційних проектів склала у КГ — 10,81%, у ЕГ — 12,58% на початку експерименту, а після проведення дослідно-експериментальної роботи — 17,57% у КГ та 41,67% у ЕГ відповідно. Середнього рівня готовності після проведення експерименту досягло 52,67% (ЕГ) та 61,57% (КГ) студентів. На низькому рівні готовності спочатку перебувало 40,13% (ЕГ) та 44,40% (КГ) студентів, тоді як після закінчення дослідно-експериментальної роботи їхня кількість зменшилася до 2,67% (ЕГ) та 21,87% (КГ) відповідно.

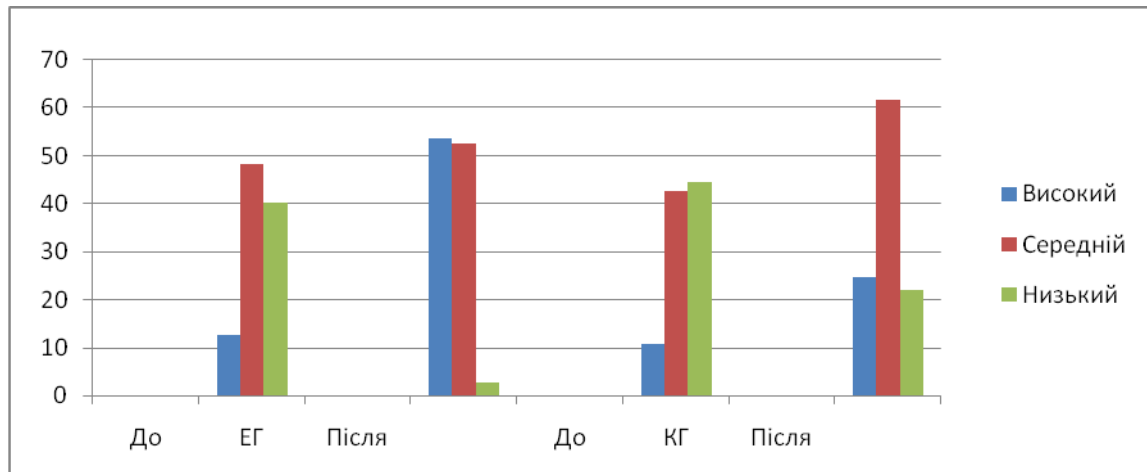

Рис. 3.7. Динаміка рівнів готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів

Таким чином, бачимо суттєву різницю між показниками в контрольних та експериментальних групах. Зростання кількості студентів із високим рівнем готовності до реалізації інвестиційних проектів в експериментальних групах відбулося на 29,09%, у контрольних — на 6,76%, зменшення кількості студентів з низьким рівнем готовності в експериментальних групах становило 37,46%, у контрольних — 22,53%.

Достовірність розбіжностей було перевірено за допомогою t-критерію Стьюдента. Методикою оцінки значущості результатів було передбачено обчислення загального середнього балу рівня готовності студентів експериментальної та контрольної груп за кожним критерієм і загалом за всіма критеріями. Обчислені середні оцінки порівнювалися за допомогою статистичного критерію Стьюдента з використанням надбудови MS Excel «Пакет аналізу». Для обчислення t-критерію було застосовано двовибірковий t-тест з різними дисперсіями.

Як нульову гіпотезу H_0 ми висунули припущення про те, що організація професійно-орієнтованого навчання до інвестиційного проектування не підвищила успішність студентів, тобто запропоновані застосування педагогічних засобів і прийомів запропонованої дидактичної системи, не відбулася корекція знань, умінь і навичок. Протилежна гіпотеза H_1 є такою: комплексне застосування сукупності педагогічних засобів і прийомів, що

входять до складу запропонованої дидактичної системи вивчення інвестиційного проектування сприяють розвиткові пізнавальної активності студентів. У ході перевірки гіпотези необхідно було визначити, яке із наведених тверджень є правильними з погляду на емпіричні дані.

Відповідно до цього тесту, на рівні значущості $\alpha = 0,05$ було перевірено нульову гіпотезу H_0 про рівність середніх значень рівнів готовності при конкуруючій гіпотезі H_1 про нерівність середніх значень рівнів готовності. Якщо обчислене значення t-статистики за модулем менше за критичне значення $t_{кр}$, то нульова гіпотеза приймається (відмінність середніх рівнів готовності не значна), в іншому випадку, відмінність середніх рівнів готовності є значущою [10].

За допомогою t-критерію попарно порівнювалися експериментальні та контрольні групи до проведення експерименту, експериментальні групи до та після проведення експерименту, контрольні групи до та після проведення експерименту, експериментальні та контрольні групи після проведення експерименту.

У таблицях (Таблиця 3.11 – Таблиця 3.14) представлено обчислені середні значення та дисперсії рівнів готовності в розрізі критеріїв і загалом за всіма критеріями.

Таблиця 3.11

Середній рівень готовності за мотиваційним критерієм

Група	Кількість студентів	Середнє		Дисперсія	
		до експерименту	після експерименту	до експерименту	після експерименту
ЕГ	170	6,83	7,77	3,46	4,61
КГ	170	6,83	5,56	3,27	3,94

Таблиця 3.12

Середній рівень готовності за когнітивним критерієм

Група	Кількість студентів	Середнє		Дисперсія	
		до експерименту	після експерименту	до експерименту	після експерименту
ЕГ	170	6,78	7,78	3,67	3,36
КГ	170	6,78	5,57	3,37	3,35

Таблиця 3.13

Середній рівень готовності за процесуальним критерієм

Група	Кількість студентів	Середнє		Дисперсія	
		до експерименту	після експерименту	до експерименту	після експерименту
ЕГ	170	6,72	8,10	3,83	3,36
КГ	170	6,63	6,52	2,96	3,21

Таблиця 3.14

Середній рівень готовності за всіма критеріями

Група	Кількість студентів	Середнє		Дисперсія	
		до експерименту	після експерименту	до експерименту	після експерименту
ЕГ	170	6,81	8,90	3,26	3,39
КГ	170	6,74	6,56	3,17	3,62

Таким чином, результати проведеної дослідно-експериментальної роботи дозволяють зробити певні висновки. Експеримент із розробки та впровадження в навчальний процес технології підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів виявився успішним. Ефективність розробленої технології було доведено значними розбіжностями в рівні готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів в експериментальних та контрольних групах наприкінці експерименту. Сформований мотиваційно-особистісний компонент готовності довів доцільність використання з виховною метою можливостей

інвестиційного туристичного потенціалу регіону. Значне покращення рівня знань студентів в експериментальній групі стає достатнім доказом ефективності використання у процесі фахової підготовки алгоритму інвестиційного проектування. Проведені поточні вимірювання показали також приріст здібностей у студентів експериментальної групи до розробки інвестиційного паспорту відповідної території, визначення найбільш ефективних напрямків вкладання інвестицій, розробки нових інвестиційних проектів, економічно обгрунтованого проведення інвестиційного проектування.

Оцінка компонентів готовності майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів, що найбільш складно було сформулювати у студентів показники мотиваційного критерію, показники когнітивного та процесуального критеріїв отримують вищі оцінки.

Отримані результати також дозволяють сформулювати рекомендації щодо підвищення ефективності реалізації розробленої технології підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів, які полягають у наступному:

- активізація пізнавальних інтересів студентів за рахунок формування у них особистісної усвідомленості соціальної та професійної значущості з інвестиційної діяльності;
- інтенсифікація процесу підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до інвестиційної діяльності сприяє концентрація інформації у вигляді алгоритму інвестиційного проектування;
- під час організації процесу підготовки доцільно віддавати перевагу творчим методам, наочним та практичним засобам навчання (метод кейсів, тематична дискусія з відеомодулями, метод проектів, творчі та перевірні завдання, тренінг тощо);
- особливу увагу викладач має приділити тематиці проектних робіт студентів, оскільки необхідно врахувати важливість запропонованої теми для студентської молоді, її дискусійність; вибір теми проекту повинен бути виключною прерогативою майбутнього фахівця з туризму;
- при плануванні своєї роботи викладачу необхідно забезпечувати поточний

контроль знань студентів за допомогою виконання ними перевірних робіт, тестів;

- зміст організаційно-технологічних та виробничих практик студентів 3 та 4 курсів доцільно доповнити завданнями проектного характеру;
- у навчальні плани ВНЗ необхідно впроваджувати курси та спецкурси, що присвячені проблемі навчання майбутніх фахівців сфери туризму щодо реалізації інвестиційних проектів.

Висновки до третього розділу

Результати проведеної дослідно-експериментальної роботи дозволяють сформулювати ряд висновків щодо визначення ефективності теоретично обґрунтованої та експериментально перевіреної технології підготовки фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів.

1. Теоретично обґрунтовано технологію підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів. Технологія підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до зазначеного виду діяльності розглядається як особлива організація навчального процесу, що спрямована на гарантоване досягнення запланованого результату — формування готовності студентів до реалізації інвестиційних проектів у професійній діяльності. За рівнем та характером застосування розроблена технологія віднесена до модульно-локальних технологій, що спрямовані на вирішення часткових дидактичних та методичних завдань, а саме підготовки студентів до інвестиційного проектування.

Розроблена технологія ґрунтується на моделі підготовки фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів та загальних положеннях інвестиційного менеджменту, спрямовується на формування у студентів мотиваційно-особистісного, змістово-когнітивного та діяльнісно-практичного компонентів готовності до зазначеного виду діяльності. Її структурними складовими були визначені зміст, форми, методи й педагогічні умови професійної підготовки студентів до реалізації інвестиційних проектів.

Упровадження технології в процес професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму передбачало послідовну реалізацію таких етапів: діагностичного, змістово-підготовчого, індивідуально-групового, навчально-практичного. Кожен з етапів передбачає перехід на більш високий рівень готовності студентів до проектної діяльності.

2. На формувальному етапі експерименту в навчальний процес ВНЗ впроваджувалася розроблена технологія підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів. Формування готовності до

зазначеного виду діяльності відбувалося поетапно в межах курсів «Економіка туризму», «Організація підприємницької діяльності в туризмі», «Ціноутворення в туризмі» та під час проходження організаційно-технічних та виробничих практик.

У межах експерименту реалізовувалась авторська навчальна програма, було теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено доцільність створення та впровадження спецкурсу «Інвестиційний менеджмент в туризмі» та застосування у навчальному процесі алгоритму інвестиційного проектування; основними засобами реалізації технології були обрані такі методи як: навчальні кейси за темами, тематичні дискусії з відеомодулями, перевірні завдання, творчі проекти тощо.

3. Результати проведеної дослідно-експериментальної роботи підтвердили ефективність розробленої технології підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів, що відповідає основним методологічним вимогам: науковість, системність, структурованість та процесуальність. Після закінчення експерименту зростання кількості студентів із високим рівнем готовності до реалізації інвестиційних проектів у експериментальних групах відбулося на 29,09%, у контрольних — на 6,76%, зменшення кількості студентів з низьким рівнем готовності в експериментальних групах становило 37,46%, у контрольних — 22,53%.

Результати дослідження, що увійшли до розділу, опубліковані автором у науковій статті [47].

Список використаних джерел до третього розділу

1. Безпалько О. В. Формування готовності студентів педвузу до проектування організаційних форм виховної діяльності: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.01 «Теорія та історія педагогіки» / Безпалько Ольга Володимирівна; Нац. пед. ун-т. ім. М. П. Драгоманова – Київ, 1998. – 17 с.
2. Безрукова В. С. Педагогика. Проективная педагогіка: учеб. пособ. / В. С. Безрукова. – Екатеринбург: Деловая книга, 1996. – 344 с.
3. Бондар В. І. Модульно-рейтингова технологія навчальної дисципліни: навч. посіб. / В. І. Бондар. – Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 1999. – 49 с.
4. Борисова І. О. Методика організації рейтингового контролю за навчанням курсантів / І. О. Борисова // Наука і освіта: наук.-практ. журн. – 2002. – №1. – С. 80–83.
5. Булах І. Є. Створюємо якісний тест: навч. посіб. / І. Є. Булах, М. Р. Мруга. – Київ: Майстер-клас, 2006. – 160 с.
6. Ващенко Л. Планування досліджень з освітньої політики як науковий і суспільний пріоритет / Л. Ващенко // Рідна школа: наук.-метод. журн. – 2010. – № 1-2. – С. 8–14.
7. Виробнича практика майбутніх менеджерів туризму в Науково-навчальному центрі «Синеvir»: навч.-метод. посіб. / В. В. Обозний, Л. П. Бартош, О. В. Борисова [та ін.]; за ред.: В. В. Обозного. – Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – 115 с.
8. Вітвицька С. С. Основи педагогіки вищої школи: підруч. за модульно-рейтинговою системою навчання для студ. магістр. / С. С. Вітвицька. – Київ: Центр навчальної літератури, 2006.– 384 с.
9. Вітлінський В. В. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком: навч.-метод. посіб. для самот. вивч. дисцип. / В. В. Вітлінський, П. І. Верчено. – Київ: КНЕУ, 2000. – 292 с.

10. Грабарь М. И. Применение математической статистики в педагогических исследованиях: непараметрические методы / М. И. Грабарь, К. А. Краснянская. – М. : Педагогика, 1977. – 136 с.
11. Іванова Л. А. Педагогічне проектування процесу професійної підготовки педагогів-організаторів у Міжнародному дитячому центрі «Артек»: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Іванова Любов Анатоліївна; Ін-т. вищої освіти АПН України . – Київ, 2005. – 19 с.
12. Інноваційні педагогічні технології: теорія та практика використання у вищій школі: колективна монографія / І. І. Доброскок, В. П. Коцур, С. О. Нікітчина [та ін.]; наук. ред. В. П. Коцур. – Переяслав-Хмельницький: Вид-во С. В. Капрук, 2008. – 285 с.
13. Обозний В. В. Краєзнавча підготовка менеджерів туризму в умовах педагогічного університету: монографія / В. В. Обозний. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. – 204 с.
14. Обозний В. В. Туристсько-краєзнавча практика у педагогічному вузі: навч. посіб. / В. В. Обозний. – 2-е вид. – Київ: Науковий світ, 2004. – 228 с.
15. Олійник Я. Б. Теоретичні основи туризмомогії: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Я. Б. Олійник, А. В. Степаненко. – Київ: Ніка-Центр, 2005. – 316 с.
16. Освітні технології: навч.-метод. посіб./ О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська [та ін.]; за заг. ред. О. М. Пехоти. – Київ: А.С.К., 2002. – 255 с.
17. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра напряму підготовки 6.140103 «Туризм» галузі знань 1401 «Сфера обслуговування»: офіційне видання Міністерства освіти і науки України / уклад.: В. В. Обозний. – Київ, 2010. – 16 с.
18. Панкова Є. В. Туристичне краєзнавство: навч. посіб. / Є. В. Панкова. – Київ: Альтерпрес, 2003. – 352 с.

19. Пахомова Н. Ю. Метод учебного проекта в образовательном учреждении: пособ. для учит. и студ. пед. вузов / Н. Ю. Пахомова. – Москва: АРКТИ, 2005. – 112 с.
20. Педагогіка туризму: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. В. К. Федорченка, Н. А. Фоменко, М. І. Скрипник, Г. С. Цехмістрової. – Київ: Слово, 2004. – 296 с.
21. Педагогічні технології: навч. посіб. для вузів / О. С. Падалка, А. С. Нісімчук, І. О. Смолюк, О. Т. Шпак. – Київ: Українська енциклопедія, 1995. – 253 с.
22. Педагогические технологии: учебн. пос. для студ. пед. вузов / М. В. Буланова-Топоркова, А. В. Духавнева, В. С. Кукушин, Г. В. Сучков; под общ. ред.: В. С. Кукушина. – Ростов на Дону: Март, 2002. – 320 с.
23. Педагогічний словник / за ред. М. Д. Ярмаченка. – Київ: Педагогічна думка, 2001. – 515 с.
24. Підласий І. Практична педагогіка або три технології: інтерактивний: підруч. для педаг.ринк. сист. освіти / І. Підласий. – Київ: Слово, 2004. – 616 с.
25. Полат Е. С. Метод проектов: история и теория вопроса / Е. С. Полат // Школьные технологии. – 2006. – № 6. – С. 43–47.
26. Про внесення змін до переліку напрямів, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем бакалавра, і переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційним рівнем молодшого спеціаліста: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.05.2010 р. № 365 [Електронний ресурс] // Офіційний вісник України від 04.06.2010. – № 39. – С. 184. – ст. 1305. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=365-2010-%EF>
27. Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 29. 04. 2015 р. № 266 [Електронний ресурс] . – Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/266-2015-%D0%BF>

28. Програма нормативних навчальних дисциплін підготовки бакалавра напряму 6.140103 «Туризм» галузі знань 1401 «Сфера обслуговування»: навч.-метод. вид.. – Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2010. – 259 с.
29. Смирнов І. Г. Бізнесові основи міжнародного туризму: навч. посіб. / І. Г. Смирнов. – Київ: ВПЦ «Київський університет», 2007. – 112 с.
30. Сміян Л. С. Правові основи інвестиційної діяльності / Л. С. Сміян. – Київ: ВНЗ «Національна академія управління», 2012. – 196 с.
31. Смолій В. А. Енциклопедичний словник-довідник з туризму / В. А. Смолій, В. К. Федорченко, В. І. Цибух. – Київ: Видавничий Дім «Слово», 2006. – 372 с.
32. Устименко Л. М. Основи туризмознавства : навч. посіб. / Л. М. Устименко. – 3-тє вид., розшир. – Київ : Альтерпрес, 2013. – 380 с.
33. Федоренко В. Г. Інвестиційний менеджмент / В. Г. Федоренко. – Київ: МАУП, 2015. – 184 с.
34. Федорченко В. К. Оновлення змісту професійного навчання фахівців туристичного профілю / В. К. Федорченко // Наукові записки НДПУ ім. М. Гоголя. – 2003. – № 3. – С. 39–44.
35. Федорченко В. К. Освіта кадрів туризму в контексті педагогічного процесу / В. К. Федорченко // Нові технології навчання: наук.-мет. зб. – Київ, 2004. – Вип. 36. – С. 272–280.
36. Федорченко В. К. Теоретичні та методичні засади підготовки фахівців для сфери туризму: монографія / В. К. Федорченко; за ред. Н. Г. Ничкало. – Київ: Видавничий Дім «Слово», 2004. – 472 с.
37. Федорченко В. К. Підготовка фахівців для сфери туризму: теоретичні і методологічні аспекти: монографія / В. К. Федорченко. – Київ: Вища школа, 2002. – 350 с.
38. Цехмістрова Г. С. Інноваційні технології в навчальному процесі підготовки кадрів для туризму / Г. С. Цехмістрова // Нові технології навчання: наук.-метод. зб. – Київ, 2003. – Вип. 35. – С. 54–64.

39. Чечель И. Д. Метод проектов: субъективная и объективная оценка результатов [Электронный ресурс] / И. Д. Чечель // Директор школы. – 1998. – № 4. – С. 3–10. – Режим доступа: <http://www.ecsoman.edu.Ru/direktor/msg/175423.html>
40. Чижевська Л. Будьте обережні: працюємо з кейсом / Л. Чижевська // Ситуаційна методика навчання: український досвід: зб. статей / упоряд. О. Сидоренко, В. Чуба. – Київ: Центр інновацій та розвитку, 2001. – С. 79–86.
41. Шапран О. І. Організація інноваційної діяльності в закладах освіти: навч. посіб./ О. І. Шапран.– Переяслав-Хмельницький, 2011. – 174 с.
42. Шеремета П. М. Кейс-метод: з досвіду викладання в українській бізнес-школі / П. М. Шеремета, Л. Г. Каніщенко, за ред.: О. І. Сидоренка. – Київ: Центр інновацій та розвитку, 1999. – 80 с.
43. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів / П. М. Щербань. – Київ: Вища школа, 2004. – 207 с.
44. Altinay L. Planning research in hospitality and tourism / Levent Altinay, Alexandros Paraskevas. – UK, Oxford : Butterworth-Heinemann, 2008. – 247 p.
45. Bernstein P. Investment management / by P. Bernstein. – USA, Southampton: WIT press, 2007. – 366 p.
46. Gunn C. A. Tourism planning : basics, concepts, cases / by Clare A. Gunn, Turgut Var. – 4th ed. – NY : Routledge, 2002. – 442 p.
47. Herasymchuk L. The model of investment training for future tourism manager // Economical and social analysis of Southern Caucasus: referred journal /Tbilisi,Georgia. – ISSN: 2298-0946 november–december 2014 Volume 05 Issue 06. –2014. – P. 8–14.
48. Human Development Report, 2013. – New York, USA, 2013 [Electronic resource]. – URL: <http://hdr.undp.org>.
49. Kusluvan S. Managing Employee Attitudes and Behaviors in the Tourism and Hospitality Industry / Salih Kusluvan. – NY : Nova Publishers, 2003. – 841 p.

50. Philip G. Altbach, Liz Reisberg, Laura E. Rumbley Trends in Global Higher Education: Tracking an Academic Revolution. A Report Prepared for the UNESCO 2009 World Conference on Higher Education. – Paris, UNESCO, 2009. – 278 p.
51. Williams G. The Internet and travel and tourism education / Gary Williams, William N. Chernish, Bob McKercher. – NY : Haworth Hospitality Press, 2010. – 193 p.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і авторське вирішення проблеми формування готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів, що полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності запропонованої моделі і технології. Проведене дослідження й отримані результати щодо розв'язання визначеної проблеми визначили підстави для формування таких висновків:

1. На основі вивчення теоретико-методологічних засад досліджуваної проблеми акцентовано увагу на тому, що реалізація реформи вищої педагогічної освіти спрямована на формування нової генерації фахівців у зростаючих потребах сучасного ринку праці. Відповідно система підготовки майбутніх менеджерів туризму повинна забезпечувати готовність до різноцільового інвестиційного проектування, спрямованого на розвиток перспективних видів туристичної діяльності. Встановлено, що реалізація інвестиційної складової у сучасній туристичній освіті потребує від майбутніх менеджерів туризму знань і вмінь щодо розроблення інвестиційних проектів, важливим чинником ефективності якого є сприятливе для професійної самореалізації майбутніх фахівців сфери туризму освітнє середовище. Виявлено комплекс невирішених проблем туристичної освіти, пов'язаних із готовністю фахівців до створення і реалізації інвестиційних проектів, зокрема, щодо цілей, змісту, технологій навчання. Обґрунтовано авторську позицію, що основою змісту підготовки майбутнього менеджера туризму має бути проектувальна діяльність як така, що дає змогу розкритися їхньому творчому потенціалу і втілитися в конкретному туристичному продукті. Підтверджено гіпотезу щодо актуалізації спільної основи підготовки педагогічних і туристських кадрів, коли менеджер туризму зацікавлений у формуванні внутрішнього туристичного продукту, а педагогічний фахівець — у профорієнтаційному спрямуванні позакласної і позашкільної роботи в туристичний напрям.

Уточнено зміст понять «професійна підготовка менеджерів туризму», «інвестиційна підготовка», «алгоритм інвестиційного проектування», «готовність

майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів». Зокрема, останнє нами розглядається як цілеспрямований вияв особистості, що забезпечує перехід від системи університетської підготовки в систему професійної діяльності на основі отримання відповідних знань та особистісно значущих якостей.

2. Теоретично обґрунтовано структурні компоненти готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів у професійній діяльності: мотиваційно-особистісний, який стимулює до здійснення проектувальної діяльності; змістово-когнітивний, що передбачає оволодіння знаннями про основи інвестиційного менеджменту; діяльнісно-практичний, пов'язаний з використанням набутих умінь і навичок у професійній діяльності.

Визначено критерії (мотиваційний, когнітивний, процесуальний), показники та рівні (низький, середній та високий) сформованості готовності майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів. Установлено, що до показників мотиваційного критерію належать особистісне переконання щодо необхідності оволодіння знаннями й навичками з інвестиційного менеджменту; когнітивного — знання про алгоритм бізнес-проекування; процесуального — вміння обробляти та інтерпретувати з використанням базових знань дані, необхідні для здійснення проектної діяльності в туризмі.

На основі розроблених критеріїв, відповідних показників і рівнів визначено сучасний стан готовності студентів спеціальності «Туризм» до цього виду діяльності. Встановлено, що 40,13 % (ЕГ) та 44,40 % (КГ) студентів мають низький рівень готовності реалізації інвестиційних проектів. Відсоток студентів із середнім рівнем готовності в ЕГ становить 48,20 %, а в КГ — 43,21 %, і лише 12,58 % (ЕГ) та 10,81 % (КГ) студентів знаходяться на високому рівні сформованості готовності до зазначеного виду діяльності.

3. З'ясовано, що ефективність підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до інвестиційної діяльності забезпечується використанням у навчальному процесі ВНЗ алгоритму інвестиційного проектування, що асоціюється з орієнтовною основою дій викладача, пов'язаною з етапами конкретного процесу навчання.

Визначено, що алгоритм охоплює такі етапи: збір та вивчення матеріалів щодо інвестиційних можливостей регіону; дослідження інфраструктури

регіону; аналіз маркетингового середовища; розробка інвестиційного проекту; складання його кошторису; реклама та реалізація нового проекту.

Навчання студентів виконувати вищезазначені дії у вказаній послідовності дозволить підготувати їх на професійному рівні до процесу інвестиційного проектування будь-якої складності. Підготовка за представленим алгоритмом, однак, не означає вузької спеціалізації у галузі туризму, а навпаки — надасть можливість майбутнім фахівцям цієї сфери легко адаптуватися до роботи в будь-якому туристичному регіоні нашої країни.

4. З урахуванням сучасних тенденцій розроблено модель підготовки майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів. Визначено її основні компоненти: цілемотиваційний (усвідомлення необхідності розробки інвестиційних проектів); змістовний (теоретичні знання щодо сутності інвестиційної діяльності в туристичній сфері та алгоритму інвестиційного проектування); операційно-діяльнісний (уміння оцінювати ефективність інвестиційних проектів, навички бізнес-проектування). Запропонована модель, що включає мету, наукові підходи і принципи, зміст, технологію й результат підготовки фахівців, забезпечує комплексний підхід до розв'язання досліджуваної проблеми та сприяє зростанню особистісного потенціалу суб'єктів навчально-педагогічного процесу. У ході експериментального дослідження встановлено, що в результаті реалізації компонентів моделі формується готовність майбутніх менеджерів туризму до реалізації інвестиційних проектів у професійній діяльності.

На основі цієї моделі розроблено відповідну технологію, що передбачала впровадження кількох етапів: діагностичного (розробка карти самооцінки, анкет, тестових та перевірних завдань); змістово-підготовчого (спецкурс «Інвестиційний менеджмент в туризмі»); індивідуально-групового (підготовка наукових публікацій викладача зі студентами, курсових і дипломних проектів); навчально-практичного (формування у студентів практичних умінь і навичок у процесі виробничої практики).

Аргументовано, що впровадження технології у процес професійної підготовки майбутніх фахівців сфери туризму сприяло зменшенню розриву між

зростаючими потребами туристичного ринку та недостатньо розробленим навчально-методичним забезпеченням їх підготовки до реалізації інвестиційних проектів; активізації інтересів студентів за рахунок формування у них особистісної та професійної усвідомленості необхідності здійснення проектної діяльності; інтенсифікації навчального процесу на основі розробки алгоритму інвестиційного проектування.

5. Результати дослідження підтверджують ефективність запропонованої моделі і технології підготовки фахівців сфери туризму до реалізації інвестиційних проектів і засвідчують позитивну динаміку сформованості рівнів готовності в студентів експериментальної групи порівняно з контрольною. Після проведення експерименту в ЕГ суттєво збільшилася кількість респондентів з високим рівнем готовності до реалізації інвестиційних проектів на 29,09 %, а кількість студентів з низьким рівнем зменшилася на 37,46 %, тоді як ці показники в КГ становили 6,76 % та 22,53 % відповідно.

Водночас слід зазначити, що отримані висновки та пропозиції не претендують на остаточне, вичерпне вирішення означеної проблеми. Перспективи подальших наукових пошуків полягають у теоретико – методичному забезпеченні інвестиційної підготовки у сфері туризму, а також у ґрунтовному дослідженні оптимізації змісту і засобів професійної підготовки майбутніх фахівців в умовах ступеневої освіти.

Додатки

Додаток А

Науково-педагогічні підходи до визначення понять

Таблиця А.1

Підходи до визначення поняття «інвестиції» вітчизняними та закордонними вченими

№ п/п	Автор	Визначення терміну
1	2	3
1.	Дж. М. Кейнс	«...поточний приріст цінностей капітального майна внаслідок виробничої діяльності певного періоду, це та частина доходу за певний період, яка не була використана для споживання»
2.	Л. Дж. Гітман, М. Д. Джонк	«... засіб розміщення капіталу, що може забезпечити зберігання або зростання суми капіталу»
3.	К. Макконелл, С. Брю	«...витрати на виробництво та накопичення засобів виробництва та збільшення матеріальних запасів»
4.	В. Шеремет, В.Павлюченко, В. Шапіро	«...грошові кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери, технології, машини, обладнання, ліцензії, у тому числі й на товарні знаки, кредити, будь-яке інше майно або майнові права, інтелектуальні цінності, що вкладаються в об'єкти підприємницької діяльності та інші види діяльності з метою отримання прибутку (доходу) та досягнення позитивного економічного та соціального ефекту»
5.	І. Бланк	«...вкладання капіталу в усіх його формах у різні об'єкти (інструменти) його господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного або неекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язано з факторами часу, ризику та ліквідності»
6.	А. Пересада, О. Смірнова, С. Онікієнко, О. Ляхова	«...вкладення грошових коштів, майнових та інтелектуальних цінностей у матеріальні та нематеріальні активи, фінансові інструменти з метою одержання прибутку або соціального ефекту»
7.	А. Загородній,	«...грошові, майнові, інтелектуальні цінності, що їх вкладають в

	Г. Вознюк, Т. Смовженко	об'єкти підприємницької та інших видів діяльності з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту; капітальні вкладення в розвиток виробництва чи невиробничу сферу»
8.	Е. Крилов, В. Власова, І.Журавкова	«...це грошові засоби, цінні папери, інше майно, у тому числі майнові права, інші права, що мають грошову оцінку, що вкладаються в об'єкти підприємницької та (або) іншої діяльності з метою отримання прибутку або іншого корисного ефекту»
9.	В. Іванюк	«...усі витрати, які безпосередньо сприяють зростанню загальної величини нагромадженого в економіці капіталу»
10.	А.Савченко	«...це витрати, які здійснюються економічними суб'єктами з метою нагромадження капіталу, що передбачає створення нового капіталу та відшкодування зношеного капіталу»
11.	Р.Костирко	«...сукупність витрат, реалізованих у вигляді довгострокових вкладень капіталу в реальні або фінансові об'єкти»
12.	С. Будаговська, О. Кілієвич, І. Луніна	«...це процес створення нового капіталу, що вимагає витрат фінансових ресурсів і призводить до змін у запасах капіталу»; «...усі витрати, які безпосередньо сприяють зростанню загальної величини нагромадженого в економіці капіталу»
13.	О. Гребельник	«...довгострокові вкладення капіталу у власній країні чи за кордоном у підприємства різних галузей, підприємницькі та інноваційні проекти, соціально-економічні програми»
14.	Т.Майорова	«...це складне та змістовне поняття, що інтегрує в собі різні економічні процеси, які впливають на виробництво, розподіл, обмін та споживання, тобто вони є фундаментальною основою суспільного відтворення»

Огляд визначень науковцями поняття проектної діяльності

№ п/п	Автор	Визначення терміну
1	2	3
1.	Безпалько О.	Педагогічне проектування — це зовнішня і внутрішня сторони професійної діяльності вчителя, в основі якої лежать процеси педагогічного мислення та уяви.
2.	Безрукова В.	Педагогічне проектування — це попередня розробка основних деталей майбутньої діяльності учнів та педагогів.
3.	Буркіна Н.	Педагогічне проектування, як елемент системної індивідуальної чи групової педагогічної діяльності, складається з етапів моделювання, проектування й конструювання та спрямований на обґрунтування шляхів реалізації педагогічних ідей.
4.	Вовк Л., Падалка О.	Педагогічне проектування — це цілеспрямована діяльність, яка визначає необхідність педагогічних перетворень, прогнозує та оцінює наслідки реалізації певних педагогічних задумів.
5.	Гризун Л.	Педагогічне проектування за сутністю є видом діяльності, спрямованим на попередню розробку моделі об'єкта педагогічної дійсності з метою розв'язання актуальної педагогічної проблеми, удосконалення освітньої практики.
6.	Докучасва В.	В сучасних умовах процес проектування стає основним механізмом розвитку інноваційної практики, а отже, має розглядатися як особливий і своєрідний вид творчої діяльності, пов'язаний з науковим дослідженням, моделюванням, плануванням, соціальним управлінням (за В. Давидовим).
7.	Єгошина Н.	Навчальне проектування — це процес виконання студентами творчих, навчальних, курсових та дипломних проектів, зорієнтований на включення студентів до цілеспрямованої самостійної діяльності навчального та практичного характеру щодо рішення соціальних та професійних завдань. У основу такої діяльності покладений власний досвід студентів, збагачений рефлексивним аналізом та проблемним діалогом.
8.	Заїр-Бек О.	Педагогічне проектування — це прикладний науковий напрям педагогіки та організованої практичної діяльності, що націлена на вирішення завдань розвитку, перетворення, вдосконалення, розв'язання протиріч у сучасних освітніх системах.
9.	Іванова Л.	Педагогічне проектування професійної підготовки — процес досягнення бажаного результату через визначення мети, завдань, підходів і принципів, плану, методів, конкретизованих у методиках і технологіях, які складають основні компоненти проекту. На основі проекту створюється програма, в якій йдеться про те, як саме необхідно розгорнути діяльність, щоб отримати кінцевий результат.
10.	Качеровська Т.	Навчально-ігрове проектування розглядається як технологія навчання, результатом якої є навчальний ігровий творчий проект, що має суб'єктивну або об'єктивну новизну, виконаний під керівництвом викладача і поданий до захисту в експертну раду.
11.	Колеснікова І., Горчакова- Сибірська М.	Проектування — процес створення проекту, тобто прототипу, прообразу можливого об'єкту, стану. Проектування може розглядатися як: 1. специфічний вид діяльності, направлений на створення проекту як особливого виду продукту; 2. науково-практичний метод вивчення та перетворення дійсності (метод практико-орієнтованої науки); 3. форма породження інновацій, що характерна для технологічної культури; 4. управлінська процедура.

Підходи науковців до визначення понять «компетентність»

№ п/п	Автор	Визначення терміну
1	2	3
1.	За документами Ради Європи	Загальні або ключові вміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання. Ключові кваліфікації, уявлення, які передбачають спроможність особистості сприймати та відповідати на індивідуальні й соціальні потреби, комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок.
2.	Laura H., Salganik, John W. Konstant	Здатність успішно задовольняти індивідуальні, соціальні потреби, діяти й виконувати поставлені завдання. Кожна компетентність побудована на комбінації взаємовідповідних пізнавальних ставлень, практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань і вмінь, які можна мобілізувати для активної дії.
3.	В. Бондар	Здатність особистості застосовувати засвоєні знання, навчальні уміння й навички, а також способи діяльності у відповідних життєвих ситуаціях для розв'язання практичних й теоретичних завдань.
4.	Н. Бібік	Оцінна категорія, що характеризує людину як суб'єкта професійної діяльності, її здатність успішно виконувати свої повноваження.
5.	О. Поментун	Спеціально структуровані набори знань, умінь, навичок і ставлень. Що їх набувають у процесі навчання.
6.	Е. Зеєр, А. Павлова	Сукупність знань, умінь, досвіду, що відображається в теоретико-прикладній підготовленості до їхньої реалізації в діяльності на рівні функціональної грамотності.
7.	І. Зимня	Заснований на знаннях, інтелектуально й особистісно зумовлений досвід соціально професійної життєдіяльності людини. Його основою є знання, уміння, навички, досвід, цінності й схильності с особистості до соціально-професійної діяльності.
8.	А. Хуторський	Володіння людиною відповідною компетенцією, що включає її особистісне ставлення до неї і предмета діяльності.

Особливості структури курсів «Інвестиційний менеджмент» у ВНЗ України

№ п/п	ВНЗ	Спеціальність	Розділи та структура курсу
1	Київський національний університет ім. Т.Г. Шевченка	«Фінанси», «Облік і аудит»	<p>МОДУЛЬ I. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ ЯК ОБ'ЄКТУ УПРАВЛІННЯ</p> <p>Тема 1. Сутність, мета та функції інвестиційного менеджменту</p> <p>Тема 2. Методичні засади та інструментарій інвестиційного менеджменту</p> <p>Тема 3. Оцінка та прогнозування розвитку інвестиційного ринку</p> <p>Тема 4. Державне регулювання інвестиційним процесом</p> <p>Тема 5. Інвестиційна політика як інструмент державного регулювання</p> <p>МОДУЛЬ II. УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПРОЦЕСОМ</p> <p>Тема 6. Процес управління інвестиціями</p> <p>Тема 7. Управління реальними інвестиціями</p> <p>Тема 8. Управління фінансовими інвестиціями</p> <p>Тема 9. Управління інвестиційною діяльністю підприємства</p> <p>МОДУЛЬ III. ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ ТА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ</p> <p>Тема 10. Антикризова інвестиційна стратегія підприємства</p> <p>Тема 11. Математичний інструментарій інвестиційного менеджменту</p> <p>Тема 12. Управління інвестиційними ризиками</p>
2	Харківська національна академія міського господарства	«Менеджмент організацій і адміністрування» (за видами економічної	<p>МОДУЛЬ 1. ІНВЕСТИЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ</p> <p>Тема 1. Теоретичні засади інвестиційної діяльності</p> <p>Тема 2. Інвестиційний ринок</p> <p>ЗМ 1.2. Інвестиційні ресурси підприємств</p> <p>Тема 3. Управління формуванням інвестиційних ресурсів</p> <p>МОДУЛЬ 2. Інноваційна та інвестиційна стратегія організації</p> <p>Тема 4. Інновації як об'єкт інвестиційної діяльності</p> <p>Тема 5. Управління реальними інвестиціями</p> <p>Тема 6. Концепція інвестиційного проектування та управління інвестиційними проектами</p> <p>МОДУЛЬ 3. Управління фінансовими інвестиціями</p> <p>Тема 7. Управління фінансовими інвестиціями</p>

		діяльності)	
3	Запорізький національний університет	«Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»	<p>МОДУЛЬ 1.</p> <p>Тема 1. Концептуальні основи інвестиційного менеджменту.</p> <p>Тема 2. Математичний апарат і методичний інструментарій інвестиційного менеджменту.</p> <p>Тема 3. Дослідження зовнішнього інвестиційного середовища.</p> <p>Тема 4. Управління виробничими інвестиціями підприємства.</p> <p>Тема 5. Управління фінансовими інвестиціями підприємства.</p> <p>МОДУЛЬ 2.</p> <p>Тема 6. Основи інвестиційного ризик-менеджменту.</p>
4	Київський міжнародний університет	«Міжнародні економічні відносини»	<p>Тема 1. Поняття інвестицій та інвестиційного менеджменту</p> <p>Тема 2. Основні положення інвестиційного проектування</p> <p>Тема 3. Інвестиційні потреби проекту та джерела їх фінансування</p> <p>Тема 4. Вартість грошей в часі. Концепція та техніка розрахунку</p> <p>Тема 5. Оцінка цінних паперів підприємства та складання графіків повернення довгострокового кредиту</p> <p>Тема 6. Оцінка вартості капіталу інвестиційного проекту</p> <p>Тема 7. Основні критерії ефективності інвестиційного проекту і методи їхнього оцінювання</p> <p>Тема 8. Оптимізація портфеля цінних паперів</p>
5	Міжрегіональна академія управління персоналом	«Менеджмент організацій»	<p>I. Теоретичні та методичні основи інвестиційного менеджменту</p> <p>1 Теоретичні основи теоретичного менеджменту</p> <p>2 Планування інвестиційної діяльності</p> <p>3 Інформаційне та організаційне забезпечення інвестиційного менеджменту</p> <p>4 Стимулювання інвестиційної діяльності підприємства</p> <p>5 Система контролю інвестиційного менеджменту</p> <p>II. Інвестиційна стратегія підприємства</p> <p>6 Сутність інвестиційної стратегії</p> <p>7 Методологія проектування інвестиційної стратегії підприємства</p> <p>8 Перспективи розвитку фінансового ринку інвестицій</p>

			<p>в Україні</p> <p>III. Управління реальними та фінансовими інвестиціями підприємства</p> <p>9Управління інвестиційним проектом</p> <p>10Ефективність інвестиційних проектів</p> <p>11Політика управління фінансовими інвестиціями підприємства</p> <p>12Оцінювання інвестиційних якостей фінансових інструментів інвестування</p> <p>IV. Управління формуванням інвестиційних ресурсів</p> <p>13Інвестиційні ресурси підприємства</p> <p>14Політика формування інвестиційних ресурсів підприємства</p> <p>15Іноземні інвестиції в Україні</p>
6	Київський інститут інвестиційного менеджменту	«Фінанси», «Менеджмент організації», «Маркетинг»	<p>Тема 1. Поняття організації.</p> <p>Тема 2.. Структура управління та методи її проектування.</p> <p>Тема 3. Організація як об`єкт управління</p> <p>Тема 4.Процес та методи прийняття рішень.</p> <p>Тема 5. Організаційні форми підприємств.</p> <p>Тема 6.Організаційний розвиток та поведінка.</p> <p>Тема 7. Влада, баланс влади</p> <p>Тема 8. Стилi керівництва.</p> <p>Тема 9. Організаційні повноваження та їх делегування..</p> <p>Тема 10. Формальні і неформальні групи.</p> <p>Тема 11. Ефективність менеджменту організацій</p> <p>Тема12. Управління у кризових ситуаціях.</p>
7	Херсонський національний технічний університет	«Економіка підприємств», «Фінанси», «Облік та	<p>Тема1. Поняття інвестицій та інвестиційної діяльності</p> <p>Тема2. Менеджмент інвестицій</p> <p>Тема 3. Використання інвестицій</p> <p>Тема 4. Інвестиції в засоби виробництва</p> <p>Тема5. Інноваційна форма інвестицій</p> <p>Тема6. Інвестиційні ресурси та стратегія їх формування в інвестиційному процесі</p> <p>Тема7. Залучення іноземного капіталу</p> <p>Тема8. Організаційно-правове регулювання взаємодії суб`єктів інвестиційної діяльності</p>

		аудит», «Економічна кібернетика»	Тема9. Інвестиційні проекти Тема10. Обґрунтування доцільності інвестування Тема11. Форми руху інвестицій Тема12. Фінансове забезпечення інвестиційного процесу Тема13. Фінансові інвестиції
8	Кіровоградський інститут комерції	«Менеджмент зовнішньоекон омічної діяльності»	Змістовий модуль 1. Технологічні підходи до організації бізнес-планування зовнішньоекономічної діяльності підприємстві Тема 1. Сутність планування у ринковій економіці. Методологічні основи планової зовнішньоекономічної діяльності підприємства Тема 2. Теоретичні основи та роль бізнес-планування у зовнішньоекономічній діяльності підприємства Тема 3. Етапи бізнес-планування. Ситуаційні особливості бізнес-планування: реорганізація, санація, реструктуризація Тема 4. Сучасні моделі бізнес-планування. Оформлення кредитної заявки Тема 5. Зміст, структура та основні елементи бізнес-плану підприємства. Тема 6. Розділ «інвестиційна програма» Тема 7. Розділ Аналіз та оцінка внутрішнього стану підприємства: фінансово-економічні показники, SWOT-аналіз Змістовий модуль 2. Деталізація розділів й розробка бізнес-плану, правила експертизи й презентації проектної документації Тема 8. Розділ «Маркетингове дослідження ринку послуг та робіт»: сегментування, споживачі, конкуренти. Прогнозування попиту Тема 9. Розділ «Маркетинг-план»: стратегія розвитку, стратегія ціноутворення, збутова, рекламна та комунікаційна політика Тема 10. Розділ «Організаційний план діяльності підприємства»: структура, посадові обов'язки, фонд заробітної плати, продуктивність праці Тема 11. Розділ «Виробничо-технологічний план діяльності підприємства» Тема 12. Розділ: «Інвестиційний план, визначення ефективності капіталовкладень у Тема 13. Розділ: «Фінансовий план» Тема 14. Розділ: «Ризики та страхування» Тема 15. Презентація та експертиза бізнес-плану
9	Київський	«Банківська	Тема1.Теоретичні засади інвестиційної діяльності Тема 2.Методологічні засади оцінки доцільності інвестиції

	національний економічний університет імені В. Гетьмана	справа»	Тема 3. Інвестиційні ресурси Тема 4. Фінансові інвестиції Тема 5. Реальні інвестиції Тема 6. Інвестиційний проект Тема 7. Інноваційні інвестиції
10	Національний авіаційний університет	«Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності»	Тема 1. Концептуальні основи інвестиційного менеджменту Тема 2. Математичний апарат і методичний інструментарій інвестиційного менеджменту Тема 3. Дослідження зовнішнього інвестиційного середовища Тема 4. Управління виробничими інвестиціями підприємства Тема 5. Управління фінансовими інвестиціями підприємства Тема 6. Основи інвестиційного ризик-менеджменту Тема 7. Управління організаційними системами і розподіл інвестиційних ресурсів Тема 8. Формування власних інвестиційних ресурсів підприємства Тема 9. Формування позикових інвестиційних ресурсів підприємства Тема 10. Управління альтернативними джерелами залучення капіталу

Алгоритм інвестиційного проектування в туризмі

**1. ЗБІР ТА ВИВЧЕННЯ МАТЕРІАЛІВ ЩОДО ІНВЕСТИЦІЙНИХ
МОЖЛИВОСТЕЙ РЕГІОНУ**

- дослідження трудового потенціалу регіону;
- дослідження виробничого потенціалу регіону;
- дослідження фінансового потенціалу регіону;
- визначення інституційного та інноваційного потенціалу регіону;
- аналізу туристично-рекреаційного потенціалу місцевості, встановлення можливості його використання з туристичною метою;
- визначення основних напрямків розвитку туризму в регіоні.

інвестиційний паспорт, архівні джерела, книги, газети та журнали, туристичні каталоги, туристичні програми, проспекти, буклети, путівники

2. ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРИ РЕГІОНУ

- збір даних про стан транспортної мережі в регіоні (аеропорт, залізничні та автовокзали, дороги);
- дослідження переліку послуг основних готельних підприємств, ресторанів, оздоровчих комплексів, розважальних закладів.

карти, довідники готелів, розклади рейсів

3. ДОСЛІДЖЕННЯ МАРКЕТИНГОВОГО СЕРЕДОВИЩА

- розробка анкет для оцінки маркетингового середовища на ринку та проведення дослідження (серед потенційних покупців);
- аналіз обсягів попиту на потенційний проект.

маркетингові дослідження аналогічних продуктів; аналіз п'яти сил Портера, PEST та SWOT аналізи

4. РОЗРОБКА ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ

- резюме (визначення мети та коротка характеристика майбутнього проекту);
- характеристика продукції (послуг);
- планування трудових ресурсів;
- обсяг і структура виробництва продукції (послуг);
- стратегія маркетингу;
- оцінка ризиків.

Господарський кодекс, Цивільний кодекс, ЗУ «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні»

5. СКЛАДАННЯ КОШТОРИСУ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ

- фінансовий план;
- стратегія фінансування інвестиційного проекту (управління реальними та фінансовими інвестиціями).

ЗУ «Про режим іноземного інвестування», ЗУ «Про інвестиційну діяльність», ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність», ЗУ «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць»

6. РЕКЛАМА НОВОГО ПРОЕКТУ

- оформлення проспектів, буклетів, включення інформації про новий проект до інвестиційного паспорту;
- інші заходи щодо поширення нової пропозиції.

туристичні каталоги, рекламні брошури, буклети, газети та журнали, ЗУ «Про рекламу»

7. РЕАЛІЗАЦІЯ НОВОГО ПРОЕКТУ ТА КОНТРОЛЬ ЗА ОБСЛУГОВУВАННЯМ СПОЖИВАЧІВ

- обслуговування споживачів;
- розгляд рекламацій та внесення необхідних коректив;
- удосконалення проекту.

**Перелік умінь та дисциплін, в рамках яких формуються уміння,
що необхідні студентам для інвестиційного проектування**

Основні уміння, якими повинен володіти студент для інвестиційного проектування	Вид уміння, рівень сформованості даного уміння	Дисципліна, в рамках якої формується уміння
Аналізувати наявний рекреаційний потенціал територій щодо здійснення того чи іншого виду рекреаційної діяльності, користуючись статистичною та плановою документацією та стандартними методиками	ПР.Р	Туристичні ресурси України
Розробляти методiku маркетингових досліджень туристичного ринку з метою виявлення потреб туристів на окремі види туризму, туристські послуги, використовуючи наявні методики та аналізуючи співвідношення попиту і пропозиції	ПР.Р	Маркетинг в туризмі
Визначати ефективність реалізації проекту з метою обґрунтування доцільності розробки його, використовуючи галузеві методики розрахунку	ЗП.О	Прогнозування та планування діяльності туристичних підприємств
Розробляти план маркетингових досліджень з метою визначення сегменту ринку, потенційних споживачів проекту, використовуючи наявні методики	ПР.Р	Маркетинг в туризмі
Досліджувати попит потенційних споживачів, використовуючи методики маркетингових досліджень	ПР.О	Маркетинг в туризмі
Пошук шляхів підвищення ефективності формування ресурсного потенціалу підприємств; вибір ефективних методів обґрунтування інвестиційної програми підприємств; вміння розробляти плани реалізації продукту, формування доходу та прибутку.	ЗП.О	Економіка туризму Бухгалтерський облік і аудит туристичного підприємства
Визначати стратегію і тактику управління цінами підприємств галузі туризму; розраховувати основні показники оцінки діяльності та особливості формування виробничої програми підприємств галузі туризму; аналізувати особливості ціноутворення на ринку галузі туризму.	ПР.О	Ціноутворення в туризмі
Визначати організаційно-правову форму організації; розробляти виробничий, фінансовий та збутовий план її роботи;	ПР.О	Організація підприємницької діяльності

складати технічну документацію тощо		
Визначати перелік нормативно-правових актів, що регламентують інвестиційну; діяльність	ПР.О	Правове регулювання туристичної діяльності
Визначати фінансові ресурси підприємств, аналізувати оподаткування та ефективні шляхи інвестування	ЗП.О	Економіка туризму
Визначати оптимальні види та проектувати оптимальні схеми транспортування, використовуючи різні моделі транспортування та інформацію про існуючі транспортні мережі	ПР.О	Організація транспортних послуг
Взаємодіяти з виробниками туристських послуг; засобами розміщення, підприємствами харчування, транспорту, екскурсійними бюро, музеями, спортивними установами, іншими закладами рекреаційно-курортної сфери, сфери культури тощо з дотриманням правил ведення договірної роботи	ПП.О	Технологія туристичної діяльності
Укладати угоди та договори про співробітництво, використовуючи зміст та вимоги договірного права і методики ведення ділових переговорів	ЗП.Н	Технологія туристичної діяльності; Діловодство в туризмі
Проектувати тур та розраховувати його калькуляцію, використовуючи наявні технології формування турпродукту та методики калькулювання туру; здійснювати багатоваріантні розрахунки цін на турпродукт на підставі інформації про дію механізму формування ринкових цін на послуги.	ПР.Р ЗП.О	Економіка туризму; Ціноутворення в туризмі; Бухгалтерський облік і аудит туристичного підприємства
Організовувати підготовку, презентацію і поширення спеціалізованої туристської інформації, використовуючи рекламні та PR технології.	ПР.Р	Реклама в туризмі
Виявляти та реєструвати претензії, скарги, рекламації зі сторони споживачів послуг, забезпечувати проведення причинно-наслідкового аналізу претензій та рекламацій клієнтів та партнерів, організовувати та проводити заходи, що спрямовані на їхнє усунення на підставі методик загального менеджменту якості та з використанням інструментів контролю якості.	ПР.О ПР.Р	Менеджмент туризму
Визначати політику в галузі якості послуг з урахуванням вимог галузевих стандартів	ПР.Р	Стандартизація і сертифікація туристських послуг

У таблиці види умінь скорочені як:

ПП — предметно-практичне уміння — уміння виконувати дії щодо переміщення об'єктів у просторі, зміни їх форми тощо;

ПР — предметно-розумове уміння — уміння щодо виконання операцій з розумовими образами предметів. Ці дії вимагають наявності розвиненої системи уявлень і здатність до розумових дій (наприклад, аналіз, класифікація, узагальнення, порівняння тощо);

ЗП — знаково-практичне уміння — уміння щодо виконання логічних і розрахункових операцій.

Рівень сформованості даного уміння позначений як:

О — уміння виконувати дію, спираючись на матеріальні носії інформації щодо неї;

Р — уміння виконувати дію, спираючись на постійний розумовий контроль без допомоги матеріальних носіїв інформації;

Н — уміння виконувати дію автоматично, на рівні навички.

**Перелік навчальних дисциплін,
у межах яких здійснювався процес підготовки студентів
до інвестиційного проектування ***

№ п/п	Назва дисципліни	Семестр	Кількість академічних кредитів вивчення навчальних дисциплін (національних/за ECTS)	Кількість годин, відведених на вивчення курсу	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1.	Економіка туризму	5	2,0/3,0	108	26	24	58
2.	Технологія туристичної діяльності	5	2,5/4,0	144	30	26	88
3.	Організація підприємницької діяльності	9	2,5/4,0	144	26	24	94
4.	Основи аудиту і бухгалтерського обліку туристичних підприємств	5	2,5/4,0	144	24	18	102
5.	Туристсько-рекреаційні ресурси України	6	1,5/2,5	108	24	24	60
6.	Ціноутворення в туризмі	7	2,0/3,0	90	20	22	48
7.	Маркетинг туризму	7	2,0/3,0	108	20	16	72
8.	Менеджмент туризму	8	2,0/3,0	108	20	16	72
9.	Прогнозування і планування діяльності туристичних підприємств	8	2,0/3,0	108	20	16	72
10.	Правове регулювання туристичної діяльності	8	2,0/3,0	108	20	16	72
11.	Туристське краєзнавство	8	1,5/2,5	144	20	22	102

* за навчальним планом НПУ імені М. Драгоманова на 2014 рік

Діагностичний інструментарій

Документ Е.1.

АНКЕТА для керівників підприємств

Шановні пані та панове! Ми досліджуємо проблему підготовки фахівців сфери туризму до інвестиційного проектування. Ваша думка як незалежного експерта надасть нам неоціненну допомогу у вирішенні зазначеної проблеми. Просимо Вас відповісти на питання анкети. Щиро вдячні за допомогу!

1. Чи розробляє Ваша фірма інвестиційні проекти?
  - а) так;
  - б) ні → відповідайте на питання 6.
2. Найбільш поширені форми інвестицій, які залучаються до Вашого підприємства?
  - а) державні інвестиції;
  - б) інвестиції власників та акціонерів;
  - в) іноземні інвестиції;
  - г) спільні інвестиції;
  - д) важко відповісти;
  - е) ваш варіант: _____
3. Які туристичні проекти, на Ваш погляд, користуються найбільшим попитом у туристів протягом 3 останніх років?
_____
4. Як змінився попит на Ваші послуги у межах регіону за останній рік?
  - а) попит зріс;
  - б) попит залишився незмінним;
  - в) попит зменшився;
  - г) важко відповісти;
  - д) ваш варіант: _____
5. Які, на Вашу думку, найперспективніші напрямки залучення інвестицій до туристичного бізнесу _____
_____
6. Що, на Ваш погляд, заважає залученню інвестицій?
  - а) нерегульованість законодавчого забезпечення процесу інвестування;
  - б) непередбачуваність і непрозорість державної політики;
  - г) надмірна фіскальна активність держави;
  - д) недосконалість галузей інфраструктури;
  - е) нерозвиненість інституційної інфраструктури ринку;
  - ж) відсутність розроблених інвестиційних пропозицій;
  - з) важко відповісти;
  - і) ваш варіант: _____
7. Чи проходили на Вашому підприємстві практику студенти, що навчаються за спеціальністю «Туризм»?

- а) так;
б) ні → відповідайте на питання 12.
8. Як Ви оцінюєте загальний рівень професійної підготовки студентів?
а) рівень профпідготовки студентів високий;
б) рівень підготовки студентів потребує покращення; практиканти не завжди справлялися з покладеними на них обов'язками;
в) рівень підготовки незадовільний;
г) ваш варіант: _____
9. Чи розробляють студенти проекти під час проходження практики?
а) так, обов'язково;
б) інколи;
в) ні, ніколи;
г) ваш варіант: _____
10. Яких знань, вмінь та навичок найчастіше не вистачає студентам для проектування? _____
_____
11. Що Ви вважаєте за потрібне зробити для покращення рівня підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до здійснення проектування?
_____
_____
12. Назвіть Ваше підприємство: _____
13. Ваше підприємство здійснює діяльність у сфері:
а) туристичної діяльності;
б) готельної діяльності;
в) ресторанної діяльності
г) ваш варіант: _____
14. Скільки працівників налічує Ваша компанія? _____
15. Скільки фахівців з базовою туристичною освітою працюють у складі Вашого підприємства? _____

Дата заповнення анкети: _____ 2014 р.

_____

АНКЕТА
для викладачів ВНЗ

Шановні колеги! Просимо Вас надати допомогу у дослідженні щодо визначення шляхів удосконалення професійної підготовки фахівців сфери туризму до інвестиційного проектування. Ваша думка як незалежного експерта є дуже важливою для нас. Щиро вдячні Вам за увагу та допомогу!

1. Що, на Вашу думку, є найголовнішим для підготовки студентів до інвестиційного проектування?

а) озброєння студентів знаннями про інвестиційні ресурси регіону та методики їх дослідження;

б) формування вмінь щодо використання алгоритму інвестиційного проектування;

в) організація практики щодо розробки інвестиційних проектів;

г) ваш варіант: _____

2. Які знання необхідні студенту, щоб створювати проекти?

а) знання про інвестиційні ресурси регіону;

б) знання щодо методики дослідження інвестиційного потенціалу регіону та визначення перспективних напрямків залучення інвестицій;

в) знання механізму інвестиційного проектування;

г) ваш варіант: _____

3. У межах яких дисциплін доцільно навчати студентів методиці дослідження інвестиційного потенціалу регіону?

_____

4. Що, на Ваш погляд, заважає ефективному використанню туристичних ресурсів у процесі підготовки майбутніх фахівців сфери туризму до інвестиційного проектування?

а) незадовільний стан туристичних ресурсів та інфраструктури;

б) відсутність ґрунтовних праць, присвячених аналізу інвестиційного потенціалу регіону;

в) відсутність необхідних умінь і навичок створювати інвестиційні проекти

г) ваш варіант: _____

5. Якими основними вміннями та навичками необхідно володіти студенту, щоб створювати інвестиційні проекти?

а) аналізувати інвестиційний потенціал територій;

- б) розробляти методику маркетингових досліджень турринку;
  - в) створювати сам проект, який би відповідав вимогам ринку;
  - г) взаємодіяти з виробниками послуг;
  - д) заповнювати технологічну документацію;
  - ж) розраховувати калькуляцію проекту;
  - з) здійснювати контроль операцій процесу раціонального використання інвестиційних коштів;
  - к) усі вище перелічені уміння необхідні, щоб розробляти інвестиційні проекти;
  - л) ваш варіант: _____
-

6. У межах яких дисциплін доцільно формувати навички та вміння інвестиційного проектування?

---

7. Які компоненти, на Вашу думку, доцільно виділити у структурі готовності майбутнього фахівця сфери туризму до інвестиційного проектування?

- а) мотиваційно-особистісний;
  - б) змістово-когнітивний;
  - в) діяльнісно-практичний;
  - г) ваш варіант: _____
-

8. Які форми та методи Ви вважаєте за доцільне використовувати під час підготовки студентів доінвестиційного проектування?

- а) відео уроки;
  - б) метод кейсів;
  - в) ділові ігри;
  - г) презентації;
  - д) круглі столи;
  - е) всі варіанти підходять
  - є) ваш варіант: _____
-

9. Як, на Ваш погляд, повинен бути організований процес підготовки студентів до інвестиційного проектування, щоб підвищити рівень готовності майбутніх фахівців сфери туризму до технологічної діяльності в реальних умовах?

---

10. Які рекомендації Ви хотіли б надати (Ваші пропозиції) щодо шляхів удосконалення професійної підготовки фахівців сфери туризму до інвестиційного проектування?

- а) увести до навчального плану окрему дисципліну, що присвячена розгляду інвестиційної діяльності;

б) удосконалити програми проходження технологічних практик студентів, зробити їх більш наближеними до реальних виробничих та технологічних умов туристичної діяльності;

в) для підвищення мотивації до навчання використовувати нові форми та методи роботи зі студентами;

г) надати студентам більше можливостей для реалізації свого творчого потенціалу на заняттях та під час поза аудиторної роботи;

д) підвищити вимоги до студентів;

ж) ваш варіант: _____

_____

П.І.Б. (можна не відповідати) _____

Педагогічний стаж (якщо є) _____

Освіта _____

Науковий ступінь, учене звання _____

Анкета для студентів

Шановний студенте! Ми досліджуємо проблему підготовки фахівців сфери туризму до інвестиційного проектування. Ваша відповідь на запропоновані питання надасть нам неоціненну допомогу у вирішенні зазначеної проблеми. Отримана інформація буде використана тільки у межах нашої роботи. Дякуємо Вам за допомогу!

1. Чи необхідно, на Вашу думку, майбутньому фахівцю сфери туризму вміти розробляти інвестиційні проекти?
  - а) так, обов'язково;
  - б) потрібно знати основні етапи процесу проектування;
  - в) достатньо мати поверхове уявлення;
  - г) ваш варіант: _____
2. Чи вважаєте Ви потрібним менеджеру з туризму для цього знати інвестиційні ресурси регіону, у межах якого розробляється проект?
  - а) так, обов'язково;
  - б) можливо, і так;
  - в) ні;
  - г) ваш варіант: _____
3. Чи вважаєте Ви необхідними менеджеру з туризму знання щодо алгоритму інвестиційного проектування?
  - а) так, обов'язково;
  - б) можливо, і так;
  - в) ні;
  - г) ваш варіант: _____
4. Чи цікавить Вас проблема інвестиційного проектування?
  - а) так;
  - б) можливо, і так;
  - в) ні → відповідайте на питання 7.
  - г) ваш варіант: _____
5. Які технологічні операції у структурі діяльності з інвестиційного проектування цікавлять Вас найбільше?
  - а) маркетингове дослідження туристичного ринку;
  - б) розробка самого проекту;
  - в) складання кошторису;
  - г) заповнення відповідної технологічної документації;
  - д) взаємодія з клієнтами та виробниками туристських послуг;
  - ж) усі вище перелічені операції;
  - з) ваш варіант: _____
6. Чому Ви виявляєте зацікавленість до проблеми інвестиційного проектування в туризмі? _____
7. Що, на Вашу думку, може вплинути позитивно на процес формування у студентів стійкого інтересу до проблеми інвестиційного проектування?

---

8. Чи задоволені Ви рівнем своєї підготовки до інвестиційного проектування, і як саме Ви його оцінюєте:

а) повністю задоволений рівнем своєї підготовки (оцінюю його як достатній);

б) не зовсім задоволений рівнем підготовки (оцінюю його як середній);

в) не задоволений сучасним рівнем підготовки до проектування (оцінюю його як низький).

г) ваш варіант: _____

9. Що саме заважає Вам навчитися розробляти інвестиційні проекти?

а) відсутність мотивації до процесу навчання;

б) відсутність відповідної теоретичної та практичної підготовки;

в) використання викладачами нецікавих форм та методів представлення матеріалу на заняттях з відповідних дисциплін;

г) брак часу на самостійне вивчення додаткового матеріалу;

д) відсутність можливості реалізувати свій творчий потенціал;

ж) ваш варіант: _____

10. Чи бажаєте Ви отримати відповідні знання та набути практичних навичок щодо інвестиційного проектування в туризмі?

а) так;

б) можливо, і так;

в) ні → далі можна не відповідати.

11. Чому Ви бажаєте навчитися розробляти інвестиційні проекти?

_____

---

12. Чи взяли би Ви участь у спеціально організованих формах навчання з метою підготовки до інвестиційного проектування?

а) так, обов'язково;

б) можливо, і так;

в) ні.

Обробка даних. Відповіді на 1, 2, 3 питання анкети визначали рівень сформованості особистісного переконання студента щодо необхідності отримання знань, вмінь та навичок з проектування регіональних маршрутів; на 4, 5, 6, 7 питання – ступінь прояву інтересу до проблеми проектування регіональних маршрутів; на 10, 11, 12 питання – бажання отримати нові знання та набути практичних навичок щодо проектування регіональних маршрутів.

Карта самооцінки здатності студента створювати інвестиційний проект

Шановний студенте! Ми досліджуємо проблему підготовки фахівців сфери туризму до інвестиційного проектування. Запрошуємо Вас взяти участь у науковому дослідженні й здійснити самооцінку за десятибальною шкалою запропонованих у карті показників (максимальний ступінь прояву в Вас зазначеного показника – 10 балів, мінімальний – 1 бал). Дякуємо за співпрацю!

№	Критерії оцінки	Ступінь прояву*									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Мотиваційно-особистісна готовність											
1.	Сформованість особистісного переконання щодо необхідності отримання знань, вмінь та навичок з інвестиційного проектування										
2.	Прагнення отримати нові знання та набути практичних навичок щодо проектування з метою їх подальшого застосування у професійній діяльності										
3.	Інтерес до проблеми інвестиційного проектування										
Змістовно-когнітивна готовність											
4.	Рівень знань про туристичні ресурси регіону										
5.	Здатність дослідити інвестиційний потенціал регіону та визначати перспективні напрямки залучення інвестицій										
6.	Рівень знань про технологію інвестиційного проектування										
Діяльнісно-практична готовність											
7.	Уміння та навички розробити новий інвестиційний проект										
8.	Здатність застосовувати творчий підхід до процесу проектування										
9.	Здатність використати отримані під час навчання професійно орієнтовані знання на практиці										

Обробка даних. Виставлені студентами показники оцінювалися наступним чином:

* 1-4 – низький ступінь прояву критерію;

5-8 – середній ступінь прояву критерію;

9-10 – високий ступінь прояву критерію.

Питання тестів для студентів

Перевірка рівня знань з інвестиційного менеджменту

1. Яке з наведених термінів характеризує поняття «інвестиційний ринок»?

- а) усі види майнових і інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок яких створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект;
- б) сукупність економічних відносин, які складаються між продавцями та споживачами інвестиційних товарів та послуг, та об'єктів інвестування в усіх його формах;
- в) вільне від державного керування підприємство, засноване на різних, переважно приватних, формах власності та вільному обміні товарами між виробниками та споживачами відповідно до цін попиту та пропозиції;

2. За якими показниками здійснюється оцінка інвестиційної привабливості галузей?

- а) прямими та опосередкованими;
- б) позитивними та негативними;
- в) синтетичними та аналітичними;

3. Інвестиційна політика охоплює такі заходи:

- а) розробку загальної концепції інвестиційної політики, визначення її основних напрямів, цілей і головних завдань;
- б) створення адекватного інвестиційного механізму;
- в) управління фінансовою діяльністю;
- г) всі відповіді вірні;

4. Інвестиційний проект – це:

- а) документ, який визначає ризики інвестування;
- б) документ, який визначає дохідність інвестування;
- в) документ, який визначає необхідність здійснення реального інвестування;
- г) всі відповіді вірні;

5. При аналізі стратегічної позиції підприємства на ринку застосовують спеціальні методи, найбільш розповсюдженими з яких на даний момент є:

- а) SWOT-аналіз, матриця БКГ;
- б) матриця Мак — Кінзі, конкурентний аналіз Портера;
- в.) модель п'яти сил Портера, SWOT-аналіз, матриця SPASE;
- г.) SWOT-аналіз, матриця БКГ, модель п'яти сил Портера.

6. Інвестиційна стратегія це:

- а) система дібраних довгострокових цілей і засобів їх досягнення, що реалізуються в інвестиційній діяльності підприємства;
- б) це формування довгострокових цілей і розробки шляхів їхньої реалізації;
- в) господарська операція, яка передбачає придбання основних фондів, нематеріальних активів, корпоративних прав та цінних паперів в обмін на кошти або майно;
- г) процес управління інвестиційною діяльністю.

7. На які три категорії розділяють розміщення ресурсів?

- а) стратегічне, динамічне, тактичне;
- б) стратегічне, планове, термінове;
- в) динамічне, ротаційне, статичне;
- г) тактичне, технічне, термінове.

8. Яка стратегія визначає відносну вартість активів?

- а) циклічна;
- б) оціночна;
- в) комбінаційна;

9. Механізм створення привабливого інвестиційного клімату включає:

- а) створення спеціальних економічних зон;
- б) запровадження системи страхування;
- в) система гарантій;
- г) всі варіанти правильні;

10. Інституційний аналіз – це

- а) з'ясування потреби певного виду продукції, визначення ринків її реалізації, цін, планування обсягів тощо;
- б) визначення організаційно-правового, адміністративного та політичного середовища реалізації проекту, його відповідність чинному законодавству та вимогам, а також адаптованість проекту до умов, що склалися;
- в) оцінка доходності (рентабельності) з точки зору конкретного підприємства та його кредитора;

11. Який метод використовується для оцінки ризику в умовах розбудови ринкових відносин?

- а) статистичний метод;
- б) нормативний метод;
- в) рейтинговий метод;

12. Що таке інвестиційний ринок?

- а) сукупність економічних відносин, які складаються між продавцями та споживачами інвестиційних товарів та послуг, та об'єктів інвестування в усіх його формах;

- б) набір фінансових вкладень держави або приватних осіб в підприємство народного господарства;
- в) різноманітні державні та приватні установи в які можна робити фінансові інвестиції з метою отримання грошового прибутку;

13. Від вимог яких організацій залежить формування бізнес-плану інвестиційного проекту?

- а) МВФ, МБРР, ЄБРР;
- б) НБУ, МВФ, ЄБРР;
- в) МВФ, НБУ, МБРР;

14. Як класифікують інвестиції за об'єктами вкладення коштів ?

- а) реальні та фінансові інвестиції;
- б) прямі та непрямі;
- в) приватні та спільні;
- г) внутрішні та закордонні;

15. Капітальними вкладеннями називаються:

- а) засоби, що передбачають залучення грошей від інвестора;
- б) засоби, що вкладені в розширене відтворення основних фондів;
- в) засоби, що вкладені в розширене відтворення додаткових фондів;

16. Назвіть основні форми реального інвестування:

- а) капітальне інвестування чи капітальне вкладення, інноваційне інвестування, інвестування приросту оборотних активів;
- б) інвестування приросту запасів матеріальних оборотних активів, модернізація, оновлення окремих видів устаткування;
- в) нове будівництво, реконструкція, придбання цілісних майнових комплексів.

17. Для усунення невизначеності при інвестуванні коштів в акції теорія і практика ринкового господарювання виробила визначені підходи до оцінки їх вартості:

- а) метод аналізу;
- б) майбутні фінансові результати емітента;
- в) метод капіталізації чистого прибутку.

Ключі до тестів:

1. б
2. в
3. г
4. в
5. г
6. а
7. а
8. б
9. г
10. в
11. в
12. а
13. а
14. а
15. б
16. а
17. в

Приклад перевірного завдання
Перевірне завдання
 студента _____ курсу, спеціальності «Туризм»

1. Дайте визначення поняттю «інвестиції в туристичному бізнесі»:

---

2. Перерахуйте основні етапи алгоритму інвестиційного проектування:

---

3. Що необхідно зробити, аби проаналізувати інвестиційний потенціал регіону?

---

4. Яким чином досліджується туристична інфраструктура регіону?

---

5. Якими джерелами інформації необхідно користуватися для дослідження існуючих пропозицій на ринку турпослуг? _____

---

6. Перерахуйте права і обов'язки інвестора:

---

7. Визначте основні форми реальних інвестицій та особливості управління ними.

---

8. Користуючись вивченим матеріалом, заповніть таблицю:

Переваги залучення іноземних інвестицій	Недоліки залучення іноземних інвестицій
1..-5	1..-5

9. Правове регулювання інвестиційної діяльності здійснюється ланцюгом законів. Напишіть їх в порядку від головного до підрядних:

---

10. Визначте основні підходи щодо управління інвестиційним ризиком?

Критерії оцінки творчих проектних робіт студентів

Кри терій	Ріве нь	Назва проекту, його унікальність	Аналіз інвестиційного потенціалу регіону	Дослідження інфраструктури регіону	Дослідження маркетингового середовища	Розробка інвестиційного проекту	Конторис проекту	Рекламні заходи щодо розробленого проекту	Наочність предста вленого матеріалу під час захисту проекту
1 рівень (високий)	розроблений авторський проект	надана вичерпана інформація, щодо інвестиційного потенціалу; обґрунтований вибір об'єктів для інвестування	детально описані умови розміщення, харчування та пересування туристів на маршруті; наведений перелік додаткових послуг	маркетингові дослідження ринку проведені у повному обсязі, їхній результат представлений у проекті	інвестиційний проект розроблений у повному обсязі, згідно вимог	укладений правильно; зроблені вірні розрахунки	розроблені декілька варіантів рекламних матеріалів	презентація у графічному редакторі (наприклад у Microsoft PowerPoint), яка відображає усі складові процесу проектування	
2 рівень (середній)	за основу взятий попередньо розроблений проект, який був удосконалений та доповнений	надана основна інформація щодо інвестиційного потенціалу	розкриті умови розміщення, харчування та пересування туристів	проведені маркетингові дослідження ринку, результат представлений у проекті	інвестиційний проект містить лише основну інформацію	укладений правильно; зроблені відповідні розрахунки	розроблений один варіант рекламної продукції	презентація, що відображає певні складові процесу проектування	
3 рівень (низький)	за основу взятий розроблений проект	іноді не обґрунтований вибір об'єктів для інвестування	умови перебування прописані частково; іноді може бути відсутній перелік додаткових послуг	маркетингові дослідження ринку проведені частково; їхні результати не представлені у проекті	матеріал представлений частково	укладений з незначними помилками	іноколи можуть бути відсутні рекламні матеріали	матеріал представлений частково	

**Навчально-методичний комплекс
зі спецкурсу «Інвестиційний менеджмент в туризмі»**

Документ 3. 1

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні Вченої ради

НПУ імені М.П. Драгоманова

«___» _____ 20 р.

Протокол № ____

Голова Вченої ради, ректор

акад. Андрущенко В.П.

Інвестиційний менеджмент в туризмі

ПРОГРАМА

варіативної навчальної дисципліни

підготовки бакалавра

галузь знань 1401 «Сфера обслуговування»

напрямок підготовки 6.140103 «Туризм»

(Шифр за ОПП – ПП)

Київ 2014 р

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Національний педагогічний університет
імені М.П. Драгоманова

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: викладач Герасимчук Л.В.

Обговорено та рекомендовано до видання Науково-методичною радою НПУ імені М.П.
Драгоманова

«__» _____ 20__ року, протокол № __

Голова НМР університету _____ //

ВСТУП

Програма вивчення варіативної навчальної дисципліни «Економіка туризму» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалавра напрямку 6.140103 «Туризм».

Предметом вивчення навчальної дисципліни виступають інвестиційні механізми ресурсного забезпечення туристичної діяльності підприємств та отримання економічного й соціального ефекту.

Міждисциплінарні зв'язки: навчальна дисципліна «Інвестиційний менеджмент в туризмі» тісно взаємопов'язана із такими дисциплінами як «Основи підприємницької діяльності», «Інноваційний менеджмент», «Технологія туристичної діяльності», «Економіка туризму».

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою вивчення дисципліни є формування знань і навичок із розроблення інвестиційної стратегії підприємств туристичної галузі, аналізу інвестиційної привабливості проєктів, методів оцінки їхньої ефективності, ризиків, ліквідності, формування інвестиційного фінансового портфелю та програм реальних інвестицій підприємств.

1.2. Завдання:

- ознайомлення студентів із відповідними поняттями, категоріями, системами та алгоритмами інвестиційного менеджменту в туризмі;
- набуття практичних навичок по оволодінню методичним інструментарієм інвестиційного менеджменту в туризмі;
- визначення методів та інструментів інвестиційного проєктування;
- здійснення аналізу зарубіжних концепцій та сучасних вітчизняних підходів відносно управління фінансовими інвестиціями.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- інвестиційний понятійний апарат, який використовується в туристичній практиці;
- сучасні тенденції та особливості національного і світового інвестиційного ринку;
- нормативно-правові аспекти здійснення інвестиційної діяльності;
- особливості управління фінансовими інвестиціями;
- механізм функціонування інвестиційного ринку;
- специфіку інвестиційних ризиків;
- методи та інструменти інвестиційного управління туристичним бізнесом.

вміти:

- застосовувати систему економічних показників для характеристики інвестиційного процесу на підприємстві;
- управляти портфелем фінансових інвестицій;
- аналізувати та оцінювати інвестиційну привабливість об'єктів ринку інвестицій;
- мінімізувати ризики інвестиційного портфелю підприємства.
- використовувати методи та шляхи підвищення ефективності ресурсного потенціалу;
- характеризувати основні показники інвестиційної діяльності підприємств туристичної галузі;
- критично оцінювати діючі механізми планування діяльності підприємств, інвестиційні ризики та володіти способами запобігання банкрутству.

Набуті знання і вміння забезпечують формування професійних компетенцій:

1) проектна діяльність:

- володіння теоретичними основами проектування, готовність до застосування основних методів проектування в туризмі;
- здатність обробляти та інтерпретувати з використанням базових знань дані, необхідні для здійснення проектної діяльності у туризмі;
- здатність самостійно знаходити і використовувати різні джерела інформації за проектом туристичного продукту;
- готовність до реалізації проектів у туристичній індустрії;

2) виробничо-технологічна діяльність:

- здатність розробляти базові стратегії інвестиційного розвитку туристичних підприємств;
- пошук шляхів підвищення ефективності формування ресурсного потенціалу підприємств;
- вибір ефективних методів обґрунтування інвестиційної програми підприємств;
- вміння розробляти плани реалізації туристичного продукту, формування доходу та прибутку.

3) науково-дослідна діяльність:

- здатність знаходити, аналізувати і обробляти науково-технічну інформацію у сфері інвестиційної діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій;
- здатність використовувати методи моніторингу інвестиційного ринку;
- готовність до застосування прикладних методів дослідницької діяльності в туризмі;
- готовність до застосування інноваційних технологій у туристичній діяльності;
- володіння культурою мислення, здібність до узагальнення, аналізу, сприйняття інформації, постановки мети та вибору шляхів її досягнення.

1.4. Орієнтовний тематичний план

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна і вечірняформа					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Теоретичні та методичні засади інвестиційного менеджменту в туризмі												
Тема 1. Теоретичні основи інвестиційного менеджменту в туризмі	8	2	2			4	9	2				7
Тема 2. Інвестиційний ринок та його оцінка	8	2	2			4	11	2	2			7
Тема 3. Методологія проектування інвестиційної стратегії туристичного підприємства	10	2	2		2	4	7					7
Тема 4. Інновації як об'єкт інвестиційної діяльності в туризмі	8	2	2			4	7					7
Тема 5. Організаційно-правове регулювання взаємодії суб'єктів інвестиційної діяльності	9	2	2			5	13	2	2			9
Разом за змістовим	45	10	10		2	23	47	6	4			37

модулем 1												
Модуль 2. Фінансово-економічний механізм інвестиційної діяльності підприємств туристичної галузі												
Тема 6. Управління інвестиційною діяльністю туристичного підприємства	10	2	2		2	4	11	2	2			7
Тема 7. Управління реальними та фінансовими інвестиціями туристичного підприємства	10	2	2		2	4	7					7
Тема 8. Бізнес-планування туристичного інвестиційного проекту	8	2	2			4	9	2				7
Тема 9. Основи інвестиційного ризик-менеджменту	8	2	2			4	7					7
Тема 10. Іноземні інвестиції в Україні	9	2	2			5	9					9
Разом за змістовим модулем 2	45	10	10		4	21	43	4	2			37
Усього годин	90	20	20		6	44	90	10	6			74

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 години, 3 кредити ECTS

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Модуль 1. Теоретичні та методичні засади інвестиційного менеджменту в туризмі

Тема 1. Теоретичні основи інвестиційного менеджменту в туризмі

Поняття та економічний зміст інвестицій. Визначення інвестицій у різних літературних джерелах. Валові та чисті інвестиції. Їхня динаміка та співвідношення. Фактори, що впливають на обсяги інвестицій: питома вага збережень у доходах; очікувана

норма чистого прибутку; ставка позичкового відсотку; очікуваний темп інфляції.

Класифікація форм інвестицій за об'єктами вкладення; за економічним характером; за періодом інвестування; за формою інвесторів; за регіональною ознакою.

Класифікація суб'єктів інвестиційної діяльності в туризмі. Інвестори, права та обов'язки. Учасники інвестиційної діяльності.

Системний підхід в дослідженні інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності. Основні складові та напрями дослідження інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності. Система показників інвестиційного процесу та інвестиційної діяльності.

Поняття інвестиційного менеджменту в туризмі. Мета, задачі та функції інвестиційного менеджменту в туризмі.

Тема 2. Інвестиційний ринок та його оцінка

Сутність інвестиційного ринку. Місце інвестиційного ринку у системі ринків. Елементи інвестиційного ринку: ринок об'єктів реального інвестування, ринок інструментів фінансового інвестування. Характеристика стану інвестиційного ринку України у динаміці. Оцінка стану та перспектив розвитку інвестиційного ринку. Інвестиційна привабливість галузей економіки. Інвестиційна привабливість регіонів.

Інвестиційний клімат. Чинники, що впливають на стан інвестиційного клімату. Значення інвестиційного клімату для залучення капіталу вітчизняних та іноземних інвесторів у сфері матеріального виробництва.

Тема 3. Методологія проектування інвестиційної стратегії туристичного підприємства

Структурний аналіз цільової потреби підприємства в інвестиціях. Характеристика стратегічних інвестиційних цілей. Аналіз бізнес-потенціалу підприємства. Оцінювання умов бізнесу. Аналіз стратегічних позицій підприємства. Зміст етапів формування стратегічної інвестиційної діяльності підприємств. Основні елементи оцінювання інвестиційної стратегії. Оцінювання результативності вибраної інвестиційної стратегії.

Тема 4. Інновації як об'єкт інвестиційної діяльності в туризмі

Економічна сутність інновацій та інноваційного процесу. Об'єкти та суб'єкти інноваційної діяльності, їхні функції, фінансова підтримка інноваційної діяльності. Особливості управління інноваційними інвестиціями підприємства. Державне регулювання інноваційної діяльності в Україні.

Тема 5. Організаційно-правове регулювання взаємодії суб'єктів інвестиційної діяльності

Теоретичні підходи до формування механізму регулювання інвестиційного процесу. Регулювання інвестиційної діяльності в системі управління економікою. Механізми

державного регулювання інвестиційних процесів. Методи державного регулювання економіки та її інвестиційної сфери.

Форми державного регулювання інвестиційної діяльності: регулювання сфер та об'єктів інвестування; податкове регулювання; фінансова підтримка; амортизаційна політика регулювання участі інвесторів у приватизації; регулювання фінансових інвестицій; експертиза інвестиційних проектів; захист інвесторів; регулювання умов здійснення інвестицій за межі держави інвестицій. Органи, що регулюють інвестиційну діяльність. Державна комісія з цінних паперів та фондовому ринку; Фонд державного майна України; Антимонопольний комітет України.

Модуль 2. Фінансово-економічний механізм інвестиційної діяльності підприємств туристичної галузі

Тема 6. Управління інвестиційною діяльністю туристичного підприємства

Сутність та зміст процесу управління інвестиціями. Етапи управління інвестиціями. Характеристика стратегії управління інвестиціями. Порівняння активних і пасивних стратегій. Активні стилі управління інвестиціями та їхня характеристика. Два основних стилі управління капіталом. Головні види активного управління капіталом.

Процес розміщення інвестиційних ресурсів. Категорії розміщення ресурсів. Варіанти розміщення ресурсів. Моделі тактичного розміщення ресурсів.

Тема 7. Управління реальними та фінансовими інвестиціями туристичного підприємства

Класифікація реальних інвестицій. Форми реальних інвестицій та особливості управління ними. Сучасний стан ринку реальних інвестицій в Україні. Капітальні вкладення як форма реальних інвестицій. Економічна сутність капітальних вкладень та їхня роль в розвитку народного господарства. Класифікація та структура капітальних вкладень.

Фінансовий ринок та його розвиток в Україні. Структура ринку фінансових ресурсів. Ринок цінних паперів. Управління портфелем фінансових інвестицій. Поняття та типи інвестиційного портфеля. Методи оцінки вартості фінансових інструментів. Портфельні ризики, взаємозалежність ризику і доходу.

Тема 8. Бізнес-планування туристичного інвестиційного проекту

Зміст розділів бізнес-плану інвестиційного проекту. Вимоги міжнародних фінансових організацій до бізнес-плану інвестиційного проекту. Умови кредитування. Критерії кредитора до одержувача позики. Характеристика позичальника. Вимоги до інвестиційного проекту.

Тема 9. Основи інвестиційного ризик-менеджменту

Основні засади якісного аналізу ризику. Невизначеність та ризик. Визначення інвестиційного ризику. Аналіз чинників інвестиційного ризику. Класифікація ризиків.

Ризики в інвестиційній діяльності. Методи оцінки ризиків. Управління інвестиційними ризиками. Основні підходи щодо управління інвестиційним ризиком. Узагальнена блок-схема процесу управління інвестиційним ризиком. Інваріантні способи зниження ступеня інвестиційного ризику. Зовнішні способи зниження ступеня інвестиційного ризику. Внутрішні способи зниження ступеня інвестиційного ризику.

Ризик інвестиційного портфеля: диверсифікація як спосіб зниження ризику. Ризик інвестиційного проекту. Економіко-математична модель оцінки ризиків інвестиційного проекту. Моделювання інвестиційного ризику.

Тема 10. Іноземні інвестиції в Україні

Переваги та недоліки залучення іноземних інвестицій. Інвестиційна політика в інших країнах. Методи залучення іноземного капіталу. Стратегія залучення іноземних інвестицій. Система стимулювання іноземних інвесторів. Система державного регулювання інвестиційних процесів. Основні напрями іноземного інвестування.

3. Рекомендована література

Базова

1. Борщ Л.М. Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи. - 2-ге вид., стер. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2003. – 318с.
2. Вітлінський В.В., Верчено П.І. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – К.: КНЕУ, 2000. – 292 с.
3. Гриньова В.М., Коюда В.О., Лепейко Т.І. Проблеми розвитку інвестиційної діяльності: Монографія / За заг. ред. Гриньової В.М. – Х.: Вид. ХДЕУ, 2002. – 464 с.
4. Майорова Т. В. Інвестиційна діяльність: Навчальний посібник. – К.: "Центр навчальної літератури", 2004. – 376 с.
5. Сміян Л.С. Правові основи інвестиційної діяльності. – К.: ВНЗ «Національна академія управління», 20012. – 196 с.
6. Бланк И. А. Основы инвестиционного менеджмента. – К.: Ольга-Н, Ника-Центр. – Т.2. – 2004. – 512 с.
7. Бланк И.А. Управление капиталом: Учебный курс. – К.: Ольга, Ника-Центр, 2004. – 576 с.
8. Інвестиційний менеджмент: навч. посібник/ С.О. Погасій, О. В. Познякова, Ю. В. Краснокутська; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 337 с.
9. Крушвиц Л. Финансирование и инвестиции. Неклассические основы теории финансов: Пер. с нем. – СПб.: Питер, 2005. -289 с.
10. Лахметкина Н.П. Инвестиционная стратегия предприятия: учеб. Пособие / Н.П. Лахметкина.-М.: КноРус.2006.- 224 с..

11. Музиченко А.С. Інвестиційна діяльність в Україні. Навчальний посібник. - К: Кондор, 2005. - 405 с
12. Мертенс А.В. Інвестиції. – К.: Киев.инвестиц.агентство, 2003. – 234с.
13. Методическиерекомендации по оценке эффективности инвестиционных проектов // Рук. авт. кол. В.В. Косов, В.Н. Лившиц, А.Г. Шахназаров – М.: Экономика, 2000. – 208 с.
14. Ли Ч., Финнерти Д. Финансы корпораций: теория, методы и практика: Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 2003. - 292 с.
15. Осецький В.Л. Інвестиції та інновації: проблеми теорії і практики. Монографія. – К.: ІАЕ УААН, 2003. – 412 с.
16. Пересада А.А. Управління інвестиційним процесом. – К.: Лібра, 2002. – 472 с.
17. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18 вересня 1991 р. № 1560- XII // Відомості. Верховної Ради (ВВР), 1991 « № 47, ст. 646.
18. Закон України "Про іноземні інвестиції" від 13 березня 1992 року № 2198-ХП // Відомості Верховної Ради (ВВР) 1992, № 26, ст. 357.
19. Указ Президента "Про інвестиційні фонди та інвестиційні компанії" від 19 лютого 1994 р. № 55-94.
20. Закон України "Про режим іноземного інвестування" від 19 березня 1996 р. № 93/96 - ВР // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1996, № 19, ст. 80.

Додаткова:

1. Бланк И.А. Управление активами. – К.: Ника-Центр: Эльга, 2000. – 298с.
2. Євдокимова Н.М., Кирієнко А.В. Економічна діагностика. Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К.: КНЕУ, 2003. – 110 с.
3. Закон України "Про державну програму заохочення іноземних інвестицій в Україну" від 17 грудня 1993 р. № 3744-ХП // Відомості. Верховної Ради (ВВР) 1994, № 6, ст. 28.
4. Про режим іноземного інвестування: Декрет Кабінету Міністрів від 20 травня 1993 р. № 55-93 // Відомості Верховної Ради (ВВР), 1993, N 28, ст. 302.
5. Мельник В.В., Козак В.В. Міжнародна інвестиційна діяльність: Навч. посібник. – Тернопіль: Карт-бланш, 2003. – 249 с.
6. Мертенс А.В. Інвестиції: Курс лекцій по сучасній фінансовій теорії. – К.: Киевское инвестиционное агентство, 1997. – XVI, 416 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://tourlib.net/>
2. <http://www.tourism.gov.ua/ua/>
3. <http://invest-koda.gov.ua/>

4. <http://www.ukrproject.gov.ua>

5. <http://zakon2.rada.gov.ua>

• **Форма підсумкового контролю успішності навчання— залік**

Видом контролю навчальних досягнень студентів під час вивчення курсу є залік. За результатами роботи на лабораторних заняттях, виконання завдань для самостійного опрацювання, підготовки та виступу з доповіддю на заняттях, модульних тестів, студенти накопичують певну кількість балів, відповідно до якої відбувається оцінювання їхніх навчальних досягнень, у кінці курсу студентам виставляються бали, які вони набрали впродовж поточної успішності.

Побудова програми за блочно-модульною системою спрямована на максимальну індивідуалізацію процесу навчання. Структура програми дібрана так, щоб надати студентам можливість навчатись в індивідуальному темпі та орієнтуватись на певні рівні вимог щодо засвоєння навчального матеріалу.

• **Засоби діагностики успішності навчання:**

- теоретичні запитання та практичні завдання до практичних робіт;
- комплекс тестових завдань для модульного (підсумкового) контролю рівня навчальних досягнень студентів;
- індивідуальні завдання студентам;
- комплексна контрольна робота.

Контроль знань студентів здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Навчальна діяльність студентів протягом семестру оцінюється за 100-бальною системою. Робота в семестрі поділяється на змістові модулі.

Накопичення балів протягом семестру

<i>№</i> п/п	<i>Вид діяльності</i>	<i>Кількість балів за дидактичну одиницю</i>	<i>Кількість лекцій, практичних робіт тощо</i>	<i>Загальна кількість балів</i>
1	2	3	4	5
1	Виконання лабораторних робіт	5	10	50
2	Комплексна контрольна робота	15	2	30
3	Творча робота	20	1	20
Результати поточного контролю				100
Підсумкова оцінка				100

**Наслідки навчання студентів відповідно до технології підготовки
майбутніх менеджерів туризму до інвестиційної діяльності**

Додаток И.1

**Наслідки навчання студентів по дисципліні «Економіка туризму» в умовах
рейтингової системи**

№ п/п	39Т Група	Середній бал	Навчальний рік			Загальна оцінка
			Контрольні зрізи*			
			I	II	III	
КГ-1 (2011-2012 н.р.)						
1	Астаф'єва Т.О.	5,6	5	6	6	17
2	Бондаренко С.Л.	5,3	6	5	5	16
3	Демидко О.О.	7	7	7	7	21
4	Жиденко І.І.	7,3	8	7	7	22
5	Захарченко Є.В.	4	4	4	4	12
6	Коваль С.В.	6	6	6	6	18
7	Кулик І.В.	8	8	8	8	24
8	Лебедева Т.Ю.	7	7	7	7	21
9	Мотовиляк Н.Ю.	6	7	6	5	18
10	Назаров І.В.	5	5	5	5	15
11	Ніколайчук Т.А.	6,6	7	6	7	20
12	Пожарська Н.В.	6,6	6	7	7	20
13	Покорний А.С.	6	6	7	5	18
14	Проценко Н.А.	6,3	7	5	7	19
15	Пушенко Д.І.	5	5	5	5	15
16	Себелева І.А.	6	6	6	6	18
17	Сніцаренко Я.П.	7	7	7	7	21
18	Соколовська О.А.	8	8	8	8	24
19	Сольська А.І.	8,3	8	8	9	25
20	Сорокін А.О.	4,6	5	4	5	14
21	Чиж К.М.	7	7	8	6	21
Середній бал		6,3	6,4	6,2	6,3	18,9
ЕК-1 (2011-2012 н.р.)						
1	Бекрешова А.О.	9,6	10	9	10	29
2	Бурлака О.В.	8,6	8	9	9	26
3	Васильєв А.О.	7	7	7	7	21
4	Гавриленко Я.С.	10	10	10	10	30
5	Гльоза Я.О.	8	8	8	8	24
6	Горлатенко О.С.	9,3	9	10	9	28
7	Дем'янчук А.Г.	6,6	6	7	7	20
8	Естріна В.В.	6,6	6	7	7	20
9	Єгорова І.О.	9	9	9	9	27
10	Жигадло І.В.	10	10	10	10	30
11	Зражевський О.В.	8,3	8	8	7	25

12	КудоярЄ.О.	9	9	9	9	27
13	Маковецька А.С.	10	10	10	10	30
14	Максименко Д.В.	8,6	8	9	9	26
15	Материнська О.Р.	10	10	10	10	30
16	Мельник Ю.І.	8,3	8	9	8	25
17	Петренко М.О.	7	7	7	7	21
18	РиленкоА.М.	10	10	10	10	30
19	Саєнко І.В.	10	10	10	10	30
20	Сердюк М.Є.	9,3	9	9	10	28
21	Сулименко А.О.	7,6	7	8	8	23
Середній бал		8,7	8,5	8,8	8,8	26,2
КГ-2 (2012-2013 н.р.)						
1	Бєлова Т.О.	5	5	5	5	15
2	Богданова А.Ю.	5	5	5	5	15
3	Голубенко М.Ю.	4,6	5	4	5	14
4	Гордієнко К.Ю.	7,6	8	8	7	23
5	Доманчук А.М.	5	5	5	5	15
6	Ільчук Т.П.	6	6	6	6	18
7	Кіряк В.В.	7,3	7	8	7	22
8	Кривенок Т.В.	6,3	7	6	6	19
9	Крюкова Н.Г.	5	5	5	5	15
10	Кузьміч А.М.	6,6	6	7	7	20
11	Кушніренко А.В.	4,6	5	4	5	14
12	Нечай М.Ю.	6,6	7	7	6	20
13	Пономаренко О.В.	4,6	4	5	5	14
14	Присяжна Д.В.	5,3	5	5	6	16
15	Рожанська А.О.	6	6	6	6	18
16	Ткаченко І.В.	7,3	7	8	7	22
17	Тукіна А.В.	6,6	7	7	6	20
18	Шило Н.В.	6	6	6	6	18
19	Бєлова Т.О.	5	5	5	5	15
20	Богданова А.Ю.	5	5	5	5	15
21	Голубенко М.Ю.	4,6	5	4	5	14
Середній бал		5,7	5,7	5,7	5,4	17,2
ЕГ-2 (2012-2013 н.р.)						
1	Бабич А.С.	9,6	10	10	9	28
2	Бєєр О.О.	10	10	10	10	30
3	Борисенко С.С.	9	9	9	9	27
4	Вареник Ю.В.	8	8	8	8	24
5	Вечеровська М.В.	7,6	8	7	8	23
6	Волошина А.В.	10	10	10	10	30
7	Задерей М.О.	8,6	9	9	8	26
8	Зарубіна М.О.	9,6	10	9	10	29
9	Коптева І.О.	10	10	10	10	30
10	Костенко Н.С.	8	8	8	8	24
11	Костиця А.С.	8	8	8	8	24
12	Красько К.О.	8	8	7	9	24
13	Мельниченко Т.О.	8,3	9	8	8	25
14	Ніщук О.В.	7,3	7	8	7	22
15	Новік К.С.	10	10	10	10	30
16	Полянчич Т.М.	9,6	10	9	10	29
17	Сєврук К.Г.	10	10	10	10	30
18	Семенова І.Є.	9	9	9	9	27
19	Ситник К.В.	8,6	9	8	9	26
20	Спориш О.В.	10	10	10	10	30
21	Шєрємет Я.О.	8	8	8	8	24
Середній бал		9,0	9,0	8,9	9,0	26,8
КГ-3 (2014-2015 н.р.)						
1	Гулієва О.Е.	5	5	5	5	15
2	Дєрєв'янкo С.С.	5	5	6	4	15

3	Івченко О.М.	5	5	5	5	15
4	Капійчук І.І.	7	7	7	7	21
5	Курило Г.В.	7,3	7	7	8	22
6	Мартинюк Н.А.	6	6	6	6	18
7	Ольшицька Д.П.	6,3	6	7	6	19
8	Прудченко І.Я.	5,6	7	6	6	17
9	Савчук І.С.	4,6	5	4	4	14
10	Салатова Н.О.	7	7	7	7	21
11	Сатанівська Р.І.	7,3	7	8	7	22
12	Семенчук Т.М.	8	8	8	8	24
13	Сокологорський А.В.	5,6	5	6	6	17
14	Стужук О.М.	6	6	6	6	18
15	Кривonos О.В.	5,6	5	6	6	17
16	Яцканич К.І.	7,6	8	8	7	23
17	Балаховцева А.В.	5	5	5	5	15
18	Барабаш В.С.	4,6	5	4	4	14
19	Шиденко І.М.	4,3	5	4	4	13
20	Шульженко А.А.	4,6	5	4	5	14
21	Гержан Т.О.	5,6	5	6	6	17
Середній бал		5,8	5,9	5,9	5,8	17,6
ЕГ-3 (2014-2015)						
1	Бойко І.А.	9	9	9	9	27
2	Буглак С.В.	9,6	10	9	10	29
3	Візерська М.С.	10	10	10	10	30
4	Гаврилюк П.О.	8	8	8	8	24
5	Грищенко Д.В.	9,6	10	9	10	29
6	Громова А.В.	8,3	8	8	9	25
7	Гуманенко І.А.	9,3	10	9	9	28
8	Давиденко А.В.	8	8	8	8	24
9	Данілов В.В.	8	8	8	8	24
10	Зварич Є.Ю.	7	7	7	7	21
11	Ігнатюк А.В.	8,6	9	9	8	26
12	Іщенко І.В.	10	10	10	10	30
13	Качай В.О.	8,3	9	8	8	25
14	Ковальчук Ю.А.	9	8	9	9	27
15	Колупайло М.Ю.	7	7	7	7	21
16	Костючик С.В.	8	8	8	8	27
17	Кулик Д.О.	6,6	7	6	7	20
18	Лапшин М.М.	10	10	10	10	30
19	Невмержицька О.В.	10	10	10	10	30
20	Ратушний І.В.	9,3	10	9	9	28
21	Рощина Ю.О.	9	9	9	9	27
Середній бал		8,8	8,9	8,7	8,8	26,4
Загальний середній бал КГ		5,9				
Загальний середній бал ЕГ		8,8				

* Максимальна оцінка за 1 контрольний зріз становила 10 балів (завдання включали окремі питання з інвестиційного менеджменту див. Додаток Е.5)

Результат навчання студентів відповідно до плану індивідуально-групової роботи

П.І.Б. студента	Етапи індивідуально-групової роботи				Результат (сер.бал контрольного зрізу на початку/вкінці експерименту)*
	Підготовчий	Основний		Завершальний	
		Наукові публікації	Курсова робота	Дипломний проект	
Горлатенко О.С.	- проведення організаційного засідання зі студентами;	Моделювання туристичного бізнесу в Києво-Святошинському районі шляхом залучення іноземних інвестицій	Моделювання туристичного бізнесу в Києво-Святошинському районі	Інноваційно-інвестиційні можливості розвитку туристичного бізнесу Києво-Святошинського району Київської області	9,3/10
Бабич А.С.	- визначення пріоритетних напрямків наукових досліджень членів групи;	1.Оцінка інвестиційного розвитку туризму в Міжгірському районі Закарпатської області. 2.Інвестиційний розвиток туризму на території НПП «Синевир»	Оцінка інвестиційного розвитку туризму в Міжгірському районі Закарпатської області	Інвестиційний розвиток туризму на території НПП «Синевир»	9,6/10
Костючик С.В.	- ознайомлення з основними	Інвестиційна політика в галузі туристичної індустрії.	Інноваційно-інвестиційний розвиток туристичної діяльності	Інноваційно-інвестиційний розвиток туристичної фірми	8,0/9,8
Ковтюх І.В.	- ознайомлення з основними	Шляхи покращення інвестиційної привабливості Полтавської області.	Моделювання туристичного бізнесу у Полтавській області	Інвестиційний розвиток туризму у Полтавській області	7,6/9,4
Яременко Х.Т.		Вплив інвестицій на	Особливості розвитку	Планування транспортних послуг із	7,3/9,0

	методика наукових досліджень;	ефективність функціонування підприємств транспорту	транспортних подорожей в Україні	залученням іноземних інвестицій	
Кривенок Т.В.	- ознайомлення з порядком роботи в бібліографічних фондах.	Проблема залучення іноземних інвестицій у розвиток туристичних комплексів	Моделювання туристичного бізнесу у Черкаській області	Розвиток туристичного бізнесу у Черкаській області (інвестиційний аспект)	8,2/9,7
Шило Н.О.		Інвестиції як чинник розвитку регіонального туризму	Розвиток малого туристичного підприємництва на території ННЦ «Синевир»	Особливості формування інвестиційного туристичного ринку гірського регіону	8,0/10

*максимальний середній бал контрольного зрізу становив 10 балів

**Порівняння результатів навчання студентів у процесі виробничої
організаційно-технологічної практики**

№ п/п	ЗБТ Група	Творча проектна робота	Загальний середній бал*
КГ-1 (2014 н.р.)			
1	Бабюк О.В.	16	13,8
2	Бенца І.І.	18	
3	Бондаренко Т.В.	12	
4	Василиогло Д.П.	12	
5	Вигівський І.О.	10	
6	Власенко О.В.	12	
7	Ворона М.М.	11	
8	Гапонов Д.І.	10	
9	Калюжна Т.І.	15	
10	Кашук К.О.	12	
11	Котляревський Ю.О.	16	
12	Лазоренко В.В.	15	
13	Мисик С.В.	18	
14	Михайлова А.В.	18	
15	Мітіна М.О.	17	
16	Москальова В.В.	18	
17	Мотузко А.Ю.	20	
18	Олійник К.О.	12	
19	Оникієнко В.А.	11	
20	Порва Ю.Ю.	13	
21	Різуненко О.В.	10	
22	Руднева А.В.	14	
23	Тищенко Т.В.	10	
24	Толочко М.І.	12	
25	Черчелюк Ю.М.	18	
26	Шевченко Л.А.	12	
27	Шеремет Р.Р.	13	
ЕК-1 (2015 н.р.)			
1	Бойко І.А.	24	25,4
2	Буглак С.В.	30	
3	Візерська М.С.	30	
4	Гаврилюк П.О.	24	
5	Гержан Т.О.	22	
6	Грищенко Д.В.	28	
7	Громова А.В.	22	
8	Гуманенко І.А.	27	
9	Давиденко А.В.	26	
10	Данілов В.В.	25	
11	Балаховцева А.В.	23	
12	Зварич Є.Ю.	20	

13	Ігнатюк А.В.	20	
14	Іщенко І.В.	30	
15	Качай В.О.	23	
16	Ковальчук Ю.А.	23	
17	Колупайло М.Ю.	20	
18	Костючик С.В.	30	
19	Кулик Д.О.	25	
20	Лапшин М.М.	30	
21	Невмержицька О.В.	30	
22	Ратушний І.В.	30	
23	Рощина Ю.О.	27	
24	Сердюк А.Б.	27	
25	Турчик В.А.	28	
26	Шиденко І.М.	22	
27	Шульженко А.А.	20	

*Максимальна кількість балів за творчу проектну роботу становила 30 балів з урахуванням усіх вимог (див. Додаток Ж)

Перелік орієнтовних тем дослідження зі спецкурсу «Інвестиційний менеджмент в туризмі»

1. Правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні.
2. Функціональна система управління інвестиційною діяльністю підприємства сфери обслуговування.
3. Необхідність застосування інвестиційного менеджменту в туризмі.
4. Організаційне забезпечення інвестиційного менеджменту.
5. Інформаційне забезпечення інвестиційного менеджменту.
6. Інвестиційний аналіз.
7. Інвестиційне планування в туризмі.
8. Системи і методи внутрішнього інвестиційного контролю.
9. Сутність інвестиційної стратегії підприємства. Принципи її розробки.
10. Стратегічний аналіз, методи реалізації.
11. Методи прийняття стратегічних інвестиційних рішень.
12. Інвестиційна політика підприємства
13. Критерії прийняття інвестиційних рішень
14. Методи аналізу інвестиційних проектів.
15. Методика розрахунку ефективності реальних інвестиційних проектів.
16. Підходи до оцінки ризиків реальних інвестиційних проектів.
17. Засади формування програми реальних інвестицій.
18. Принципи формування портфелю інвестицій
19. Управління інвестиційним проектом.
20. Аналіз та оцінка інвестиційних проектів.
21. Бізнес-план інвестиційного проекту, його значення для підприємства.
22. Принципи прийняття інвестиційних рішень, інвестиційних проектів.
23. Кон'юнктура інвестиційного туристичного ринку.
24. Методи управління фінансовими інвестиціями.
25. Оцінка інвестиційних якостей портфелю фінансових інвестицій.
26. Поняття альтернативних проектів.

27. Принципи оцінки альтернативних проектів.
28. Порівняльний аналіз проектів різної тривалості.
29. Аналіз сценаріїв для оцінки життєздатності проектів.
30. Методи погашення боргу і критерії їх вибору.
31. Оцінка доходності цінних паперів
32. Управління інвестиційним портфелем.
33. Управління реалізацією інвестиційних проектів: календарне планування.
34. Управління реалізацією інвестиційних проектів: ресурсне планування.
35. Дивідендна політика підприємства.
36. Підходи до формування портфелю реальних інвестиційних проектів.
37. Інвестиційний цикл, його складові елементи.
38. Поняття, види і стадії інвестиційних проектів.
39. Особливості інвестиційного проектування на вітчизняних підприємствах.
40. Напрямки підвищення ефективності використання інвестиційних ресурсів підприємством.

**Перелік друкованих видань, присвячених інвестиційній діяльності
(науково-дослідна робота зі студентами)**

1. Герасимчук Л.В., Горлатенко О.С. Моделювання туристичного бізнесу в Києво-Святошинському районі. – Освіта та наука у вимірах ХХІ століття: матеріали звітної-наукової конференції студентів 10-12 квітня 2012р. / Інститут природничо-географічної освіти та екології – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2012. – 198-200 с.
2. Герасимчук Л., Бабич А. Оцінка інвестиційного розвитку туризму в Міжгірському районі Закарпатської області. – Туризм і краєзнавство: Збірник наукових праць. – Додаток до Гуманітарного вісника ДНУЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. Сковороди – П-Х.: Вид-во ДНУЗ Переяслав-Хмельницький, 2013. – 418-421 с.
3. Герасимчук Л., Нечай М. Особливості формування інвестиційного туристичного ринку гірського регіону (на прикладі Міжгірського району). – Збалансований розвиток туристичних регіонів: національний і світовий досвід: зб.матер. Міжнар. наук-практ.конф. (Львів, 25-26 квітня 2013 р.)/ міністерство освіти і науки, Львівський інститут економіки і туризму. Департамент міжнародного співробітництва та туризму ЛОДА – Львів: Ліга-Прес, 2013. – 191-195 с.
4. Герасимчук Л., Спориш О. Етнокультурний потенціал Київської області. Збалансований розвиток туристичних регіонів: національний і світовий досвід: зб.матер. Міжнар. наук-практ.конф. (Львів, 25-26 квітня 2013 р.)/ міністерство освіти і науки, Львівський інститут економіки і туризму. Департамент міжнародного співробітництва та туризму ЛОДА – Львів: Ліга-Прес, 2013. – 122-127 с .
5. Герасимчук Л., Гордієнко К. Проблема фінансування інноваційних проєктів у туризмі. – Проблеми та перспективи розвитку Науково-навчального центру «Синевир»: Матеріали науково-практичної конференції викладачів і студентів. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. – 47-51 с.
6. Герасимчук Л., Кривенок Т. Проблема залучення іноземних інвестицій у розвиток туристичних комплексів. - Проблеми та перспективи розвитку Науково-навчального центру «Синевир»: Матеріали науково-практичної конференції викладачів і студентів. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. – 51-55 с.

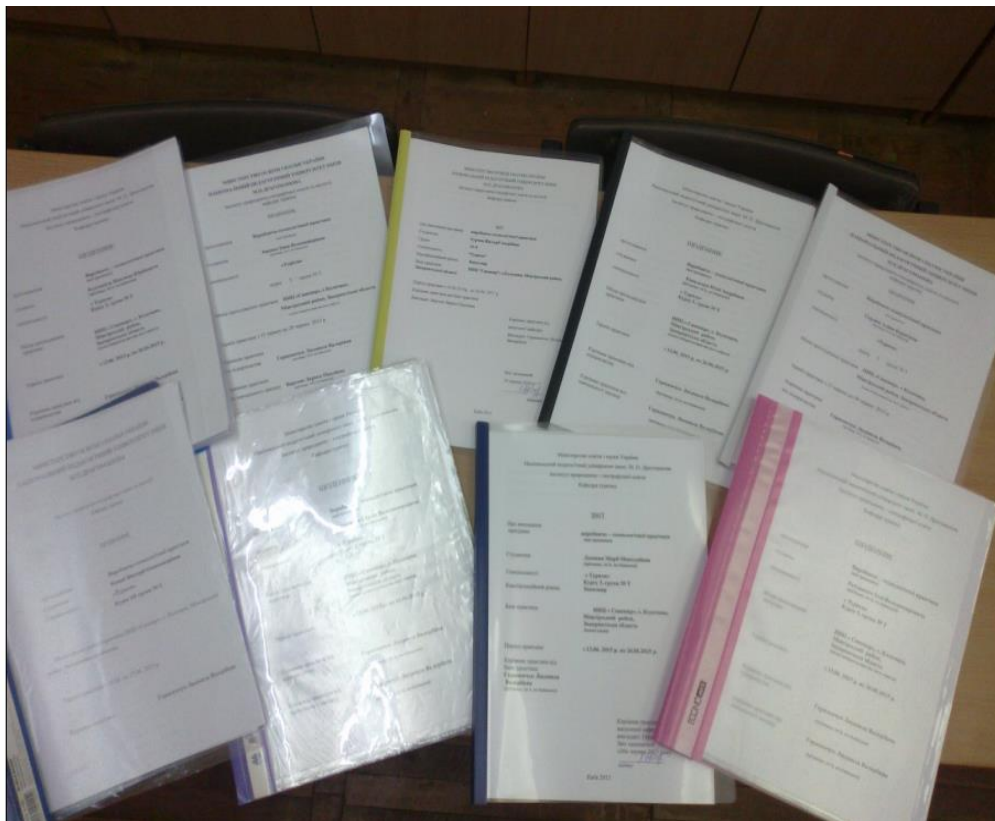
7. Герасимчук Л., Шило Н. Інвестиції як чинник розвитку регіонального туризму. - Проблеми та перспективи розвитку Науково-навчального центру «Синевир»: Матеріали науково-практичної конференції викладачів і студентів. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. – 55-61 с.
8. Герасимчук Л., Бабич А. Інвестиційний розвиток туризму на території НПП «Синевир».- Проблеми та перспективи розвитку Науково-навчального центру «Синевир»: Матеріали науково-практичної конференції викладачів і студентів. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. – 61-65 с.
9. Герасимчук Л., Зарубіна М. Інтеграція партнерських відносин при створенні пізнавально-екскурсійних послуг на Міжгірщині. -Проблеми та перспективи розвитку Науково-навчального центру «Синевир»: Матеріали науково-практичної конференції викладачів і студентів. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. – 144-146 с.
10. Герасимчук Л., Борисенко С. Інвестиційні можливості розвитку оздоровчо-спортивних послуг в умовах ННЦ «Синевир».-Проблеми та перспективи розвитку Науково-навчального центру «Синевир»: Матеріали науково-практичної конференції викладачів і студентів. – К.: НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2014. – 225-227 с.
11. Герасимчук Л., Зарубіна М. Гуманістичний аспект партнерських відносин при створенні пізнавально-екскурсійних послуг на Міжгірщині. – Гуманізація підготовки студентів Інституту природничо-географічної освіти та екології в контексті Педагогічної Конституції Європи. Матеріали науково-практичної конференції, 28-29 квітня 2014 р. – К.: НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. - 55-57 с.
12. Герасимчук Л., Салатова Н., Яцканич К. Підвищення інвестиційної привабливості Свалявського району Закарпатської області на основі формування туристичного кластеру. – Фізичне виховання, спорт і туристсько-краєзнавча робота в закладах освіти: Збірник наукових праць. – Додаток до Гуманітарного вісника ДНУЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. Сковороди – П-Х.: Вид-во ДНУЗ Переяслав-Хмельницький, 2015. – 410-415 с.
13. Герасимчук Л., Костючик С. Інноваційно-інвестиційний розвиток туристичної діяльності. - Наука і молодь в ХХІ сторіччі [Електронний ресурс]: збірник тездоповідей Міжнародної молодіжної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 1–2 грудня 2015 року): у 2 ч. – Електронні дані. – Полтава: ПУЕТ, 2015. – Ч. 2. – 365-368 с.
14. Герасимчук Л., Мисик Є. Інноваційні підходи до вирішення проблем безпеки в туризмі. збірник тездоповідей. - Збірник наукових праць

VIII міжнародного форуму «Простір гуманітарної комунікації»
[Електронний ресурс]: <http://pgk.npu.edu.ua/>

15. Герасимчук Л., Костючик С. Інвестиційна політика України у галузі туристичної індустрії. - Фізичне виховання, спорт і туристсько-краєзнавча робота в закладах освіти: Збірник наукових праць. – Додаток до Гуманітарного вісника ДНУЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Г. Сковороди – П-Х.: Вид-во ДНУЗ Переяслав-Хмельницький, 2016. – 390-395 с.

Додаток Н
Приклади звітів студентів під час виробничої практики
у навчально-науковому центрі «Синевир»

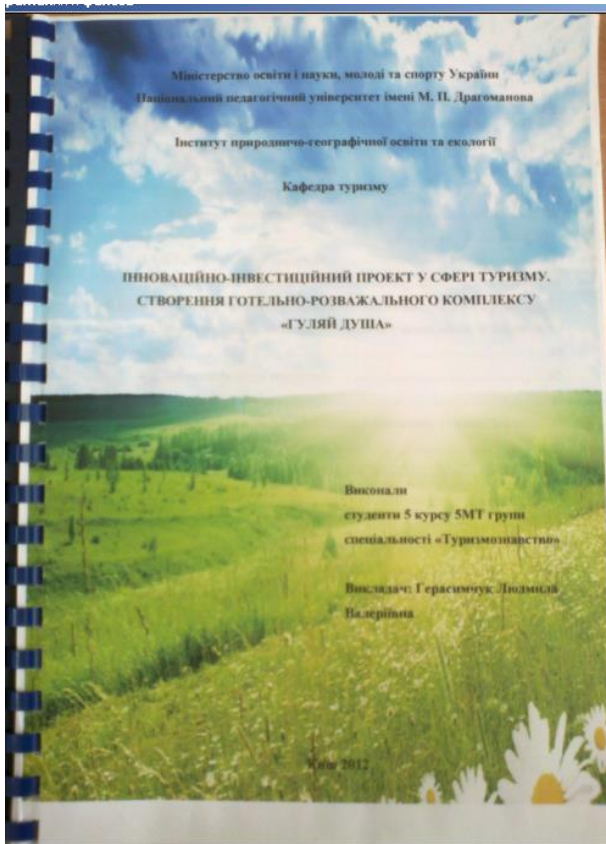
Додаток П

Приклади навчальних кейсів

Додаток Р

Приклади проектних робіт студентів

До прямих витрат належать (в розрахунку на рік):

- Купівля квадроциклів (840тис. грн)
- Купівля землі (400тис. грн)
- Побудова інфраструктури (500тис. грн)
- Закупівля екіпірування (200тис. грн)

До постійних витрат належать:

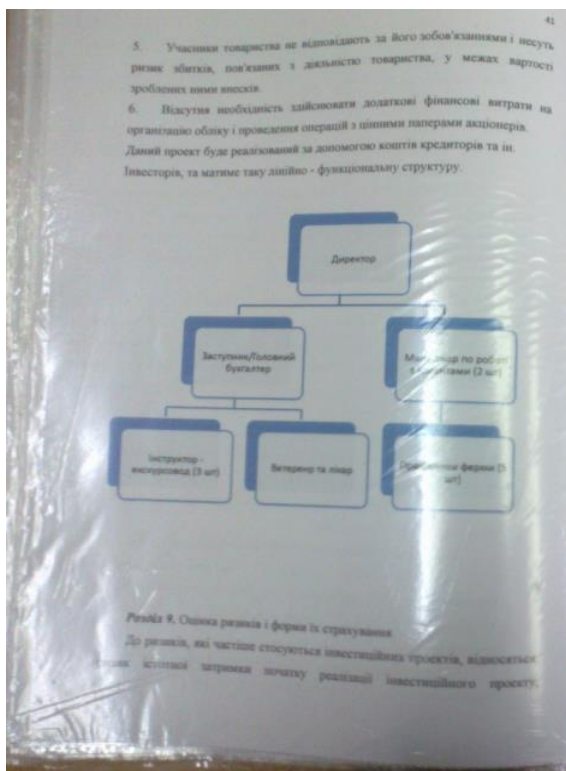
- Заробітна плата працівникам (232тис. грн)

До змінних витрат належать:

- Витрати на обслуговування (36тис. грн)
- Витрати на преміювання, відпустки (23,500тис. грн)
- Амортизація (105тис. грн)
- Страхування (250тис. грн)

Схема розрахунку планового прибутку

№	Показники	Значення, грн.
1.	Дохід (виручка) від реалізації	820,000
2.	Податковий збір з доходу (1% ставка доходу 100%)	123,000
3.	Чистий дохід	697,000
4.	Собівартість реалізованої продукції	2,626,000
5.	Валовий прибуток збиток	1,929,000
6.	Інші операційні доходи	50,000
7.	Адміністративні витрати	20,000
8.	Витрати на збут	650,000
9.	Інші операційні витрати	15,000
10.	Фінансовий результат від операційної діяльності	1,294,000
11.	Дохід від фінансової діяльності	40,000
12.	Фінансові витрати	15,000
13.	Фінансові результати звичайної діяльності до оподаткування	1,319,000
14.	Податок на прибуток	237,420
15.	Чистий прибуток	1,081,580

нескчасного завершення будівельно-монтажних робіт з інвестиційного проекту, істотно перевищення розрахованої вартості проекту, невведення на заплановані поданнях кошти-основної діяльності, зниження запланованого рівня ефективності діяльності та збільшення періоду повернення капіталу.

При реалізації даного проекту в даному ризику можливі такі ризики:

- Зменшення обсягу наданих послуг, викладок простою устаткування.
- Втрата позицій на внутрішньому ринку через надання кошти.
- Збільшення матеріальних витрат.
- Збільшення вартості фінансування (вкладки за кредит).
- Збільшення відрахування податків.
- Закорювання або смерть клієнтів.
- Стабільні доходи.

При реалізації даного проекту, будуть здійснені способи зменшення ризику, відповідно:

- Простимування чинності ринкової кон'юнктури регіону.
- Страхування ризику.

З огляду на викладене у проекті складання інвестиційного бізнес-плану дуже важливо правильно оцінити й проаналізувати можливі ризики, визначити напрямки їх уникнення та страхування.

Інвестиційні з директивним ринком прибуток означає таке викладене, коли кожен діяльність витратив всю суму чистого прибутку за цей інвестиційний проект.

Залежно від рівня ризику потрібно переобчислити заходи щодо його страхування. При складанні інвестиційного бізнес-плану часто передбачаються такі зміни напрямку за робіт.

Рисunek 10. Фінансовий план - розрахунок до і після податку розрахунок

Початковий витрати:
200 000 грн - укладки 10 років

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
 Національний педагогічний університет
 імені М.П. Драгоманова
 Інститут природничо-географічної освіти і екології
 Кафедра туризму

«Professional School 59T»

Відкрій для себе успішний туризм!

Виконали:

студенти V курсу
59 Т групи

Викладач:

Герасимчук Людмила
Валеріївна

Київ-2012

біологічного розмаїття, організації рекреації та еколого-освітньої роботи, високо оцінили співпрацю парку з органами місцевого самоврядування, висловилися на підтримку внесення парку до переліку об'єктів Світового природного надбання ЮНЕСКО, схвалили створення науково-дослідної ділянки «Рідкісні види судинних рослин Українських Карпат» тощо.

3.Практична частина дослідження. Інвестиційний проєкт та бізнес-план створення жіночого - спортивного клубу «Спартак» в Колодязі

1. Резюме.

Кіно клуби - це бізнес для фанатів. Їх не відкривають для того щоб багато заробити, їх відкривають для душі, ті люди у яких вже є певний бізнес.

Відкриття кіноного клубу вимагає чималих інвестицій, які зазвичай окуплюються не відразу, для формування стабільної бази клієнтів потрібен час, а всі отримані від прокату кошти йдуть на харчування, зарплати та оплату праці персоналу. Побудова кіноного клубу потребує сотні тисяч, а то й мільйони доларів, проте якщо створити нове місце для з, то сума може бути набагато меншою.

Кіноний спорт сприяє різноманітному розвитку організму людини, виховує в ньому сміливість, рішучість, винахідливість, спостережливість, точність орієнтування, спокій, витривалість, стриманість. Але, крім усього вищеперерахованого, це також і дуже дорогий вид спорту. Вартість хороших спортивних костюмів, приладних для участі у міжнародних змаганнях, доходить